

Nr 1

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för allmän tilläggs-pension, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 13 mars 1959 dagtecknad proposition, nr 100, vilken hänvisats till särskilda utskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om försäkring för allmän tilläggs-pension,
- 2) lag angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964 enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension samt
- 3) reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning.

I samband med propositionen har utskottet behandlat tjugoen i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 411 av herr *Söderberg m. fl.* och II: 501 av herr *Hagnell m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 426 av herr *Anderson, Carl Albert*, och II: 516 av herr *Lundqvist* i Trollhättan *m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 428 av herr *Grym m. fl.* och II: 524 av herr *Fredriksson m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 429 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 519 av herr *Hedlund m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 430 av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt II: 525 av herr *Senander m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 431 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 520 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 432 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 521 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 433 av herr *Aastrup m. fl.* och II: 523 av herr *Ohlin m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 434 av herr *Ringaby* och II: 526 av herr *Gansmoe m. fl.*,

motionen II: 518 av fröken *Sandell*,

motionen II: 522 av herr *Kellgren m. fl.* samt

motionen II: 527 av herr *Christenson* i Malmö.

Redogörelse för de i motionerna framställda yrkandena lämnas i det följande under de rubriker, till vilka yrkandena på grund av sitt innehåll

är att hänföra, dock behandlas motionsparen I: 429 och II: 519, I: 431 och II: 520, I: 432 och II: 521 samt I: 433 och II: 523 under rubriken »Förut icke behandlade motioner».

Beträffande de skäl, som anförts för de genom propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen samt de i andra kammaren väckta motionerna; dock hänvisas beträffande motionerna I: 426 och II: 516 till den i första kammaren väckta motionen.

Utskottet har mottagit ett stort antal framställningar från olika sammanslutningar och organisationer.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås lagstiftning om allmän tilläggspensionering, som skall träda i kraft den 1 januari 1960. Tilläggspensioner skall börja utges 1963.

Tillsammans med folkpensioneringen skall tilläggspensioneringen tillförsäkra alla förvärvsarbetande rätt till ålders-, invalid- och familjeskydd avvägt i förhållande till den tidigare arbetsinkomsten.

Rätt till tilläggspension skall kunna förvärfvas av svensk medborgare och av här mantalsskriven utlänning. Tilläggspension grundas på arbetsinkomst, som förvärfvas i åldern 16—65 år, i vad den årliga arbetsinkomsten ligger mellan 4 000 och 30 000 kr. Beträffande inkomst av annat förvärvsarbete än anställning är regeln att det belopp, som överskjuter 8 000 kr., räknas som pensionsgrundande till två tredjedelar. Den pensionsgrundande inkomsten beräknas på grundval av taxeringen till statlig inkomstskatt.

I likhet med folkpensionen skall tilläggspensionen vara värdebeständig. Även de nämnda inkomstgränserna skall följa ändringar i prisnivån.

Ålderspension, som börjar utgå vid 67 års ålder, utgör 60 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten under de 15 bästa åren. För full ålderspension fordras i inledningsskedet 20 pensionsgrundande år, vilket krav successivt höjes till att avse 30 år. Jämte folkpensionen kommer full ålderspension från tilläggspensioneringen att i stort sett motsvara två tredjedelar av hela arbetsinkomsten. Tilläggspensioneringens ålderspension kan uttagas från 63 års ålder, varvid pensionen minskas på visst sätt. Den som väntar med att ta ut pensionen till efter 67 år får å andra sidan en viss höjning av pensionen.

Förtidspension lämnas till den, som åtnjuter invalidförmån från folkpensioneringen. Vid förlust av arbetsförmågan utgår hel förtidspension med samma belopp som vederbörande skulle erhålla i ålderspension från 67 års ålder. Vid höggradig nedsättning av arbetsförmågan utgår 60 procent av hel förtidspension.

Familjepension utgöres av änkepension och barnpension. Änkepension utgår förutsatt att äktenskapet ingåtts senast då mannen fyllde 60 år och att det varat i minst fem år. Har makarna gemensamma barn, utgår dock änkepension oavsett om dessa förutsättningar föreligger eller ej. Barnpension utgår då den avlidne efterlämnar barn under 19 år. Tilläggs-pensioneringens familjepension motsvarar en viss del av den tilläggs-pension, som den avlidne uppbar eller skulle ha erhållit om han blivit invalid, nämligen för en efterlevande (änka eller barn) 40 procent, för två efterlevande (änka och ett barn eller två barn) 50 procent o. s. v. För fem eller flera efterlevande utgår 80 procent av den avlidnes tilläggs-pension.

Det har förutsatts, att den nu utarbetade lagstiftningen kommer att kompletteras på en del punkter, främst beträffande förtids- och familjepensionerna, vilket torde kunna ske innan förmåner börjar utges från tilläggs-pensioneringen.

I likhet med folkpensioneringen skall tilläggs-pensioneringen finansieras enligt ett fördelningssystem, dock endast med avgifter och således utan tillskott av skattemedel; inom tilläggs-pensioneringen uppbygges vidare en betydande fond, allmänna pensionsfonden. På inkomst av anställning erlägges kollektiv arbetsgivaravgift. På inkomst av annat förvärvsarbete erlägges egenavgift. Samma uttagsprocent tillämpas för arbetsgivaravgift och egenavgift.

Rätt till tilläggs-pension skall börja intjänas och avgifter skall erläggas fr. o. m. 1960. Avgiftsuttaget fastställs till en början för fem år och föreslås utgöra 3 procent 1960 för att sedan stiga med en procent om året till 7 procent 1964. Räknat på den totala lönesumman blir arbetsgivaravgiften vid konstant penningvärde och oförändrad inkomstnivå 1,9 procent 1960 och 4,5 procent 1964. Det förutsättes att arbetsgivaravgiften framdeles inte kommer att överstiga 10 procent av den totala lönesumman.

Möjligheter finnes till undantagande från den allmänna tilläggs-pensioneringen, kollektivt för inkomst av anställning och individuellt för inkomst av annat förvärvsarbete.

Allmänna pensionsfonden beräknas vid konstant penningvärde och oförändrad inkomstnivå uppgå till 4 700 miljoner kr. vid 1964 års utgång. Förvaltningen av fonden föreslås anförtrodd åt tre styrelser. Första fondstyrelsen skall förvalta de arbetsgivaravgifter som erlägges av det allmänna, andra fondstyrelsen arbetsgivaravgifter från enskilda större arbetsgivare samt tredje fondstyrelsen övriga arbetsgivaravgifter och egenavgifter. I styrelserna skall företrädare finnas för närmast berörda parter utan att någon parts representanter ensamma har majoritet.

En betydande del av fondmedlen skall i form av återlån genom banker och andra kreditinstitut kunna gå tillbaka till dem som erlagt avgifter. Övriga fondmedel placeras i obligationer och andra skuldförbindelser som utfärdas av staten, kommuner och kreditinrättningar m. fl.

De vid propositionen fogade författningsförslagen är av följande lydelse.

Förslag

till

L a g

om försäkring för allmän tilläggspension

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §.

Försäkring enligt denna lag avser att bereda ålderspension, förtidspension och familjepension utöver vad som må utgå i folkpension. Rätt till pension enligt försäkringen grundas på inkomst av förvärvsarbete. Efter sådan inkomst utgår ock avgift till försäkringen.

2 §.

Svensk medborgare är försäkrad enligt denna lag från och med det kalenderår, varunder han fyller sexton år.

Vad nu sagts gäller ock den som utan att vara svensk medborgare är mantalsskriven i riket.

Den som tillgodoräknats pensionspoäng enligt vad i 9 § sägs är försäkrad, även om han ej längre uppfyller förutsättningarna enligt första eller andra stycket.

3 §.

Försäkringen handhaves av den centrala myndighet (*pensionsmyndigheten*) och de lokala organ, som Korungen bestämmer.

Om pensionsgrundande inkomst m. m.

4 §.

För varje år, varunder någon varit försäkrad enligt 2 § första eller andra stycket, skall för honom enligt vad nedan sägs beräknas pensionsgrundande inkomst på grundval av hans inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete under året. Sådan beräkning skall icke göras för år då den försäkrade avlidit eller för år efter det då han fyllt sextiofem år eller för tidigare år, varunder han åtnjutit ålderspension jämlikt denna lag eller invalidpension eller sjukbidrag enligt lagen om folkpensionering, dock icke

invalidpension som utgår allenast på grund av stadgandet i 3 § 2 mom. andra stycket sistnämnda lag.

Med år avses i denna lag kalenderår, där ej annat framgår av omständigheterna.

5 §.

Med *inkomst av anställning* avses den lön i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad, som försäkrad åtnjutit såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst. Till sådan inkomst hänföres dock icke från en och samme arbetsgivare åtnjuten lön, som under ett år ej uppgått till trehundra kronor.

Ersättning i penningar för arbete som försäkrad utfört för annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst skall, om ersättningen under ett år uppgått till minst trehundra kronor, vid lagens tillämpning anses såsom inkomst av anställning, såvida den försäkrade och den som utgivit ersättningen varit ense därom; och skall i dylikt fall den förre anses såsom arbetstagare och den senare såsom arbetsgivare.

Vid beräkning av inkomst av anställning skall hänsyn icke tagas till lön eller annan ersättning, som försäkrad åtnjutit från arbetsgivare, vilken är bosatt utom riket eller är utländsk juridisk person, i annat fall än då den försäkrade sysselsatts vid skötseln av här i riket belägen fastighet eller i rörelse som bedrivs från här beläget fast driftställe. Hänsyn skall ej heller tagas till lön eller ersättning från främmande makts härvarande beskickning eller lönade konsulat eller från arbetsgivare, vilken tillhör beskickning eller konsulat som nu sagts och icke är svensk medborgare.

6 §.

Med *inkomst av annat förvärvsarbete* avses

- a) inkomst av här i riket bedriven rörelse;
 - b) inkomst av här belägen jordbruksfastighet, som brukas av den försäkrade; samt
 - c) ersättning i penningar för arbete för annans räkning;
- allt i den mån inkomsten icke enligt 5 § är att hänföra till inkomst av anställning.

Har inkomst som avses i första stycket a), b) eller c) icke uppgått till femhundra kronor för år, tages den ej i beräkning.

7 §.

Till grund för beräkningen av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete under visst år skall läggas den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt avseende nämnda år. Avser taxeringen beskattningsår som ej sammanfaller med kalenderår, skall inkomst under beskattningsåret anses hava åtnjutits under det kalenderår, som närmast föregått taxeringsåret.

Närmare bestämmelser rörande beräkningen av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete beslutas av Konungen med riksdagen.

Angående beräkningen av inkomst av anställning för försäkrad som är bosatt utomlands eller har att erlagga sjömansskatt stadgas särskilt.

8 §.

Pensionsgrundande inkomst utgöres av summan av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger det i 10 § omförmälda, vid årets ingång gällande basbeloppet. I den mån summan är högre än dubbla basbeloppet skall den dock såvitt den utgöres av inkomst av annat förvärvsarbete tagas i beräkning endast till två tredjedelar. Basbeloppet och i förekommande fall dubbla basbeloppet avräknas i första hand mot inkomsten av anställning.

Vid beräkning av pensionsgrundande inkomst bortses från inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i vad summan därav överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Belopp, från vilket sålunda skall bortses, avräknas i första hand å inkomst av annat förvärvsarbete.

Inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete, som skall ingå i den pensionsgrundande inkomsten, avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

9 §.

För varje år, för vilket pensionsgrundande inkomst fastställts för försäkrad, skall *pensionspoäng* tillgodoräknas honom. I den mån pensionsgrundande inkomst härrör från inkomst av annat förvärvsarbete må dock pensionspoäng tillgodoräknas den försäkrade endast såvida avgift enligt 34 § för året till fullo erlagts inom föreskriven tid. Utan hinder av att sådan avgiftsbetalning icke skett skall pensionspoäng tillgodoräknas den försäkrade för det år varunder han fyllt sextiofem år eller, där den försäkrade eller efterlevande till honom ansöker om pension enligt denna lag för tid före det år varunder den försäkrade skulle uppnå sextiosju års ålder, för de båda år som närmast föregått det då pension vid bifall till ansökningen skulle börja utgå.

Pensionspoäng som i första stycket sägs är den pensionsgrundande inkomsten delad med det vid årets ingång gällande basbeloppet. Pensionspoäng beräknas med två decimaler.

För år, varunder försäkrad åtnjutit förtidspension enligt 16 §, skall den försäkrade tillgodoräknas pensionspoäng motsvarande medeltalet av de två högsta poängtalerna under den fyraårsperiod som närmast föregått det år, då folkpension som avses i 4 § började utgå till honom. Pensionspoäng enligt bestämmelserna i detta stycke må ej tillgodoräknas försäkrad för tid efter det år, varunder han fyllt sextiofem år.

10 §.

Basbeloppet utgör fyratusen kronor multiplicerat med det tal, som anger förhållandet mellan det vid varje tidpunkt gällande pensionspristalet enligt lagen om folkpensionering och pensionspristalet för december 1957. Vid beräkning av *basbeloppet* sker avrundning till närmaste hundratal kronor.

Om ålderspension

11 §.

Rätt till ålderspension föreligger från och med den månad, varunder den försäkrade fyller sextiosju år, under förutsättning att pensionspoäng tillgodoräknats honom för minst tre eller, om han icke är svensk medborgare, minst tio år.

På särskild framställning av försäkrad utgår ålderspension för tid före den månad, varunder han fyller sextiosju år, dock tidigast från och med den månad, då han uppnår sextiotre års ålder.

12 §.

Ålderspension utgör, där ej annat följer av andra och tredje styckena eller 13 §, för år räknat sextio procent av produkten av *basbeloppet* för den månad, för vilken pension skall utgivas, och medeltalet av de pensionspoäng som tillgodoräknats den försäkrade eller, om pensionspoäng tillgodoräknats honom för mer än femton år, medeltalet av de femton högsta poängtalerna. Har pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för mindre än trettio år, skall hänsyn tagas endast till så stor del av nämnda produkt som svarar mot förhållandet mellan det antal år, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats honom, och talet trettio.

Har undantagande som i 36 eller 37 § sägs ägt giltighet för den försäkrade, skall honom tillkommande ålderspension utgöra sextio procent av så stor del av den i första stycket angivna produkten, som svarar mot förhållandet mellan det antal år, dock högst trettio, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade, och talet trettio ökat med ett för varje år, för vilket den försäkrade till följd av undantagandet icke tillgodoräknats pensionspoäng eller gått förlustig mer än en poäng. Ej må med tillämpning av vad nu sagts talet trettio ökas till mer än femtio.

Vad i andra stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning i fall då pensionspoäng jämlikt 9 § första stycket på grund av underlåten avgiftsbetalning icke tillgodoräknats den försäkrade.

13 §.

Börjar ålderspension utgå tidigare än från och med den månad, varunder den försäkrade fyller sextiosju år, skall den enligt 12 § beräknade

pensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år. Om pensionen börjar utgå senare än från och med sistnämnda månad, ökas pensionen med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå förflutit från ingången av den månad varunder den försäkrade uppnådde nämnda ålder. Härvid må hänsyn dock ej tagas till tid efter den månad, under vilken den försäkrade fyllt sjuttio år.

Om förtidspension

14 §.

Åtnjuter försäkrad på grund av nedsättning av arbetsförmågan, som inträffat efter det han blev försäkrad enligt denna lag, folkpension som i 4 § sägs, äger han rätt till förtidspension enligt vad nedan stadgas för tid före den månad, då han fyller sextiosju år eller ålderspension dessförinnan börjar utgå till honom.

Beträffande försäkrad som ej är svensk medborgare gäller vad nu sagts endast såvida pensionspoäng tillgodoräknats honom för minst fem år före det år, varunder folkpension som avses i första stycket började utgå.

15 §.

Är nedsättningen av den försäkrades arbetsförmåga fullständig, utgives hel förtidspension. I annat fall utgives sextio procent av hel förtidspension.

16 §.

Har pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för minst två av de fyra år, som närmast föregått det år då folkpension som i 4 § sägs började utgå till honom, skall hel förtidspension utgå med det belopp, vartill enligt denna lag ålderspension till den försäkrade skulle uppgå, därest sådan pension skulle börja utgå från och med den månad varunder han fyller sextiosju år samt den försäkrade för varje år från och med det, då förtidspensionen börjar utgå, till och med det, då han uppnår sextiofem års ålder, antages hava tillgodoräknats pensionspoäng motsvarande medeltalet av de två högsta poängtalerna under nämnda fyraårsperiod. Pension enligt vad nu sagts må ej utgå, om undantagande enligt 36 eller 37 § ägde giltighet för den försäkrade då folkpension som i 4 § sägs började utgå samt undantagandet tillika föranlett, att den försäkrade för något av de fyra förutnämnda åren gått förlustig mer än en pensionspoäng. Förtidspension må ej heller utgå, om den försäkrade vid sextiosju års ålder icke kan komma i åtnjutande av ålderspension.

17 §.

Äger den försäkrade icke rätt till förtidspension enligt vad i 16 § stadgas men skulle han hava varit berättigad till ålderspension enligt denna lag, därest han uppnått sextiosju års ålder den månad då folkpension som i 4 § sägs började utgå, skall hel förtidspension utgå med belopp motsvarande vad den försäkrade i sådant fall skulle hava erhållit i ålderspension, om denna börjat utgå från och med nämnda månad.

18 §.

Åtnjuter försäkrad för viss månad sjukhjälp från allmän sjukkasse i form av sjukpenning eller hempenning, skall förtidspension för samma månad minskas med beloppet av nämnda sjukhjälp i den mån detta överstiger det sjukhjälpbelopp, som avdragits från den försäkrades folkpension eller från barnbidrag enligt lagen om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn. Vad nu sagts skall ej gälla i fråga om sjukhjälp för sjukperiod, som börjat efter utgången av den månad, varunder förtidspensionen första gången utbetalats, såvida icke försäkrad, som uppburit sextio procent av hel förtidspension, kommer i åtnjutande av hel förtidspension, i vilket fall avdrag skall göras å det belopp varmed pensionen ökat.

19 §.

Förtidspension må efter omständigheterna bestämmas att utgå under viss tid eller tills vidare.

Därest den försäkrades arbetsförmåga varaktigt förbättras, skall pensionen indragas eller minskas med hänsyn till förbättringen av arbetsförmågan.

Försäkrad som åtnjuter förtidspension är skyldig att, om hans arbetsförmåga väsentligt förbättras, utan oskäligt dröjsmål göra anmälan härom. Är den försäkrade omyndig, åvilar anmälningskyldigheten förmyndaren.

20 §.

Vägrar försäkrad utan giltig anledning att underkasta sig sådan sjukvård eller yrkesutbildning, som är ägnad att helt eller delvis förebygga eller häva nedsättning av arbetsförmågan och vartill bidrag erbjudits honom av allmänna medel, må förtidspension helt eller delvis tills vidare förvägras honom, under förutsättning att han erinrats om denna påföljd.

21 §.

Förtidspension utgives ej i fall då nedsättningen av arbetsförmågan uppkommit till följd av sjukdom eller skada, som den försäkrade uppsåtligen åsamkat sig.

Förtidspension må skäligen nedsättas eller helt indragas, om den försäkrade

a) ådragit sig den skada eller sjukdom som förorsakat nedsättningen av

arbetsförmågan vid förövandets av handling, för vilken ansvarspåföljd genom lagakraftätagande dom ådömts honom;

b) vägrar att underkasta sig undersökning av läkare eller att följa läkares föreskrifter eller eljest gör sig skyldig till grov ovarsamhet ur hälsosynpunkt;

c) medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som är av betydelse för pensionsrätten; eller

d) utan giltigt skäl underlåter att göra anmälan som avses i 19 § sista stycket.

Om familjepension

22 §.

Är försäkrad vid sitt frånfälle berättigad till förtidspension eller ålderspension eller skulle han, om fall som avses i 14 § varit för handen vid tidpunkten för dödsfallet, hava varit berättigad till förtidspension, föreligger för änka och barn rätt till familjepension enligt vad nedan sägs.

Adoptivbarn likställas i denna lag med eget barn.

23 §.

Änkepension tillkommer änka efter den försäkrade, om äktenskapet varat minst fem år och ingåtts senast den dag då den försäkrade fyllde sextio år.

Äro de i första stycket angivna förutsättningarna för rätt till änkepension icke uppfyllda, äger änkan likväl komma i åtnjutande av sådan pension, därest den försäkrade efterlämnar barn, som tillika är barn till änkan.

Rätten till änkepension upphör, därest änkan ingår nytt äktenskap.

24 §.

Änkepension utgör för år räknat, om den försäkrade efterlämnar barn, som är berättigat till pension efter den försäkrade, trettiofem och i annat fall fyrtio procent av hel förtidspension, som den försäkrade var berättigad till eller skulle hava kommit i åtnjutande av därest rätt till sådan pension inträtt vid tidpunkten för dödsfallet, eller, om den försäkrade var berättigad till ålderspension, av dylik pension beräknad enligt 12 §.

25 §.

Barnpension tillkommer den försäkrades barn, som icke fyllt nitton år. Rätt till barnpension föreligger dock ej för barn, som är adopterat av annan än den försäkrade eller dennes make, och ej heller för barn utom äktenskap, därest den försäkrade enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

26 §.

Barnpension för ett barn utgör för år räknat, om den försäkrade efterlämnar änka, som är berättigad till pension efter honom, femton och i annat fall fyrtio procent av den förtids- eller ålderspension som i 24 § sägs. Äro de pensionsberättigade barnen flera, ökas de nämnda procenttalen med tio för varje barn utöver det första; och skall det sammanlagda barnpensionsbeloppet fördelas lika mellan barnen.

27 §.

De sammanlagda familjepensionerna efter en försäkrad må uppgå till högst åttio procent av den förtids- eller ålderspension som i 24 § sägs. Nedläggning av familjepensioner på grund av vad nu stadgats skall göras å de olika pensionerna i förhållande till deras storlek.

28 §.

Har försäkrad under resa eller eljest blivit borta och kan det antagas att han avlidit, äga hans efterlevande åtnjuta familjepension enligt denna lag. Såsom villkor för utbetalning av pension må dock krävas förklaring på heder och samvete av efterlevande att denne saknar varje underrättelse om den försäkrade. I fråga om omyndig må sådan förklaring infordras från hans förmyndare. Finnes den försäkrade sedermera vara vid liv, skall pension ej vidare utgå.

29 §.

Familjepension efter försäkrad, som ej var svensk medborgare, utgår till efterlevande, som icke är svensk medborgare, endast såvida denne var bosatt i riket vid den tidpunkt då den försäkrade avled.

30 §.

Familjepension utgår ej till den som genom brottslig gärning uppsåtligen bragt den försäkrade om livet eller, där annan förövat gärningen, medverkat till brottet såsom i 3 kap. 4 eller 5 § strafflagen sägs.

Familjepension må skäligen nedsättas eller helt indragas, om den efterlevande

a) annorledes än i första stycket sägs vållat dödsfallet genom handling, för vilken ansvarspåföljd genom lagakraftägande dom ådömts honom; eller

b) medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som är av betydelse för pensionsrätten.

Om försäkringens finansiering

31 §.

Försäkringens inkomster utgöras av avgifter samt avkastning av de fondmedel som nedan sägs.

Avgifterna skola vara så avvägda, att de i förening med andra tillgängliga medel förslå till bestridande av pensionsutbetalningar, förvaltningskostnader och andra försäkringen åvilande utgifter ävensom till den fondering som finnes erforderlig.

Försäkringens inkomster skola ingå till en fond, benämnd *allmänna pensionsfonden*, vilken förvaltas på sätt Konungen med riksdagen bestämmer.

32 §.

Konungen skall med riksdagen fastställa procentsats för uttaget av avgifter till försäkringen. Beslut om den procentsats, som skall tillämpas för visst år, skall fattas senast ett år dessförinnan.

Pensionsmyndigheten åligger att vart femte år framlägga förslag beträffande avgiftsuttaget under nästföljande sju år, i den mån uttaget icke redan beslutats.

33 §.

Arbetsgivare skall för varje år erlægga avgift till försäkringen å vad han under året till arbetstagare hos honom utgivit i lön i penningar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad eller, där fall som avses i 5 § andra stycket är för handen, i annan ersättning i penningar. Avgiften utgår efter den för året gällande procentsatsen och beräknas å summan av lön och annan ersättning som nu sagts, sedan därifrån dragits dels ett belopp motsvarande det vid årets ingång gällande basbeloppet multiplicerat med det beräknade genomsnittliga antalet arbetstagare hos arbetsgivaren under året, dels ock för varje arbetstagare sådan del av lön eller annan ersättning, som för år räknat överstigit sju och en halv gånger nämnda basbelopp. Härvid skall arbetstagare, som under hela året varit anställd med full arbetstid, räknas såsom en arbetstagare och arbetstagare, som under året varit anställd i mindre omfattning, medräknas i motsvarande mån. Genomsnittliga antalet arbetstagare beräknas med en decimal.

Om särskilda skäl föranleda därtill, må avgift beräknas på sätt som avviker från vad i första stycket stadgas men som giver i huvudsak samma resultat.

Vid avgiftsberäkning enligt första och andra styckena skall bortses från arbetstagare, som vid årets ingång uppnått sextiofem års ålder, så ock från arbetstagare, vars lön under året icke uppgått till trehundra kronor. Hän-syn skall vidare ej tagas till arbetstagare i fall då lön eller annan ersättning till honom antingen enligt 5 § tredje stycket icke utgör inkomst av anställning eller, om arbetstagaren icke är vare sig svensk medborgare eller mantalsskriven härstädes, avser arbete utom riket.

Om avgift för lön till vissa sjömän stadgas särskilt.

34 §.

Försäkrad, för vilken fastställts pensionsgrundande inkomst för visst år på grundval av inkomst av annat förvärvsarbete, skall för året erlægga avgift till försäkringen. Avgiften utgår efter den för året gällande procent-satsen och beräknas å den pensionsgrundande inkomsten, i vad denna här-rör från inkomst av annat förvärvsarbete. Angående befrielse i vissa fall från skyldighet att erlægga avgift som nu sagts stadgas särskilt.

35 §.

Om debitering och uppbörd av avgifter till försäkringen förordnar Ko-nungen med riksdagen.

Om undantagande från försäkringen

36 §.

Försäkrad äger göra anmälan om undantagande från försäkringen såvitt angår inkomst av annat förvärvsarbete. Har sådant undantagande skett, skall vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för den försäkrade för tid efter ingången av året näst efter det då anmälan gjordes hänsyn icke tagas till inkomst av annat förvärvsarbete.

Anmälan som i första stycket sägs må återkallas av den försäkrade med verkan från nästa årsskifte, dock tidigast från det som inträffar sedan un-dantagandet ägt giltighet i fem år. Har anmälan återkallats, äger den för-säkrade ej ånyo göra dylik anmälan.

37 §.

Arbetsgivare och arbetstagare må före den 1 juli 1961 genom kollektivav-tal gällande från ingången av år 1960 träffa överenskommelse om undan-tagande från försäkringen enligt vad nedan sägs.

Kollektivavtal som avses i första stycket må å arbetstagersidan slutas endast av organisation, som enligt lagen om förenings- och förhandlingsrätt är att anse såsom huvudorganisation och som ensam eller tillsammans med annan sådan organisation, vilken biträtt avtalet eller ingått annat dylikt avtal med samma innehåll i pensionsavseende, uppenbarligen omfattar fler-talet arbetstagare som hos arbetsgivare, vilka skulle bli bundna av ifråga-varande avtal, sysselsättas i därmed avsett arbete.

Giltighetstiden för kollektivavtal varom förmäles i första stycket må för-längas. Sådant avtal må ock ändras men må ej göras tillämpligt på arbets-tagare, vilka sysselsättas i annat arbete än som avsågs med det ursprung-liga avtalet. Förlängning och ändring som nu sagts skall ske genom kollektivavtal.

Kollektivavtal enligt denna paragraf skall lillförsäkra varje arbetstagare, för vilken på grund av avtalet inträtt verkan som i 39 § sägs, sådan rätt till

ålders-, förtids- och familjepension, som består även om avtalet senare upphör att vara tillämpligt på arbetstagaren. Sådant avtal skall upprättas skriftligen och undertecknas av dem som slutit avtalet. Avtalet må ej upphöra att gälla å annan tid än vid utgången av ett år.

38 §.

Har arbetsgivare, som är bunden av kollektivavtal enligt 37 §, i sin tjänst jämväl arbetstagare, vilken ej är medlem av avtalsslutande organisation å arbetstagersidan, skall avtalet tillämpas även å denne, såvida han sysselsättes i arbete som avses med avtalet. Vad nu sagts gäller ej arbetstagare, vilken omfattas av ett för arbetsgivaren gällande kollektivavtal som slutits av annan arbetstagarorganisation.

39 §.

Föreligger kollektivavtal som i 37 § sägs, skall vid beräkning av pensionsgrundande inkomst för arbetstagare, å vilken avtalet är tillämpligt, hänsyn icke tagas till inkomst, som arbetstagaren hos arbetsgivare, vilken är bunden av avtalet, åtnjutit av därmed avsett arbete. Vid beräkning av sådan arbetsgivares avgift enligt 33 § skall bortses från arbetstagare som nu sagts.

40 §.

Kollektivavtal som avses i 37 § skall registreras hos pensionsmyndigheten.

Ansökan om registrering skall göras i fråga om avtal, som slutits före den 1 juli 1961, senast den 31 augusti nämnda år och beträffande annat avtal inom två månader efter utgången av den månad, varunder avtalet träffades.

Befinnes avtal strida mot vad som föreskrives i 37 §, skall registrering vägras.

Göres ansökan om registrering icke inom föreskriven tid eller vägras registrering, är avtalet ogiltigt.

Särskilda bestämmelser

41 §.

Den som önskar komma i åtnjutande av pension eller vill göra anspråk på ökning av pension skall, där ej annorlunda stadgas, göra ansökan därom.

42 §.

Pension utgives månadsvis.

Ålderspension utgår från och med den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år eller, om han önskar att pensionen skall börja utgå tidigare eller senare, från och med den månad som angives i pensionsansök-

ningen. Alderspension utgår dock ej för längre tid tillbaka än tre månader före den månad, då ansökningen gjordes.

Förtids- och familjepension utgår från och med den månad, varunder rätt till pension inträtt, vilket där ej rätten visas hava varit för handen tidigare anses hava skett då pensionen söktes. Familjepension efter försäkrad, som åtnjöt ålders- eller förtidspension, utgår dock tidigast från och med månaden näst efter den, varunder dödsfallet inträffade. Förtids- och familjepension utgår ej för längre tid tillbaka än tre månader före den månad, då pensionen söktes. Vid ökning av sådan pension skall vad nu sagts äga motsvarande tillämpning.

Pension utgår till och med den månad, varunder den pensionsberättigade avlidit eller rätten till pension eljest upphört.

43 §.

Är någon för samma månad berättigad till flera pensioner enligt denna lag, utgives endast den största av dem eller, om samtliga eller de största äro lika stora, en av dessa, i första hand ålders- eller förtidspension.

44 §.

Äger pensionsberättigad uppbära livränta eller sjukpenning jämlikt lagen om yrkesskadeförsäkring eller äger han jämlikt annan lag eller enligt särskild författning eller enligt Konungens förordnande uppbära livränta eller sjukpenning, som bestämmes av eller utbetalas från riks-försäkringsanstalten eller bolag som avses i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, minskas den honom eljest tillkommande pensionen med livräntans eller sjukpenningens belopp.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning i fall då livränta eller sjukpenning utgår enligt utländsk lagstiftning om yrkesskadeförsäkring.

45 §.

För utbetalning av pension utom riket må krävas bevis att rätt till pension alltjämt föreligger.

46 §.

Till pensionsberättigad, som ej är svensk medborgare, utgår pension för tid varunder han icke är bosatt i riket med hälften av det belopp, var-till pensionen uppgick då han upphörde att vara bosatt härstädes eller, där den pensionsberättigade var bosatt utom riket då rätt till pension enligt denna lag inträdde, första gången skulle hava uppgått om han vid sistnämnda tidpunkt varit bosatt i riket. Pension må ej på grund av vad nu sagts utgå med högre belopp än om den pensionsberättigade varit bosatt härstädes.

Är pensionsberättigad som i första stycket sägs ej bosatt i riket, må

utan hans samtycke pension till honom utbytas mot ett engångsbelopp, motsvarande kapitalvärdet av den pension vartill han är berättigad enligt första stycket. Med den pensionsberättigades samtycke må utbyte ske mot lägre engångsbelopp, dock lägst fyrtio procent av nämnda kapitalvärde. Har utbyte ägt rum, föreligger ej rätt till vidare ersättning på grundval av pensionspoäng, som dessförinnan tillgodoräknats den försäkrade. Grunderna för beräkningen av kapitalvärde som nu sagts fastställas av Konungen.

47 §.

Då skäl föranleda därtill må pension bestämmas att intill dess slutligt beslut fattats utgå enligt de grunder och på de villkor i övrigt som det pensionsbeviljande organet föreskriver.

48 §.

Vid beräkning av pensionsbelopp för månad skall den årspension, från vilken beräkningen utgår, avrundas till närmast lägre hela kronotal, som är jämnt delbart med tolv. Är årspensionsbeloppet lägre än tolv kronor, bortfaller pensionen för den månad som beräkningen avser.

49 §.

Pensionsbelopp, som ej lyfts före utgången av året näst efter det varunder beloppet förfallit till betalning, skall vara förverkat.

50 §.

Har någon genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att fullgöra honom åvilande anmälningsskyldighet eller annorledes förorsakat att pension utgått obehörigen eller med för högt belopp, eller har någon eljest obehörigen eller med för högt belopp uppburit pension och har han skäligen bort inse detta, skall återbetalning ske av vad för mycket utbetalats, där ej i särskilt fall anledning föreligger att helt eller delvis eftergiva återbetalningsskyldighet.

Har återbetalningsskyldighet ålagts pensionsberättigad enligt första stycket, må vad han uppburit för mycket i pension avdragas vid senare utbetalning av pension till honom. Avdrag som nu sagts må tillika göras för ogulden avgift, såvida enligt 9 § första stycket pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för det år som avgiften avser.

51 §.

Rätt till pension enligt denna lag kan icke överlätas och må förty ej tagas i mät för gäld.

52 §.

Statliga och kommunala myndigheter ävensom arbetsgivare och försäkringsinrättningar äro pliktiga att på begäran lämna pensionsmyndigheten

eller lokalt organ som i 3 § sägs uppgift för namngiven person rörande förhållande, som är av betydelse för tillämpningen av denna lag.

53 §.

Klagan över beslut av lokalt organ som i 3 § sägs i ärende enligt denna lag föres genom besvär hos pensionsmyndigheten. Besvären skola insändas eller ingivas till det lokala organet, som har att insända handlingarna i ärendet till pensionsmyndigheten.

Klagan över pensionsmyndighetens beslut i ärende enligt denna lag föres hos Konungen genom besvär. Besvären skola insändas eller ingivas till pensionsmyndigheten, som har att insända handlingarna till socialdepartementet. Talan mot beslut i annat ärende än som avses i 40 § må fullföljas endast såvida pensionsmyndigheten lämnat tillstånd därtill. Sådant tillstånd skall lämnas där vid ärendets behandling inom myndigheten uttalats avvikande mening, så ock där myndigheten finner fråga i vilken grad den försäkrades arbetsförmåga nedsatts tveksam och tillika av stor betydelse ur ekonomisk synpunkt eller fråga är om tillämpning av påföljdsbestämelse eller myndigheten eljest finner särskilda skäl föreligga att bevilja tillstånd.

Pensionsmyndighetens och lokalt organs beslut länder till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

Utän hinder av vad ovan sägs skall beträffande fullföljd av talan i vissa fall gälla vad därom är stadgat i författning som avses i 7 eller 35 §.

54 §.

Konungen äger träffa överenskommelse med främmande makt angående tillämpning av denna lag helt eller delvis å personer, som icke äro svenska medborgare och å vilka lagen ej eljest är tillämplig, så ock angående undantag från vad i lagen stadgas rörande den, som icke är svensk medborgare eller som är svensk medborgare och bosatt utomlands eller här i riket anställd hos arbetsgivare, vilken är bosatt utomlands eller är utländsk juridisk person.

55 §.

De närmare föreskrifter som finnas erforderliga för tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av pensionsmyndigheten.

Om lagens ikraftträdande m. m.

56 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1960; dock skall pension ej utgå före den 1 januari 1963.

57 §.

Försäkrad, som är svensk medborgare och som är född år 1896, äger rätt till ålderspension, om pensionspoäng tillgodoräknats honom för två år.

Är försäkrad, som är svensk medborgare, född under något av åren 1896—1914, skall vid tillämpning av 12 § första stycket talet trettio utbytas mot talet tjugu. Beträffande försäkrad som nu sagts skall 12 § andra och tredje styckena icke äga tillämpning.

Om försäkrad är svensk medborgare och född under något av åren 1915—1923, skall vid tillämpning av 12 § talet trettio utbytas mot talet tjugu ökat med ett för varje år, som den försäkrade är född senare än år 1914; och skall för varje år, som den försäkrade är född senare än år 1914, ökning som i 12 § andra stycket sägs ske med en tiondel av det antal år, för vilket den försäkrade till följd av undantagandet icke tillgodoräknats pensionspoäng eller gått förlustig mer än en poäng.

58 §.

För år 1960 skall pensionsgrundande inkomst icke beräknas för den som under året uppnår sextiofem års ålder. Avgift som i 33 § sägs skall för år 1960 icke erläggas för lön eller annan ersättning till arbetstagare, som under året fyller sextiofem år.

59 §.

För år 1960 skall den i 32 § omförmälda procentsatsen fastställas år 1959. Förslag som i 32 § andra stycket sägs skall framläggas första gången år 1963 och andra gången år 1967.

60 §.

Anmälan som i 36 § första stycket sägs må med giltighet från och med år 1960 göras under nämnda år samt under första halvåret 1961.

61 §.

Vad i 44 § stadgas skall ej äga tillämpning i fall då livränta eller sjukpenning som där sägs utgår på grund av skada som inträffat före den 1 januari 1960.

62 §.

Konungen äger förordna, att uppgifter, som enligt denna lag skola handhas av pensionsmyndigheten, tills vidare skola fullgöras av annan myndighet.

Förslag

till

Lag

**angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964 enligt lagen
om försäkring för allmän tilläggspension**

Härigenom förordnas, att den i 32 § första stycket lagen om försäkring för allmän tilläggspension omförmälda procentsatsen skall utgöra för år 1960 tre, år 1961 fyra, år 1962 fem, år 1963 sex och år 1964 sju.

Förslag
till
Reglemente
angående allmänna pensionsfondens förvaltning

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §.

De penningmedel, som enligt 31 § lagen om försäkring för allmän tilläggspension skola ingå till allmänna pensionsfonden, skola på sätt nedan stadgas förvaltas av tre särskilda styrelser, benämnda första, andra och tredje fondstyrelserna.

2 §.

Den i 3 § lagen om försäkring för allmän tilläggspension omförmälda pensionsmyndigheten åligger att överföra

1. till första fondstyrelsens förvaltning avgifter, som enligt 33 § nämnda lag erläggas av staten, kommuner och därmed jämförliga samfälligheter samt bolag, föreningar och stiftelser, i vilka staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet äger ett bestämmande inflytande;

2. till andra fondstyrelsens förvaltning jämlikt sistnämnda lagrum inflytande avgifter från andra arbetsgivare än under 1 sägs, som i genomsnitt för det år, varå avgifterna belöpa, sysselsätta minst tjugu arbetstagare; samt

3. till tredje fondstyrelsens förvaltning övriga avgifter enligt samma lagrum samt avgifter, som erläggas jämlikt 34 § lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

Till varje fondstyrelses förvaltning skall jämväl hänföras avkastning av de av styrelsen förvaltade medlen.

3 §.

Pensionsutbetalningar ävensom, där ej annat följer av vad i andra stycket stadgas, förvaltningskostnader och andra utgifter avseende försäkringen för allmän tilläggspension skola, i den mån andra medel ej stå till förfogande, bestridas genom tillskott, som pensionsmyndigheten äger erhålla från fondstyrelserna. De för ett kalenderår erforderliga medlen skola tillskjutas

av fondstyrelserna i förhållande till kapitalbehållningarna enligt styrelsernas balansräkningar avseende ställningen vid utgången av närmast föregående år.

Varje fondstyrelse skall med de under styrelsens förvaltning stående medlen bestrida kostnaderna för styrelsens verksamhet och för revision av styrelsens förvaltning.

Om fondstyrelserna

4 §.

Varje fondstyrelse skall bestå av nio ledamöter, som förordnas av Konungen. Av ledamöterna utses

i första fondstyrelsen tre efter förslag av sammanslutningar, som företräda kommunerna och landstingskommunerna, och tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare;

i andra fondstyrelsen tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare och tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare; samt

i tredje fondstyrelsen två efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, två efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare och två efter förslag av sammanslutningar, som företräda personer vilka erlägga avgifter enligt 34 § lagen om försäkring för allmän tilläggs pension.

Avgives icke förslag som i första stycket sägs, förordnar Konungen ändå ledamöter som skolat utses efter sådant förslag.

För varje ledamot utses i enahanda ordning en suppleant.

Ledamöter och suppleanter skola vara myndiga, här i riket bosatta svenska medborgare.

5 §.

Ledamöter och suppleanter i fondstyrelse förordnas för tiden intill dess balansräkning på sätt i 24 § sägs fastställts under tredje året efter det, varunder förordnandet meddelats.

Ledamot eller suppleant må av Konungen entledigas, oaktat den tid för vilken han blivit utsedd ej gått till ända.

Därest ledamot eller suppleant entledigas eller avlider under den tid för vilken han blivit utsedd, skall för den återstående tiden i hans ställe ny ledamot eller suppleant förordnas i den ordning som angives i 4 §.

6 §.

Av de utan förslag utsedda ledamöterna i fondstyrelse förordnar Konungen en till ordförande. Fondstyrelse väljer inom sig vice ordförande.

7 §.

Fondstyrelse sammanträder på kallelse av ordföranden. Framställer ledamot begäran om sammankallande av styrelsen, skall hans begäran efterkommas.

Fondstyrelse är beslutför, där de vid sammanträdet tillstådesvarandes antal överstiger hälften av hela antalet ledamöter. Ärende må dock icke företagas, med mindre såvitt möjligt samtliga ledamöter eller, vid förfall för någon av dem, suppleant för honom erhållit tillfälle att deltaga i ärendets behandling.

Såsom fondstyrelsens beslut gäller den mening, om vilken vid sammanträdet de flesta förena sig, och vid lika röstetal den mening, som biträdes av ordföranden.

Vid fondstyrelsens sammanträde skall föras protokoll. Ledamot är berättigad att på begäran få särskild från styrelsens beslut avvikande mening antecknad till protokollet.

8 §.

Fondstyrelse äger uppdraga åt enskilda ledamöter eller tjänstemän hos styrelsen att var för sig eller två eller flera i förening avgöra ärenden av beskaffenhet att eljest ankomma på styrelsens egen prövning. Angående den befogenhet, som sådant uppdrag medför, åligger det styrelsen att meddela föreskrifter. Avser uppdraget beviljande av lån, skola grunderna för långivningen fastställas.

Uppdrag som i första stycket sägs må när som helst återkallas eller inskränkas. Utan hinder av sådant uppdrag äger fondstyrelse själv avgöra ärende av varje slag.

9 §.

Fondstyrelse äger anställa de tjänstemän, som finnas erforderliga, och bestämma deras löner och övriga anställningsvillkor.

10 §.

Om arvode och annan ersättning till ledamot eller suppleant i fondstyrelse förordnar Konungen.

Om förvaltningen

11 §.

Allmänna pensionsfonden skall av fondstyrelserna förvaltas på sådant sätt att den blir till största möjliga gagn för försäkringen för allmän tilläggspension. Därvid skall iakttagas, att placeringen av fondmedlen tillgodoser kraven på betryggande säkerhet, god avkastning och tillfredsställande betalningsberedskap.

12 §.

Fondstyrelse må placera de under styrelsens förvaltning stående medlen

1. i obligationer utfärdade av staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stads-
hypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, Svenska skeppshypotekskas-
san eller av hypoteksaktiebolag, som enligt vad därom finnes stadgat står
under tillsyn av bank- och fondinspektionen;

2. i obligationer garanterade av staten, kommun eller därmed jämförlig
samfällighet;

3. i obligationer och andra för den allmänna rörelsen avsedda för-
skrivningar som offentligen utbjudits av svenskt bankaktiebolag;

4. i andra skuldförbindelser utfärdade av staten, kommun eller därmed
jämförlig samfällighet, riksbanken, bankaktiebolag, postsparbanken, post-
girokontoret, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit eller annan kredit-
inrättning, som Konungen godkänner, eller av bolag, förening eller stiftelse
som i 2 § första stycket 1 sägs, såvida staten, kommun eller därmed jäm-
förlig samfällighet iklätt sig borgen för förbindelserna;

5. i skuldförbindelse utfärdad av annan fondstyrelse;

6. efter hörande av pensionsmyndigheten, i skuldförbindelse utfärdad
av företag, som har till syfte att befordra folkhälsan eller att medverka till
förhindrande av nedsättning av arbetsförmåga eller till förbättring av
sådan förmåga och som enligt styrelsens prövning anses erbjuda godtagbar
säkerhet; samt

7. i fordran hos kreditinrättning i enlighet med vad nedan är stadgat
om återlån.

I den mån så erfordras för en tillfredsställande betalningsberedskap eller
eljest för tillgodoseende av kravet på ändamålsenlig förvaltning må fond-
medel även innestå hos riksbanken, bankaktiebolag eller postgirokontoret.

13 §.

Till skyddande av fordran må fondstyrelse å offentlig auktion eller
fondbörs inköpa egendom, som är för fordringen utmätt eller pantsatt, så
ock såsom betalning för fordran övertaga för fordringen pantsatt eller
annan egendom, såvida det är uppenbart att allmänna pensionsfonden el-
jest skulle lida avsevärd förlust. Egendom som sålunda förvärvats skall
åter avyttras, så snart lämpligen kan ske och senast då avyttring kan äga
rum utan förlust.

14 §.

Riksbanken, bankaktiebolag, postsparbanken, postgirokontoret, sparbank,
centralkassa för jordbrukskredit, Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska
skeppshypotekskassan eller annan kreditinrättning som Konungen god-
känner äger mot bevis om fullgjord avgiftsbetalning bevilja den som erlagt

avgift enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension under föregående år återlån med högst hälften av vad sålunda erlagts. Återlån må ej beviljas, om dess belopp enligt vad nu sagts icke skulle uppgå till femhundra kronor.

15 §.

Kreditinrättning, som enligt 14 § lämnat återlån, äger i samband därmed till motsvarande belopp erhålla lån från den fondstyrelse, som enligt 2 § har att förvalta de avgifter för vilka återlånet beviljats.

Räntesatsen för lån från fondstyrelse till kreditinrättning enligt vad i första stycket sägs fastställas av Konungen. Sagda räntesats skall bestämmas så att den med en halv procent överstiger högsta allmänt förekommande räntesats vid inlåning i bankaktiebolag, postsparbanken, sparbank och centralkassa för jordbrukskredit. Utan hinder av vad sålunda blivit bestämt äger dock fondstyrelsen och kreditinrättningen för visst lån överenskomma om en efter det rådande marknadsläget bestämd, för viss tid bunden räntesats.

16 §.

Återlån, som icke i sin helhet återbetalas inom ett år från utlämnandet, skall årligen amorteras med belopp icke understigande en tiondel av lånesumman. Kreditinrättnings lån hos fondstyrelse enligt 15 § skall återbetalas i samma mån som återlånet, dock ej långsammare än som föreskrivits i villkoren för sistnämnda lån.

Återlån må, om långivaren och låntagaren äro ense därom, kunna överföras till annan kreditinrättning, som äger bevilja dylikt lån.

17 §.

Fondstyrelse må för tillgodoseende av tillfälligt penningbehov upptaga kredit hos kreditinrättning eller hos annan fondstyrelse.

18 §.

Fondstyrelsens räkenskaper skola uppgöras och avslutas för kalenderår.

Det åligger fondstyrelse att före den 1 februari varje år avgiva redovisning för sin förvaltning under föregående räkenskapsår genom avlämnande av förvaltningsberättelse, upptagande vinst- och förlusträkning samt balansräkning avseende ställningen vid årets utgång.

I balansräkningen skola tillgångarna upptagas till det belopp, vartill kostnaderna för deras anskaffning uppgått. Osäker fordran skall dock upptagas till det belopp, varmed den beräknas komma att inflyta. Värdelös fordran må icke upptagas såsom tillgång.

Om revision m. m.

19 §.

Konungen förordnar för varje fondstyrelse fyra revisorer att granska styrelsens förvaltning. Av revisorerna utses en på förslag av bank- och fondinspektionen och två efter samråd med de sammanslutningar, som enligt 4 § äga föreslå ledamot i fondstyrelsen. De revisorer som utses utan samråd som nu sagts skola, där ej skäl däremot äro, vara gemensamma för samtliga fondstyrelser.

20 §.

Revisorerna förordnas för tiden till dess balansräkning på sätt i 24 § sägs nästa gång fastställt.

Revisor må av Konungen entledigas, oaktat den tid för vilken han blivit utsedd ej gått till ända.

Entledigas eller avlider revisor under den tid för vilken han blivit utsedd, skall för den återstående tiden i hans ställe ny revisor förordnas i enahanda ordning.

21 §.

Den utan förslag eller samråd som i 19 § sägs utsedde revisorn skall såsom ordförande leda revisionen.

Revisorerna äga vid fullgörande av sitt uppdrag anlita erforderligt biträde.

22 §.

Om arvode och annan ersättning till revisor förordnar Konungen.

23 §.

Revisorerna skola för varje kalenderår avgiva en revisionsberättelse, som skall överlämnas till fondstyrelsen inom en månad efter det att förvaltningsberättelse som i 18 § sägs kommit revisorerna till handa.

Revisionsberättelsen skall innehålla redogörelse för omfattningen och resultatet av revisorernas granskning samt uttalande, huruvida anmärkning i avseende å förvaltningsberättelsen, de i densamma upptagna vinst- och förlust- samt balansräkningarna, fondstyrelsens bokföring eller inventeringen av de under dess förvaltning stående tillgångarna eller eljest beträffande fondstyrelsens förvaltning föreligger eller icke. Föreligger anledning till anmärkning, skall denna angivas i revisionsberättelsen. Revisorerna äga ock i berättelsen meddela de erinringar, som de anse påkallade.

Revisor, som hyser från de i revisionsberättelsen gjorda uttalandena skiljaktig mening eller eljest finner särskilt uttalande påkallat, äger till revisionsberättelsen foga yttrande därom, såframt han ej avgiver särskild revisionsberättelse.

24 §.

Sedan revisionsberättelsen kommit fondstyrelsen till handa, skall styrelsen ofördröjligen överlämna förvaltningsberättelsen med de däri upptagna vinst- och förlust- samt balansräkningarna tillika med revisionsberättelsen till Konungen, vilken före den 1 maj samma år har att avgöra frågan om fastställelse av balansräkningen.

Särskilda bestämmelser

25 §.

Vad som hos fondstyrelse förekommit rörande placering av fondmedel ävensom i övrigt rörande enskildas förhållande till styrelsen eller till kreditinrättning, som är låntagare hos fondstyrelsen, må ej yppas för obehörig.

26 §.

De närmare föreskrifter som finnas erforderliga för tillämpningen av detta reglemente meddelas av Konungen.

Detta reglemente träder i kraft den 1 januari 1960.

För åren 1960—1962 skall den i 3 § avsedda fördelningen ske sålunda att första fondstyrelsen tillskjuter tjugu, andra fondstyrelsen femtio och tredje fondstyrelsen trettio procent av de medel som erfordras.

Inledning

Föredragande departementschefen, statsrådet Nilsson, anför vid remiss till lagrådet av förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension bl. a. följande.

»Folkpensioneringen ger förmåner åt alla efter enhetliga normer utan hänsyn till vederbörandes tidigare inkomstförhållanden. År 1948 trädde den folkpensioneringslag i kraft som alltjämt gäller. Redan dessförinnan hade emellertid ett omfattande utredningsarbete påbörjats, som inriktades på att åt förvärvsarbetande även bereda pensionsförmåner avvägda efter inkomsten under den aktiva tiden.

Den år 1947 tillkallade pensionsutredningen avgav år 1950 ett principbetänkande om allmän pensionsförsäkring (SOU 1950: 33). Ett slutligt förslag till allmän pensionsförsäkring framlades år 1955 av pensionsutredningen (SOU 1955: 32). I detta betänkande lämnades även en översikt av de remissyttranden, som inhämtats över principbetänkandet; de över slutbetänkandet avgivna remissyttrandena har sammanställts i en särskild publikation (SOU 1956: 31).

För att inom socialdepartementet biträda vid fortsatt handläggning av pensionsfrågan tillkallades år 1956 allmänna pensionsberedningen. I februari året därpå avgav pensionsberedningen ett betänkande om förbättrad pensionering (SOU 1957: 7). Remissyttrandena över detta betänkande publicerades i en särskild volym (SOU 1957: 16).

I pensionsberedningens betänkande framlades tre olika förslag till tilläggspensionering, vilka samtliga avsåg att utgöra en påbyggnad på folkpensioneringen. För att komplettera förslagen beträffande frågor i samband med fondbildningen för pensionsändamål tillkallades 1957 års pensionskommitté, som den 22 januari 1958 avlämnade en promemoria med förslag om fondförvaltning m. m. i samband med en utbyggd pensionering (SOU 1958: 4).

Den 13 oktober 1957 anordnades en folkomröstning rörande huvuddragen i de tre förslag om tilläggspensioneringens utformning, som framlagts i pensionsberedningens betänkande.

Genom proposition nr 55 förelade Kungl. Maj:t 1958 års A-riksdag förslag om förbättringar av folkpensioneringen och införande av en lagfäst tilläggspensionering, som byggde på det förslag som vid folkomröstningen erhöll de flesta rösterna. Riksdagen antog med vissa ändringar propositionsförslaget såvitt angår folkpensioneringen men avtog förslaget om lagfäst tilläggspensionering (Särsk. U 1958: 1, rskr. nr 272). I anledning av riksdagens beslut rörande tilläggspensioneringen upplöste Kungl. Maj:t riksdagen och förordnade om nyval till riksdagens andra kammare, vilket val ägde rum den 1 juni 1958.

Beträffande folkpensioneringen begärde riksdagen att utredning skulle verkställas om en rad frågor bl. a. avseende invalid- och familjepensioneringen. Med stöd av Kungl. Maj:ts den 9 maj 1958 givna bemyndigande tillkallade jag en parlamentarisk utredning för behandling av dessa frågor, 1958 års socialförsäkringskommitté. Som ett första led i sitt arbete har kommittén den 10 oktober 1958 avgivit ett förslag om förbättrade grundpensionsförmåner m. m. (stencilerat). Ett på grundval härav utarbetat förslag har tidigare i år förelagts riksdagen (prop. nr 29).

Vidare har den 6 juni 1958 inrättats ett särskilt organ, socialförsäkringens administrationsnämnd, med uppgift att utreda bl. a. de administrativa frågor som sammanhänger med en allmän pensionsreform.

Med de i propositionen nr 55 till 1958 års A-riksdag angivna principerna som utgångspunkt har i socialdepartementet utarbetats förslag till *lag om försäkring för allmän tilläggspension* och *lag angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964 enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension* ävensom förslag till *reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning*. Under arbetet har i skilda hänseenden utnyttjats det omfattande material, som frambragts av de olika utredningarna, samt synpunkter som framkommit under remissbehandling därav.»

Folkpensioneringen

Gällande bestämmelser

En redogörelse för gällande bestämmelser inom folkpensioneringen återfinnes i propositionen å s. 37—40, vartill utskottet får hänvisa.

Riksdagens ställningstaganden 1958

Här nedan lämnas en översikt över vissa ståndpunkter, som 1958 års A-riksdag intog rörande förbättringar av folkpensionerna. I vissa avseenden tog riksdagen principiell ställning till frågor rörande folkpensioneringens framtida utformning. Beträffande åtskilliga spörsmål hemställde riksdagen däremot om fortsatt utredning.

Vad angår storleken av folkpensioneringens *ålderspension* förordade riksdagen, att pensionen höjes så att den år 1968 uppgår till 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar och 3 600 kr. för ensamstående, räknat i 1957 års penningvärde. Vad angår den takt, i vilken höjningarna skulle ske för att man skall nå det uppställda målet, fann riksdagen det icke lämpligt att nu binda sig.

Riksdagen ansåg vidare, att den generella pensionsåldern av 67 år inom folkpensioneringen skulle bibehållas, men fann att frågorna om förtida resp. uppskjutet pensionsuttag borde bli föremål för fortsatt utredning.

Beträffande *invalidpensioneringen* föreslog riksdagen, att därmed sammanhängande problem skulle utredas snarast möjligt. Utred-

ningsarbetet borde bedrivas från utgångspunkten att den nuvarande inkomstprövningen om möjligt slopades. Olika möjligheter att i ökad utsträckning bereda rätt till pension före 67 år borde undersökas. I samband med utredningen om invalidpensioneringen borde prövas frågan om barn-tillägg till barn, vars försörjare uppbär folkpension.

Riksdagen förordade, att *änkepensionen* fr. o. m. den 1 juli 1960 höjes till samma belopp som ålderspensionen till ogift pensionär och där- efter — liksom ålderspensionen — successivt ökas till 3 600 kr. år 1968. Full änkepension borde utgå till änka, som vid mannens död uppnått 50 års ålder eller, om hon då var yngre, hade barn under 19 år i hemmet. För andra änkor över 35 år skulle pensionen graderas med hänsyn till ankans ålder vid mannens död eller då det yngsta barnet fyllde 19 år. Änkepensionen borde i sådant fall reduceras på visst sätt. Änkepension skulle utgå utan inkomstprövning. De nämnda reglerna borde tillämpas på kvinnor, som blir änkor från och med den dag då den nya lagstiftningen träder i kraft. Även de kvinnor som blivit änkor dessförinnan borde i rimlig utsträckning få del av folkpensionsförbättringarna. Frågan om utformningen av reglerna för änkepension i övergångsfallen borde bli föremål för en snabbutredning.

Riksdagen förordade vidare, att *barnpension* skulle utgå fr. o. m. den 1 juli 1960 i samtliga fall då barnets huvudsakliga försörjare avlidit samt att barnpensionen skulle utgivas intill dess barnet fyllde 19 år. Pensionen borde bestämmas till 1 000 kr. om året och utgå utan inkomstprövning.

Fortsatt utredning rörande olika familjepensionsfrågor förordades av riksdagen bl. a. rörande änkepensioner i form av engångsbelopp till yngre änkor utan barn, angående änklingspensioner samt beträffande barnpensioner i sådana fall, då den av föräldrarna avlidit som icke är den huvudsakliga försörjaren. Spörsmålet huruvida barnpension borde utgå med högre belopp då båda föräldrarna avlidit skulle också utredas. Uppmärksamhet borde även ägnas frågan om pensionsförmåner åt bl. a. fränskilda kvinnor, vilkas f. d. make avlider.

Riksdagen hemställde vidare om skyndsamt utredning av frågan om fördelningen mellan staten och kommunerna av *kostnaderna* för folkpensioneringen. Beträffande folkpensioneringens finansiering på längre sikt förutsatte riksdagen att denna fråga finge prövas senare.

Riksdagen uttalade därjämte, att under utredningsarbetet borde upptagas frågan om en långt gående samordning i materiellt hänseende av de socialförsäkringsgrenar som ligger varandra närmast, varvid enhetlighet även i fråga om finansiering och administration borde eftersträvas.

Det av riksdagen förordade utredningsarbetet har anförtratts åt 1958 års socialförsäkringskommitté utom såvitt angår de administrativa frågorna, vilka handlägges av socialförsäkringens administrationsnämnd.

Allmänna synpunkter

Departementschefen anför:

»De arbetsinsatser, som de äldre har gjort i samhället under sin verk samma tid, bildar den grund, på vilken den yngre generationen bygger vidare. Produktionsresultatet är alltså en följd av de olika generationernas gemensamma ansträngningar. När de äldre träder ut ur produktionslivet, kan de inte som tidigare genom arbetsinkomsten tillgodogöra sig resultatet av sina insatser. Det är därför en gammal tanke, att de som är i aktiv ålder skall avstå en del av produktionsresultatet till pension åt de äldre. Med detta betraktelsesätt ter det sig också naturligt att de äldre, när de drar sig tillbaka från arbetslivet, för sig och sina familjer inte skall behöva vidkännas en alltför kännbar sänkning av den levnadsnivå, på vilken de kunnat inrätta sitt liv medan de stod kvar i produktionen. Pensionen bör alltså i princip avvägas efter inkomsten under den aktiva tiden och motsvara en väsentlig del av denna inkomst. Diskussionen kring pensionsfrågan har visat, att det sist sagda ger uttryck för en mycket utbredd uppfattning.

Genom folkpensioneringen avstår de som är i aktiv ålder en del av sina inkomster till pensionärerna. Folkpensioneringens förmåner är dock inte avhängiga av vars och ens tidigare inkomster utan utgår med enhetsbelopp. Det är ur många synpunkter önskvärt, att folkpensioneringen lägges som grund i ett nytt pensionssystem. För att detta system skall fylla det anspråk, som nyss angivits i fråga om pensionernas storlek, måste de enhetliga folkpensionerna kompletteras med tilläggs pensioner, som är avpassade efter vars och ens tidigare inkomstförhållanden.

Princippropositionen

I propositionen nr 55 förelade Kungl. Maj:t 1958 års A-riksdag principerna för en allmän pensionsreform. Vid anmälan av frågan i statsrådet den 11 februari 1958 ansåg jag mig kunna slå fast, att det inom vårt lands politiska liv rådde stor samstämmighet i uppfattning rörande de huvudkrav, som man borde ställa på pensionssystemet. Jag sammanfattade dessa krav i femton punkter och drog den slutsatsen, att det i stort sett härskade en gemensam mening om målet för våra strävanden på pensionsområdet. Oenighet rådde däremot om medlen för att nå detta mål. För egen del kom jag fram till uppfattningen att målets förverkligande krävde, att rätten till tilläggs pension lagfästes. De grundläggande motiven var följande.

Sedan länge har vi i vårt land haft en lagstiftning om folkpensionering. Tack vare lagstiftningen kan folkpensioneringen finansieras genom ett fördelningssystem. En sådan finansieringsmetod innebär renodlad, att varje års pensionsutgifter bekostas av de pensionsavgifter och andra inkomster, som inflyter under året. Fördelarna med detta finansieringssystem är uppen-

bara och allmänt erkända såvitt angår folkpensioneringen. Alla kan få rätt till pensioner av i lagen bestämd storlek. Pensionsförbättringar kräver ingen lång uppbyggnadstid utan kan genomföras snabbt. Pensionerna kan göras automatiskt värdebeständiga.

Genom att finansiera tilläggspensioneringen enligt samma metod som folkpensioneringen kan man utnyttja dessa fördelar för hela pensionssystemet. Man kan alltså relativt snabbt tillförsäkra alla förvärvsarbetande och deras familjer värdebeständiga pensioner av tillfredsställande storlek. Fjölårets proposition i pensionsfrågan upptog därför principerna för en lagfäst tilläggspensionering, vars finansiering grundades på fördelningsmetoden.

De förbättringar av levnadsstandarden för pensionärerna som vinnes genom tilläggspensioneringen kommer emellertid inte dem till del, som redan i dag är folkpensionärer. Med den principiella syn på pensionsfrågan som jag nyss redovisat måste en pensionsreform utformas så att hänsyn tas också till de nuvarande folkpensionärerna. I enlighet härmed föreslogs i fjölårets pensionsproposition både att folkpensioneringen skulle förbättras och att en lagfäst tilläggspensionering skulle införas. Dessa skulle tillsammans bilda det nya pensionssystemet, vars huvuddrag var följande.

Pensionssystemet skulle bereda såväl ålders- som invalid- och familjeskydd.

Folkpensionerna skulle förbättras i olika avseenden, bl. a. genom en successiv höjning av pensionsbeloppen. Målet för denna höjning, vilken borde inledas redan 1958, var 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar och 3 600 kr. för ensamstående.

Tilläggspensioneringen utformades med de angivna folkpensionsförbättringarna som utgångspunkt. Viss rätt till undantagande från tilläggspensioneringen skulle finnas för de försäkrade.

Den tilläggspension, som skulle utgå utöver folkpensionen, skulle beräknas på den årliga arbetsinkomsten i vad den ligger mellan 4 000 och 30 000 kr. För företagare och självständiga yrkesutövare beräknades arbetsinkomsten efter en särskild regel. Folkpensionen och tilläggspensionen skulle tillsammans motsvara omkring 65 procent av den genomsnittliga arbetsinkomsten under de 15 år, då inkomsten varit högst. Pensionerna skulle följa ändringar i prisnivån, d. v. s. vara värdebeständiga. Även de nyssnämnda inkomstgränserna skulle följa prisnivåns ändringar.

För full ålderspension skulle i inledningsskedet fordras 20 pensionsgrundande år, vilket krav skulle successivt höjas till att avse 30 år.

Invalid- och familjepensionerna skulle ansluta sig till förmånerna från ålderspensioneringen.

Såsom redan nämnts skulle tilläggspensioneringen i likhet med folkpensioneringen finansieras enligt ett fördelningsssystem, dock endast med avgifter och således utan tillskott av skattmedel. Vidare förutsattes, att en betydande fondbildning skulle ske inom tilläggspensioneringen.

Löntagarnas tilläggs pensioner skulle bekostas genom kollektiva arbetsgivaravgifter. Företagare och självständiga yrkesutövare skulle betala sina tilläggs pensioner genom individuella avgifter.

Rätt till tilläggs pension skulle börja intjänas 1960, och avgifter skulle betalas fr. o. m. samma år. Avgifterna, som skulle stiga successivt under uppbyggnadsskedet, angavs till en början endast för de första fem åren. Det förutsattes, att uttaget av arbetsgivaravgifter efter 30 år — då övergångstiden för snabbare förvärv av full pension utlöp — komme att utgöra mindre än 10 procent av den totala lönesumman och att några större avvikelser från nämnda avgiftsprocent inte skulle komma att erfordras för tid därefter. Företagare och självständiga yrkesutövare skulle för sin tilläggs pension erlägga motsvarande avgifter på vederbörandes beräknade arbetsinkomst.

Beträffande princippropositionens behandling i riksdagen vill jag i detta sammanhang endast peka på att de föreslagna förbättringarna av folkpensioneringen godkändes, med vissa ändringar och kompletteringar, av riksdagens båda kamrar. Förslaget i fråga om tilläggs pensioneringen antogs praktiskt taget oförändrat av första kammaren men avlogs av andra kammaren med ett fåtal rösters övertikt. Utgången av voteringen i andra kammaren föranledde Kungl. Maj:t att upplösa riksdagen samt utlysa nyval till nämnda kammare. Detta val, där det allt överskuggande intresset knöts till pensionsfrågan, ledde till att de partigrupper i andra kammaren, som fällde förslaget om tilläggs pensionering, reducerades till en minoritet på 115 av kammarens 231 mandat.

Valresultatet gav regeringen underlag för att omedelbart sätta i gång arbetet med att utforma ett lagförslag om allmän tilläggs pensionering och vidtaga andra förberedelser för reformens genomförande.

Förberedelser för lagstiftningsförslaget

Det förslag till lagstiftning om allmän tilläggs pensionering som skall föreläggas riksdagen utgår från de grundläggande krav på effektivitet i pensionssystemet och snabbhet i dess genomförande, som uppställdes i princippropositionen. Detta innebär, att jag måste vidhålla mitt förslag om att en lagfäst tilläggs pensionering bygges på fördelningsmetoden, om också med ett starkt inslag av fondering.

Vid den fortsatta beredningen av pensionsfrågan har jag emellertid företagit vissa ändringar i förhållande till principförslaget. Dessa åtgärder har betingats av de fortsatta undersökningar av vissa problemkomplex, som ägt rum under lagstiftningsarbetets gång. Åtgärderna är samtidigt uttryck för en strävan att så långt möjligt ta hänsyn till de synpunkter, som framförts från oppositionens sida vid 1958 års A-riksdag och under den offentliga debatten. Därmed har jag velat skapa förutsättningar för ett vidgat parlamentariskt underlag för pensionsreformen.

Mina förhoppningar om en sådan bredare samling kring den stora trygghetsreformen vann stöd i det förhållandet, att numera en stor majoritet inom vårt folk och i riksdagen ansluter sig till uppfattningen att tilläggs-pensioneringens genomförande kräver en lagstiftning, som bl. a. innebär ett åläggande för arbetsgivarna att erlægga avgift för sina anställdas pensionering. Sedan princippropositionen avlämnats framkom i riksdagen ett annat förslag om lagstiftning rörande tilläggs-pension. Detta förslag stöddes av en del av den opposition, som fällde Kungl. Maj:ts förslag i andra kammaren.

Då det gäller lagstiftningens utformning har emellertid meningsskiljaktigheter kvarstått även bland dem som förordar lagstiftning om tilläggs-pensionering. Olikheten i uppfattning har i första hand avsett finansierings- och förvaltningsmetoderna vid utformningen av en lagfäst pensionering. Nära samband med dessa frågor har de meningsskiljaktigheter, som förekommit rörande bl. a. omfattningen av de inslag av valfrihet som enligt båda förslagen skulle rymmas inom lagstiftningens ram. Den närmare innebörden av dessa motsättningar redovisades i särskilda utskottets utlåtande till 1958 års A-riksdag.

I det läge, som uppkommit efter de senaste allmänna valen, har det enligt min uppfattning funnits starka skäl att ånyo pröva möjligheterna att överbrygga skiljaktigheterna mellan de båda förslagen om lagfäst pensionsrätt. Helst hade jag sett att redan under arbetet med propositionen en samverkan kunnat uppnås mellan regeringen och den del av oppositionen, som uttalat sig för principen om en lagfäst rätt till tilläggs-pension. Inbjudan till en sådan samverkan utfärdades fördenskull i början av januari 1959. Jag beklagar att det visade sig, att de inbjudna inte ansåg förutsättningar för förhandlingar om en sådan samverkan föreligga på det angivna stadiet. Denna nedslående erfarenhet har inte hindrat mig att, som jag tidigare understrukit, vid utformningen av lagstiftningen försöka tillgodose de synpunkter, som framförts av företrädarna för den nyssnämnda andra lagstiftningslinjen, så långt detta varit förenligt med de grundläggande anspråk, som måste ställas på pensionssystemet och vilka jag angivit i det föregående. Att det nya pensionssystemet skall vara effektivt och genomföras inom rimlig tid är en mening som omfattas av en stor majoritet bland dem, vilkas trygghetsbehov pensioneringen är avsedd att tillgodose.

Resultaten av min strävan att gå till mötes olika önskemål kommer att framgå av den fortsatta redogörelsen för de föreliggande författningsförslagens närmare innebörd. Här vill jag blott peka på några av de åtgärder som vidtagits. Frågan om en rörlig pensionsålder har prövats. Därvid har bl. a. möjligheter öppnats att ta ut ålderspension från tilläggs-pensioneringen före 67 års ålder. Vidare har jag efter verkställda undersökningar funnit mig kunna föreslå, att möjligheterna att ställa sig vid sidan av tilläggs-pensioneringen vidgas i olika avseenden. I fråga om förvaltningen av till-

3 — *Bihang till riksdagens protokoll 1959. 12 saml. Nr 1*

läggspensioneringens fondmedel föreslås gynnsammare villkor för lån ur pensionsfonden och vissa förändringar i fråga om det statliga inflytandet.

Tilläggs-pensioneringens omfattning

Jämte folkpensioneringen skall den allmänna tilläggs-pensioneringen, såsom förutsattes i fjolårets pensionsproposition, i princip tillförsäkra alla förvärvsarbetande en lagfäst rätt till trygghet på ålderdomen, vid förtida förlust eller nedsättning av arbetsförmågan och för familjen vid dödsfall. Det betyder med andra ord, att löntagare likaväl som företagare och andra självständiga yrkesutövare automatiskt får ett betryggande ålders-, invalid- och familjeskydd efter den allmänna tilläggs-pensioneringens införande. Efter-som tilläggs-pensioneringen skall grundas på inkomster av arbete och nästan alla personer i vårt land lever på sådana inkomster — det gör ju inte bara den som uppbär arbetsinkomsten utan även hans familj — är tilläggs-pensioneringens förmåner avsedda att framdeles bli till gagn för praktiskt taget hela befolkningen.

Många med mig hyser den uppfattningen, att det nya pensionssystemet kommer att betraktas som en outhärlig trygghetsanordning. Nu liksom i princippropositionen anser jag emellertid, att denna övertygelse inte får utesluta, att det skall finnas möjligheter till undantagande från den allmänna tilläggs-pensioneringen. Skälen därtill är följande.

Det har på olika håll ansetts angeläget, att grupper av arbetstagare har frihet att avtalsvägen själva skaffa sig en tilläggs-pensionering utan samhällets medverkan. Vidare har en del företrädare för grupper, som anses redan ha sin pensionsfråga ordnad på privat väg, gjort gällande att ifrågasvarande grupper bl. a. för undvikande av samordningsfrågor önskar bibehålla sina pensionsanordningar i stället för att bli omfattade av en allmän tilläggs-pensionering. Ett sätt att tillgodose dylika önskemål är att ge ifrågasvarande arbetstagargrupper frihet att ställa sig utanför den allmänna tilläggs-pensioneringen.

Jag är medveten om att den allmänna tilläggs-pensioneringen skulle bli kraftigt reducerad i vikt och betydelse, om organisationerna allmänt skulle göra bruk av en sådan valfrihet. Men som jag framhöll redan i princippropositionen har jag svårt att föreställa mig, att vare sig arbetstagare eller arbetsgivare skulle kunna finna, att ett utträde ur tilläggs-pensioneringen är förenligt med deras egna intressen. Under arbetet med pensionsfrågan har jag blivit alltmera övertygad om den allmänna tilläggs-pensioneringens konkurrenskraft i förhållande till andra pensionsordningar. Det har också tydligt framgått av den offentliga debatten, att åtminstone en mycket stor majoritet av löntagarna anser det som en fördel att bli omfattade av den lagfästa tilläggs-pensioneringen och inte hyser någon önskan att stå utanför.

I min uppfattning om konkurrenskraften hos en pensionering av den i

lagförslaget angivna typen framför varje annan ordning för pensionsstrygghet styrktes jag även av de uttalanden, som de berörda arbetsmarknadsorganisationerna gjorde inför 1958 års B-riksdags behandling av motioner rörande en viss valfrihet för i statens tjänst anställda (SU 1958 B: 102). Det framkom därvid, att de statsanställda med hänsyn till de stora fördelar, som fördelningssystemet innebär i fråga om bl. a. pensionernas värdebeständighet, inte torde vilja avstå från sin nuvarande pensionsordning i utbyte mot någon form av större valfrihet. Att döma därav skulle alltså en t. o. m. mycket vidsträckt undantagsmöjlighet inte vara ägnad att inge betänkligheter för den allmänna tilläggs pensioneringens vidkommande.

Jag betraktar det som en styrka hos den allmänna tilläggs pensioneringen, om den kan bereda arbetsmarknadsorganisationer, som till äventyrs skulle önska det, frihet att välja alternativa lösningar. Det finansieringssystem, som den allmänna tilläggs pensioneringen bygger på, kräver för sin funktion ett i stort sett fast försäkringskollektiv, som på ett tidigt stadium bestäms till sin omfattning. Det medger därför en sådan valfrihet endast vid igångsättningen. Men vid detta tillfälle kan systemet lämna fältet fritt för kollektivt utträde. Om någon grupp fullt och fast anser att ett annat pensionssystem i sin helhet är förmånligare, bör den enligt min åsikt också ha en reell möjlighet att då ställa sig utanför den allmänna tilläggs pensioneringen. För sådana grupper, som redan omfattas av privat pensionsförsäkring, är det därtill naturligt, att de just när den allmänna tilläggs pensioneringen införes och samordningsfrågor kan bli aktuella väger sin nuvarande pensionering mot den allmänna.

Önskar någon löntagargrupp stå utanför den allmänna tilläggs pensioneringen, får huvudorganisationen träffa kollektivavtal med arbetsgivaren om att pensionsrätt tillförsäkras gruppen i annan ordning. Det nya förslaget innefattar vidgade möjligheter och längre betänketid för träffande av ett dylikt avtal.

Med hänsyn till omständigheter som anfördes i princippropositionen kan och bör man bereda företagare och andra självständiga yrkesutövare vissa möjligheter att individuellt träda ut ur den allmänna tilläggs pensioneringen. Även villkoren för dylikt utträde har nu mildrats i olika hänseenden.

Lagstiftningsförslagens närmare innebörd i dessa delar kommer jag att behandla i det följande.

Nuvarande personalpensionering m. m.

Vissa grupper av löntagare har redan sin pensionsfråga ordnad på ett sätt som allmänt anses tillfredsställande. Detta gäller i huvudsak statens och kommunernas anställda. Därjämte har vissa grupper i enskild tjänst pensionsfrågan mer eller mindre väl ordnad.

Vårt största existerande system för personalpensionering, nämligen det statliga, har redan anpassats till folk- och tilläggs pensioneringarna. Detta

skedde genom riksdagens beslut 1958 (prop. 1958 A: 157; 1958 B: 31; SU 1958 B: 52), vilket grundades på en förhandlingsuppgörelse mellan staten och de statsanställdas organisationer. Den därmed genomförda revisionen av det statliga tjänstepensionssystemet innebar, att man fann en för båda parter tillfredsställande lösning av ett sedan länge besvärande problem, nämligen samordningen av den statliga tjänstepensioneringen och folkpensioneringen. Med tillämpning av den s. k. bruttometoden fann sig parterna på samma gång kunna lösa de samordningsfrågor, som kunde förväntas uppkomma vid genomförandet av en allmän tilläggs pensionering.

Det synes vara att vänta, att de pensionssystem, som gäller för kommunalanställda och i övrigt i offentlig tjänst anställda, skall visa sig kunna samordnas med folkpensioneringen och tilläggs pensioneringen efter likartade linjer i den mån så inte redan skett. För större delen av detta område träffades i december 1958 förhandlingsuppgörelser om samordning enligt den nyssnämnda bruttometoden.

För majoriteten av dem, som redan omfattas av utbyggda system för tjänstepension, har samordningsfrågorna alltså redan funnit sin lösning. Att märka är därvid, att samordningen i huvudsak gällt olika system av pensioner finansierade enligt fördelningsmetoden, vilken på sina håll ansetts medföra en så relativt stel utformning av pensioneringen, att själva konstruktionen i och för sig skulle försvåra samordningen.

Vad beträffar löntagargrupper i enskild tjänst kan samordningsfrågor i samband med pensionsreformen givetvis uppkomma endast i de fall, då sådana grupper redan omfattas av en privat pensionering. En annan förutsättning är att man — såframt inte den kollektiva utträdesrätten begagnas — anser anledning föreligga att för framtiden modifiera den privata pensioneringen på grund av den allmänna pensionsreformen. Detta torde kunna framstå som befogat endast för de fall, då de sammanlagda pensionsförmånerna ter sig onödigt stora när de privata lägges till de allmänna. Med hänsyn till det anförda synes samordningsfrågor blott kunna uppstå i vissa fall för löntagargrupper som f. n. tillhör en mera omfattande privat pensionering, företrädesvis en sådan som är anordnad i försäkringsmässiga former.

Sedan länge föreligger frågan om att samordna privata pensionssystem med folkpensioneringen ävensom med yrkesskadeförsäkringen. Även mellan olika privata pensionssystem inbördes torde samordningsfrågor existera. Dessa frågor har funnit sin lösning på olika sätt, såvida samordningen över huvud ansetts vara ett allvarligt problem. I åtskilliga fall utgår pensioner eller livräntor sida vid sida utan att någon särskild samordning ifrågasatts.

Då det gäller att samordna existerande privata pensionssystem med den allmänna tilläggs pensioneringen torde det i princip inte föreligga några frågor av annan art än sådana, som redan funnits och vid behov bragts till

olika lösningar. Praktiskt kan samordningsfrågorna få större vikt och därmed pocka på en lösning helt enkelt därför att de allmänna pensionsförmånerna genom folkpensionsförbättringarna och tilläggs pensioneringens införande blir vida större än förmånerna från den nuvarande folkpensioneringen.

Den privata pensionsförsäkringen är uppbyggd enligt premiereservtekniken, vilket bl. a. innebär att pensionsrätten för var och en som omfattas av pensioneringen i princip är bunden till ett för hans räkning uppsamlat fondkapital. Det torde vara en allmänt omfattad mening, att detta finansieringssystem innefattar en inte oväsentlig individuell anpassningsbarhet; den enskildes intjänade pensionsrätt kan när som helst materialiseras i ett kapitalbelopp, som kan nyttiggöras honom på ett eller annat sätt. Anpassningen av ett premiereservsystem till ett fördelningssystem synes därför inte erbjuda större problem av teknisk natur än de tidigare berörda samordningsfrågor, vilka redan funnit sin lösning. Då det gäller metoden för samordningen är det min mening, att statsmakterna inte bör lämna några anvisningar åt de arbetsmarknadens parter, vilka i flertalet fall har överenskommit om de existerande pensionsordningarna och även framgent bör ha full frihet att ändra dem.

Jag vill här upprepa min i princippropositionen uttryckta mening, att de som omfattas av existerande privata pensionssystem bör kunna påräkna att även efter den allmänna tilläggs pensioneringens införande bli tillerkända minst lika goda pensionsförmåner som hittills. Enligt min övertygelse kommer även de löntagare, som nu är tillförsäkrade pensionsrätt och vilkas fortsatta pensionsrätt uppbygges inom tilläggs pensioneringen, att i regel få en stor förbättring av sitt pensionsskydd genom tilläggs pensioneringens införande. I synnerhet innebär värdebeständigheten en utomordentligt viktig förbättring.

Under en övergångstid, då förmånerna från den allmänna tilläggs pensioneringen ännu inte nått fulla belopp, kommer emellertid en del kompletteringsanordningar till en allmän tilläggs pensionering utan tvivel att vara befogade. Det är inte heller uteslutet, att det även därefter kan komma att anses önskvärt att i vissa avseenden komplettera de allmänna förmånerna. I det följande kommer jag också att föreslå vissa åtgärder, som bl. a. synes ägnade att underlätta en samordning mellan den allmänna tilläggs pensioneringen och sådana kompletteringsanordningar.

En betydande nackdel med de privata pensionsförsäkringarna är dock frånvaron av värdebeständighet. Varje uppslag till denna frågas lösning synes mig värt att begrunda. Hur värdebeständigheten över huvud skall kunna i princip garanteras i en pensionering byggd på premiereservsystem, är ett problem som alltjämt står kvar. Någon metod att praktiskt lösa frågan om värdesäkring av sådan pensionsrätt, som förvärvas hos enskilda försäkringsföretag, kan därför inte anvisas. Jag hyser emellertid fortfarande

förhoppningen, att de utredningar i ämnet, som är i gång, skall kunna bidra till problemets belysning.

Kompletteringsförmåner till den allmänna tilläggspensioneringen kan givetvis erhållas genom pensionsstyrelsens frivilliga pensionsförsäkring. Jag har för avsikt att snarast undersöka, vilka förändringar inom denna försäkring som kan påkallas av den allmänna pensionsreformen.

Slutligen anser jag mig böra framhålla även följande synpunkter. Av det förut sagda framgår att de samordningsfrågor, som kan behöva aktualiseras när den allmänna tilläggspensioneringen träder i kraft, torde beröra i huvudsak sådana löntagargrupper som redan omfattas av en utbyggd privat pensionsförsäkring. Man skall inte glömma bort, att den övervägande delen av den förvärvsarbetsande befolkningen nu inte har någon annan pension än folkpensionen att lita till. Och de som redan fått sin pensionsfråga ordnad återfinnes ju till största delen bland dem som tillhör någon offentlig tjänstepensionering, där samordningsfrågorna lösts eller är på väg att klaras upp. Av alla löntagare, som den allmänna tilläggspensioneringen kan omfatta, torde i själva verket mer än elva tolfte delar för närvarande inte tillhöra någon i försäkringsmässiga former anordnad privat personalpensionering. Mot bakgrunden av den trygghetsreform, som nu förestår för vårt folk, får de för vissa grupper ännu kvardröjande samordningsfrågorna inte någon stor räckvidd.

Samordningsfrågorna torde dessutom, som jag förut antytt, minska i omfattning i den mån som den kollektiva utträdesrätten skulle utnyttjas. Visserligen tror jag inte att denna rätt kommer att begagnas. Men om någon grupp för egen del verkligen skulle anse, att den redan har sin pensionsfråga tillfredsställande löst på privat väg, är det ju ändå tänkbart att den skulle vilja göra bruk av friheten att ställa sig utanför den allmänna tilläggspensioneringen. Om så skulle ske, bortfaller naturligtvis samordningsspörsmålen med tilläggspensioneringen för den gruppen.

Samhällseconomiska verkningar

Pensionsreformens verkningar på samhällsekonomin har föranlett mycken diskussion. Som naturligt är då det gäller framtiden går åsikterna också i denna fråga starkt isär. Jag hyser fortfarande samma uppfattning som den jag redovisade i princippropositionen. Några synpunkter därutöver kan emellertid anföras.

De som uttryckt oro för verkningarna av den föreslagna pensionsreformen har under hänvisning till finansieringsmetoden dels pekat på risken för ett minskat sparande och dels fruktat för följderna av en förutsedd statlig maktkoncentration i förvaltningen av pensionsfonden. Den senare frågan ämnar jag ta upp till behandling i det följande.

Den föreslagna finansieringsmetoden för tilläggspensioneringen är inte någon renodlad fördelningsmetod. Inte minst för att motverka negativa

effekter på sparandet har i förslaget inrymts en betydande fondbildning. I det alternativ till regeringsförslaget, som framfördes från anhängarna av en lagfäst tilläggs pensionering enligt premiereservmetoden, fanns å andra sidan inslag av fördelningsmetodik. Av allt att döma kommer den lösning, som jag förordar, att under en följd av år resultera i ett större nettosparande inom pensionssystemet än vad det alternativa förslaget skulle innebära — trots att ålderspensionerna enligt mitt förslag så mycket snabbare växer till avsedd nivå. Som framgår av det följande har det dessutom visat sig, att fondtillväxten enligt det föreliggande förslaget sker något snabbare än som tidigare förutsatts.

Pensionsreformens effekt på sparandet och kapitalbildningen beror inte enbart av fondbildningens storlek. När det gäller att bedöma verkningarna på det samlade sparandet under den framtid vi kan överblicka måste det beaktas, att den föreslagna tilläggs pensioneringen ingalunda kan väntas medföra, att det nuvarande försäkrings- och pensionssparandet helt bortfaller. I det sammanhanget är det värt att notera, att företag som för närvarande har stora pensionsförsäkringskostnader kan tänkas få sina kostnader för pensionsändamål sänkta genom att tilläggs pensioneringens avgiftsnivå är låg. Utrymmet inom den nuvarande kostnadsramen kan för dessa företag komma att mer än väl förslå även till utgifter för de kompletteringsanordningar, som kan finnas önskvärda vid sidan om den allmänna tilläggs pensioneringen.

Det bör vidare framhållas att regeringen, sedan beslut fattats om genomförande av pensionsreformen, kommer att framlägga förslag om den extra bolagsskattens slopande från den 1 januari 1960. Detta torde för många företag innebära en avsevärd lättnad. Vad i övrigt beträffar pensionsreformens effekt på företagens totala kostnader — en fråga som spelat stor roll i debatten — så är denna beroende av en hel rad faktorer och bland dessa framför allt inkomst- och löneutvecklingen i samhället, som i sin tur avgörs vid förhandlingar mellan vederbörande parter. Till följd av pensionsreformens successiva uppbyggnad kommer dess verkningar på företagens kostnadssida i vart fall att te sig relativt små i jämförelse med de årliga kostnads- och produktivitetsändringar som normalt inträffar.

Det ligger i sakens natur, att den ekonomiska politiken måste föras med sikte på att den inhemska kostnadsutvecklingen är förenlig med yttre och inre balans i vår samhällsekonomi liksom att pensionsreformens verkningar på både kort och lång sikt på sparande och kapitalbildning noggrant måste följas. Det är av väsentlig betydelse för framtiden och därmed också för pensionsreformens genomförande, att vi får en fortsatt snabb tillväxt av den produktionsapparat, som utgör grunden för dagens och morgondagens välstånd, och en ökning av den produktion, som ytterst bär kostnaderna för våra pensioner.

Pensionsreformen har också en statsfinansiell sida. Under det att till-

läggspensioneringen uteslutande skall finansieras med avgifter, utgör folkpensioneringens kostnader en väsentlig — och allt större — post i statens budget. Den av statsmakterna i fjol förutsatta översynen av folkpensioneringens finansiering bör enligt min åsikt ske snarast.

Tilläggspensioneringen får vissa omedelbara budgetmässiga verkningar med hänsyn dels till statens avgifter för de statsanställdas tilläggspensioner, dels till företagens avdragsrätt för sina pensionsavgifter. Efter hand kommer dessa utgifter respektive inkomstminskningar för staten att motvägas av minskade pensionsutgifter över budgeten för statens anställda respektive ökade inkomster i form av skatt på tilläggspensioner. Dessa frågor liksom bl. a. frågan om avdragsrätt för egenavgifter kommer att behandlas senare i annat sammanhang.

Planen för pensionsreformen

Princippropositionen år 1958 innefattade huvuddragen av en plan för pensionsreformens genomförande. I och med den höjning av folkpensionerna, som ägde rum förra året, har det första ledet i denna plan börjat realiseras. Pensionsplanens fullföljande innebär, att tilläggspensioneringen successivt uppbygges jämsides med att folkpensionerna ytterligare förbättras.

Folkpensioneringen och tilläggspensioneringen skall som redan nämnts utgöra delar av ett enhetligt pensionssystem. Detta system bör i framtiden regleras i en och samma lagstiftning. Fördenskull behöver reglerna om folkpensionen och tilläggspensionen inte i alla avseenden svara mot varandra, eftersom de båda delarna av pensionssystemet har olikartade funktioner. Folkpensioneringens och den allmänna tilläggspensioneringens sammanjutning i ett enda lagverk fordrar ett omfattande arbete, som kommer att kräva flera år. Förutom kompletteringar på olika punkter av lagstiftningen rörande tilläggspensioneringen måste nämligen också en sammanfogning ske av det redan nu i ett flertal olika författningar uppsplittrade lagkomplexet rörande folkpensioneringen, vilken därtill enligt av riksdagen gjorda uttalanden bör bli föremål för ändringar i olika avseenden. Först därefter kan det slutliga utformandet av en enhetlig pensionslagstiftning ske.

För att så snart som möjligt kunna sätta tilläggspensioneringen i funktion har jag nu låtit utarbeta en lagstiftning om enbart allmän tilläggspensionering. Denna lagstiftning har därvid utformats så, att den tills vidare kan tillämpas jämsides med de olika författningar som reglerar folkpensioneringen. Vidare har erforderliga bestämmelser rörande förvaltningen av tilläggspensioneringens fondmedel upptagits i ett fondreglemente. Den sålunda utarbetade lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1960.

Vid vilken tidpunkt förslag om ett enhetligt lagverk för hela pensionssystemet kan framläggas blir beroende av flera omständigheter. 1958 års socialförsäkringskommitté är sysselsatt med ett omfattande utredningsarbete beträffande så viktiga frågor rörande folkpensioneringen som invalidpen-

sioneringens utformning och reglerna rörande familjepensioneringen. Därtill kommer den av statsmakterna åsyftade samordningen i materiellt avseende av de socialförsäkringsgrenar som ligger varandra närmast — pensioneringen, sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen. Dessa försäkringsformer bör framdeles i realiteten framstå som en enda socialförsäkring till medborgarnas skydd vid inkomstbortfall i olika situationer.

Alla dessa arbetsuppgifter är var för sig synnerligen omfattande. Ansträngningarna torde böra inriktas på att i vart fall åstadkomma en enhetlig pensionslagstiftning senast till år 1963.

Reformarbetet har givetvis även en administrativ sida. Den administration, som krävs i samband med att lagen om försäkring för allmän tilläggspension träder i kraft 1960, skall avse fastställande och registrering av de försäkrades arbetsinkomster, på vilka tilläggspension skall beräknas; vidare skall debitering och uppbörd av avgifter till tilläggspensioneringen ombesörjas. Socialförsäkringens administrationsnämnd utreder dessa frågor i fortlöpande kontakt med socialdepartementet. Administrationsnämndens arbete har sålunda bedrivits jämsides med lagstiftningsarbetet. Nämnden kommer att framlägga ett förslag om den för de närmaste åren erforderliga förvaltningsorganisationen för inkomsternas fastställande och registrering samt för avgiftsuppbörden liksom om den organisation som i övrigt — dock frånsett fondförvaltningen som förut berörts — erfordras under nämnda tid för tillämpningen av lagen om tilläggspensionering. I dessa hänseenden torde förslag få framläggas för riksdagen till hösten.

De första tilläggspensionerna skall enligt mitt förslag utbetalas år 1963. Den för det slutliga, enhetliga pensionssystemet erforderliga administrationen bör successivt byggas upp så att den står färdig i god tid. Jag förutsätter, att därvid alla möjligheter tillvaratages för att åstadkomma en samordning i administrativt hänseende mellan pensioneringen och närliggande socialförsäkringar.

Jag vill förutskicka att den lagstiftning, som utarbetats om tilläggspensioneringen och som här framlägges, på några punkter inte är avsedd att vara definitiv i den meningen att man skulle låta sig nöja med de bestämmelser som nu utformats. Efter ytterligare utredning bör man pröva möjligheterna att vidga rätten till pensioneringens förmåner. Här blir fråga om i vilken utsträckning man — utöver den form av tidigare uttag av tilläggspension som behandlas i lagförslaget — kan bereda personer, som måste dra sig tillbaka från förvärvslivet tidigare än andra, pension före 67 års ålder även i de fall då de inte är invalider i gängse bemärkelse. Vidare måste invalidpensioneringen bli föremål för ytterligare överväganden. Den avgränsning som gjorts i lagförslaget rörande kretsen av dem som blir berättigade till familjepension är inte heller att betrakta som slutlig. De frågor

jag nu berört bör för vidare utredning hänskjutas till 1958 års socialförsäkringskommitté.

I den nuvarande socialförsäkringslagstiftningen finns exempel på regler, som under särskilda omständigheter kan lämna ett visst utrymme åt en skälighetsbedömning vid fastställande av rätten till en förmån eller avvägningen av dess storlek. En regel av sådan innebörd kan inte heller vara främmande för den socialförsäkring, som den allmänna tilläggspensioneringen skall utgöra. Det har ifrågasatts att i det föreliggande lagförslaget intaga en bestämmelse, som skulle inrymma vissa möjligheter att vid behov göra jämkningar till förmån för den försäkrade i fråga om pensionsrätt och pensionsberäkning. Efter närmare överväganden har det emellertid befunnits, att frågan om en dylik regel bör anstå tills vidare.

Det anförda leder otvivelaktigt till att den allmänna tilläggspensioneringen på förmånssidan kan framstå som om den i vissa hänseenden inte skulle tillgodose alla anspråk som bör kunna ställas på den. Ett sådant intryck kan tilläggspensioneringen ge, om den betraktas uteslutande ur den aspekt som det nu föreliggande lagförslaget erbjuder. Därför vill jag understryka, att det är min avsikt att komplettera lagstiftningen om tilläggspensionering på en del punkter. Detta bör kunna ske i samband med att folkpensioneringen och tilläggspensioneringen regleras i ett enhetligt lagverk.

För att pensionsrätt skall kunna förvärfvas fr. o. m. nästa år och för att således inga årsgrupper skall gå miste om pensionsreformens väsentliga fördelar, måste en lagstiftning om tilläggspensionering beslutas nu. Ett sådant beslut är också en förutsättning för att det fortsatta reformarbetet skall kunna bedrivas från fasta utgångspunkter. Som framgår av det tidigare anförda räknar jag med att resultatet av det utredningsarbete som återstår kommer att föreligga i sådan tid, att kompletteringarna av lagstiftningen är vidtagna innan förmåner börjar utges från tilläggspensioneringen. Den nu utarbetade lagstiftningen är emellertid avsedd att kunna tillämpas i befintligt skick, således även utan de nämnda kompletteringarna.»

Översikt av pensionsförslaget

Inledning

Departementschefen

Departementschefen anför:

»Socialförsäkringarna i vårt land har — bortsett från pensioneringen — utformats efter principen att bereda skydd mot bortfall av inkomst för att därigenom göra det möjligt för den enskilde och hans familj att i stort sett bibehålla sin levnadsnivå även när arbetsförtjänsten uteblir. Yrkesskade-

försäkringen bygger sedan länge på denna princip. Även förmånerna från sjuk- och moderskapsförsäkringarna är avvägda efter inkomstbortfallsprincipen. Arbetslöshetsförsäkringen fungerar på samma sätt. Ålderspension samt pensionsskydd vid dödsfall och invaliditet, som inte har direkt samband med yrkesutövning, lämnas däremot endast av folkpensioneringen i form av enhetliga förmåner. Här finns en lucka i vårt socialförsäkrings-system, och den nu föreslagna allmänna tilläggs pensioneringen avser att fylla denna lucka.

Då det pensionsförslag som nu utarbetats utgår från de principer, som utförligt redovisats i 1958 års pensionsproposition, finner jag inte anledning att här ytterligare redogöra för de allmänna synpunkter och motive-ringar, som jag där angivit beträffande pensionssystemets uppläggning. Jag vill erinra om att mina bedömningar och ställningstaganden i nämnda propo-sition föregåtts av ett grundligt utredningsarbete genom de båda pensions-utredningarna under åren 1947—1955 och därefter genom allmänna pen-sionsberedningen samt en omfattande remissbehandling av utredningsför-slagen, vilket allt vederbörligen redovisats i annat sammanhang. För 1957 års pensionskommittés förslag i fondfrågan och remissbehandlingen därav har jag i det föregående lämnat en redogörelse.»

Lagstiftningsförslaget jämfört med principförslaget

Departementschefen

Departementschefen anför:

»På ett antal punkter, där princippropositionen innehöll ställningstagan-den till tilläggs pensioneringens allmänna utformning, har lagförslagen ut-arbetats i överensstämmelse därmed. Detta gäller i fråga om de slag av för-måner, som tilläggs pensioneringen skall erbjuda, vidare de grundläggande reglerna om ålderspensionen, konstruktionen av den automatiska värde-beständigheten i pensionssystemet samt finansieringen; överensstämmelsen med princippropositionen avser också tilläggs pensioneringens igångsättande och tillväxt.

I vissa andra hänseenden bygger de förslag, som jag nu framlägger, på undersökningar, som i princippropositionen förutsattes skola komma till stånd och som nu fullbordats. Slutligen finns i förslagen punkter, där jag låtit utforma bestämmelser på grundval av verkställda undersökningar men där jag som förut framhållits har för avsikt att gå vidare efter ytterli-gare utredning. Om de undersökningar, som utförts sedan principproposi-tionen lades fram, och resultatet därav vill jag här framhålla följande.

Stor vikt har jag fäst vid frågan om pensionsåldern. På denna punkt har jag tagit min i princippropositionen redovisade inställning under förnyat övervägande. Efter verkställda undersökningar föreslår jag nu, att en val-frihet skall föreligga att ta ut ålderspension från tilläggs pensioneringen

före eller efter 67-årsåldern, som är folkpensioneringens gräns för utgivande av ålderspension. Uppskjutet pensionsuttag medför en viss höjning av tilläggspensionen och tidigare uttag föranleder en viss sänkning. Mitt förslag om en individuellt rörlig pensionsålder syftar främst till att i rimlig utsträckning gå till mötes önskemål om att var och en skall kunna välja att ta ut sin ålderspension när han anser sig behöva den.

Av hänsyn till att vissa grupper eller enskilda förvärvsarbetande kunde tänkas anse sig ha intresse av att stå utanför en lagfäst tilläggspensionering föreslog jag i princippropositionen, att lagstiftningen skulle modifieras i så måtto att den förenades med vissa utträdesmöjligheter. Som tidigare berörts har jag nu funnit, att en lagstiftning om en tilläggspensionering enligt fördelningsmetoden kan förenas med större utträdesmöjligheter än jag till en början vågade förutsätta. Ett undantagande behöver inte heller förenas med sådana påföljder för eventuellt pensionsförvärv i det allmänna systemet, vilka tidigare ansågs erforderliga. Dessa undersökningsresultat återspeglas i lagförslaget.

Förslaget från 1957 års pensionskommitté rörande fondförvaltningen inom en allmän tilläggspensionering, vilket var enhälligt, syftade till att så långt som möjligt beakta den avgiftsbetalande företagsamhetens intresse av en smidig kapitalförsörjning med hjälp av pensionsfonden. Det torde vara en allmän uppfattning, att hela vårt folks och i synnerhet de framtida pensionärernas ekonomiska intresse i hög grad är beroende av en lyckosam utveckling av näringslivet. Intressegemenskapen torde vara fullständig då det gäller att bereda näringslivet så goda utvecklingsbetingelser som möjligt. På grundvalen av denna inställning har jag låtit utarbeta ett förslag till fondreglemente. Därvid har jag eftersträvat att utforma förslaget om fondförvaltningen på ett sätt, som borde vara godtagbart för alla. Fondförvaltningsorganen föreslås sammansatta så, att allmänna och enskilda intressen får möjlighet att göra sig gällande sida vid sida. Bestämmelserna om återlån och annan utlåning har gjorts förmånligare än i kommittéförslaget.

Vidare har en i huvudsak teknisk omprövning skett i vissa hänseenden i fråga om vilka slag av inkomster, som skall grunda rätt till tilläggspension.

Reglerna för beräkningen av invalidpension, som i lagförslaget benämnes förtidspension och vilken beteckning jag därför använder i det följande, har fastställts för fall av höggradig invaliditet. Storleken och utformningen av tilläggspensioneringens familjeförmåner har också varit föremål för överväganden, och bestämmelser härom har upptagits i den föreslagna lagstiftningen. Bestämmelserna innebär bl. a. att familjeförmånerna i vissa avseenden har närmats till vad som gäller för statsanställda m. fl.

Den lagstiftning, som jag här föreslår, består av lag om försäkring för allmän tilläggspension, lag angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964 enligt nyssnämnda lag samt reglemente angående allmänna

pensionsfondens förvaltning. Jag har nu för avsikt att i stora drag redogöra för författningsbestämmelsernas innehåll.»

Personkrets och pensionsgrundande inkomst

Departementschefen

Departementschefen anför:

»Inom socialförsäkringssystemet skall tilläggpensioneringen i förening med folkpensioneringen i princip tillförsäkra var och en rätt till pension för egen del på ålderdomen och vid förlust eller nedsättning av arbetsförmågan dessförinnan. Vidare skall pensioneringen vid dödsfall bereda efterlevande familjemedlemmar rätt till pension.

Pensionen är avsedd att i dessa situationer ersätta inkomstbortfall. Genom att de enhetliga folkpensionerna förenas med tilläggpensioner blir pensionsskyddet avvägt i visst förhållande till den tidigare arbetsinkomsten. Grundläggande för tilläggpensionen måste därför vara inkomsten av förvärvsarbete.

I den obligatoriska socialförsäkringens natur ligger att man kan frigöra sig från det rigorösa samband mellan avgifter och förmåner, som kännetecknar privat försäkring. I folkpensioneringen råder intet sådant samband. Inom sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna är det inkomsterna och inte de erlagda avgifterna som har betydelse för rätten till och storleken av de obligatoriska ersättningarna för inkomstbortfall. Den allmänna tilläggpensioneringen har uppbyggts efter principen, att man grundar rätten till förmåner på inkomstförvärvet och inte på avgiftsbetalningen. En annan sak är att man likväl har starka skäl för att i största möjliga utsträckning se till att inkomster som grundar pensionsrätt också skall medföra avgiftsskyldighet. Ehuru det sålunda inte är avgiftsbetalningen som blir grundläggande för pensionsrätten, har försäkringens omfattning fixerats med hänsyn till de möjligheter som föreligger att få ut avgifter.

Vad beträffar den närmare bestämningen av den personkrets, som försäkringens skall omfatta, blir denna beroende av inte blott vilka personer, som skall kunna förvärva pensionsrätt. Av betydelse blir självfallet också huruvida dessa personer har sådan inkomst, som skall grunda pensionsrätt.

Att en svensk medborgare skall kunna förvärva pensionsrätt på grund av arbete i Sverige är självklart; undantag synes endast böra stadgas för vissa fall, då han är anställd hos en utländsk arbetsgivare, av vilken pensionsavgift inte lämpligen kan uttagas. Även en utlänning, som arbetar i Sverige, bör med motsvarande undantag komma i fråga till pensionsrätt. Dock bör här krävas en viss närmare anknytning till Sverige, lämpligen i form av mantalsskrivning. Arbete utomlands synes böra grunda pensionsrätt i huvudsak endast i fall då en svensk arbetar hos ett svenskt företag.

Rätt till tilläggpension grundas i princip endast på inkomster av för-

värvsarbete. Häri inrymmer löneinkomster ävensom rörelseinkomster av vissa slag, nämligen inkomst av rörelse i skatteteknisk mening och av sådan jordbruksfastighet som den försäkrade själv brukar. Dessutom kommer här i fråga inkomst av uppdrag eller liknande arbete för annans räkning, som ibland kan jämföras med löneinkomst och ibland med rörelseinkomst. Däremot följer av det förut anförda att inkomst av förmögenhet i princip skall lämnas utanför.

Inkomster av förvärvsarbete bör emellertid inte medföra pensionsrätt helt utan begränsningar.

Enligt mitt förslag grundas sålunda pensionsrätten på inkomst, som intjänas under den egentliga förvärvstiden, närmare bestämt i åldern 16—65 år. Däremot tas inte hänsyn till inkomst, som förvärvas dessförinnan eller därefter.

Det pensionsbelopp som utges skall som förut nämnts i princip ersätta ett inkomstbortfall. Eftersom folkpensionen vanligen ligger i botten när tilläggspension utgår, är det naturligt att man beräknar tilläggspensionen inte med hänsyn till hela inkomsten utan blott till vad som ligger ovanför en viss gräns. Denna gräns har satts vid 4 000 kr. Gränsen skall följa ändringar i penningvärdet. Detta sker genom att gränsen sammanfaller med det s. k. basbeloppet, som i likhet med vad som f. n. gäller beträffande folkpensionerna skall vara indexreglerat med hänsyn till ändringar i prisnivån. Basbeloppet skall utgöra 4 000 kr. i 1957 års penningvärde. Inkomsten skall vidare grunda pensionsrätt upp till en maximigräns, vilken har satts vid ett belopp motsvarande sju och en halv gånger basbeloppet, dvs. 30 000 kr. i 1957 års penningvärde. För den som har såväl löneinkomst som annan inkomst skall det belopp, som på grund av minimigränsen undantas från pensionsrätt, i första hand avräknas från löneinkomsten. Vidare skall i dylikt fall löneinkomsten i första hand medräknas i den inkomst, som faller mellan minimi- och maximigränserna. Jag vill tillfoga, att det synes böra övervägas att efter vidare utredning jämföra den nyssnämnda avräkningsregeln med tanke på sådana skogskörare, som vid sidan om företagarinkomst regelbundet har säsongbetonade löneinkomster av mindre omfattning.

I nämnda hänseenden har jag följt fjolårets principproposition.

Emedan rörelseinkomst till en del kan förutsättas innefatta kapitalavkastning, åtminstone när vederbörandes inkomster överstiger en viss gräns, förordades i princippropositionen att man — utan att fördensskull anse sig slutligt bunden — skulle utgå från att endast två tredjedelar av inkomsten utöver basbeloppet gjordes pensionsgrundande i vad denna inkomst kom från rörelsen. Efter närmare överväganden har jag emellertid funnit, att man bör räkna med att en större del av rörelseinkomsten hänförs till inkomsttagarens egen arbetsinsats. I de fall, då inkomsten totalt inte uppgår till mer än vad som betraktas som en blygsam familje-

inkomst, bör man inte förutsätta att någon avkastning av kapital ingår i inkomsten. Jag föreslår därför, att för den, som har enbart rörelseinkomst, denna inkomst skall vara helt pensionsgrundande mellan basbeloppet och dubbla beloppet därav, dvs. 8 000 kr. i 1957 års penningvärde. Först ovanför denna högre gräns bör man ta hänsyn till endast två tredjedelar av rörelseinkomsten. Har någon vid sidan av rörelseinkomst även löneinkomst, skall löneinkomsten i första hand inräknas i nämnda 8 000 kr.

Enligt min åsikt bör mindre sidoinkomster inte alltid vara pensionsgrundande. Därvid tänker jag främst på sådana biinkomster, som utgår vid sidan av en löneinkomst. Jag föreslår sålunda att inkomster av sådant arbete för annans räkning, som inte är att betrakta som anställning, skall vara pensionsgrundande endast om sådana inkomster under ett år för en försäkrad uppgår till sammanlagt minst 500 kr. Motsvarande skall gälla inkomst av rörelse och inkomst av jordbruksfastighet.

Med de nu nämnda inskränkningarna skall inkomster av förvärvsarbete vara pensionsgrundande. — Att vissa inkomster inte ger pensionsrätt emedan kollektivt eller individuellt undantagande från tilläggs pensioneringen ägt rum kommer jag att beröra i annat sammanhang.

Slutligen vill jag påpeka, att de av mig föreslagna reglerna innebär att i huvudsak endast sådan inkomst blir pensionsgrundande, som samtidigt medför skatteplikt i Sverige. Det förtjänar även att framhållas, att det kommer att föreligga en i det närmaste fullständig överensstämmelse mellan de slag av inkomster som skall grunda pensionsrätt och de som skall medföra avgiftsplikt.»

Motioner

I de likalydande *motionerna I: 430* av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt *II: 525* av herr *Senander m. fl.* föreslås den ändringen i 8 § i förslaget till lag om allmän tilläggs pensionering att ordet *dubbla* utbytes mot ordet *tredubbla*. Därigenom skulle rörelseinkomst i sin helhet bli pensionsgrundande i vad den ligger mellan 4 000 kr. och 12 000 kr. i 1957 års penningvärde.

Inkomstens fördelning på anställning och annat förvärvsarbete

Departementschefen

»I förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggs pension skiljer man mellan inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete. De försäkrades inkomster och deras fördelning på de båda nämnda inkomstslagen skall i regel beräknas på grundval av taxeringen till statlig inkomstskatt. Uppgifterna till taxeringen torde få undergå smärre jämkningar för att de skall kunna användas även för detta ändamål.

Till inkomst av anställning hänföres i första hand löneinkomster, som den försäkrade åtnjuter som arbetstagare i civilrättslig mening. Det är här fråga om samma arbetstagarbegrepp som det, som användes vid tillämpning av semesterlagen. Inkomst av anställning i tilläggs pensioneringens mening blir därför i princip identisk med den inkomst som medför semesterlön eller semesterersättning. Det bör vidare framhållas, att sjuk- och yrkesskadeförsäkringslagstiftningen redan bygger på samma arbetstagarbegrepp som semesterlagen. Följaktligen kommer inkomsten av anställning för tilläggs pensioneringens del att i princip också överensstämma med den lön, som ger rätt till ersättning för inkomstbortfall vid sjukdom och yrkesskada. Detta är givetvis ägnat att underlätta samordningen mellan de olika socialförsäkringsgrenarna. Vad därefter angår inkomst av annat förvärvsarbete hänföres dit främst de olika slag av rörelseinkomster, vilka jag förut berört. Att sådana inkomster inte alltid blir pensionsgrundande i samma utsträckning som inkomst av anställning framgår av det förut anförda. En annan skillnad mellan inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete är, att arbetsgivaren är skyldig att erlägga pensionsavgift för inkomst av anställning, under det att den försäkrade själv har att erlägga pensionsavgift för inkomst av annat förvärvsarbete, dock givetvis endast på den del av inkomsten som grundar rätt till pension.

I fråga om inkomst av uppdrag eller av arbete, som den försäkrade eljest utför för annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst, har införts en viss valfrihet. Enligt lagen skall sådana inkomster bli pensionsgrundande som inkomst av anställning om parterna är ense härom. Så anses vara fallet om en uppdragsgivare åtagit sig att erlägga den på inkomsten belöpande avgiften på samma sätt som gäller i fråga om anställningsinkomster. Sålunda kan t. ex. en kommunal förtroendeman få räkna sitt arvode som anställningsinkomst, om kommunen åtagit sig att erlägga arbetsgivaravgift. Likaså kan en hantverkare eller en försäljare komma överens med sin uppdragsgivare om att arbetsersättningen skall räknas som inkomst av anställning och föranledda arbetsgivaravgift. I andra fall hänföres inkomst av uppdrag o. d. till inkomst av annat förvärvsarbete med de verkningar i fråga om pensionsrätt och avgiftsskyldighet som förut angivits.

Jag vill framhålla, att jag funnit det omotiverat att ta ut arbetsgivaravgifter vid mera tillfälliga arbeten, vilka därtill ofta utföres under sådana omständigheter, att det är svårt att avgöra om det verkligen är fråga om anställning. Jag föreslår därför, att om någon genom arbete åt en och samma person förtjänar mindre än 300 kr. under ett helt år, så skall ersättningen inte hänföras till inkomst av anställning. Detta betyder emellertid inte att man skall bortse från sådana mindre ersättningsbelopp vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst. Arbetsersättningar från en och samma person, vilka sammanlagt inte uppgått till 300 kr. under ett år, skall sålunda enligt mitt förslag alltid räknas som inkomst av annat förvärvsarbete. Jag vill

dock tillägga, att frågan många gånger inte blir av betydelse för de ifrågasvarande inkomstagarna, emedan dessa inte alltid kommer upp till en sammanlagd inkomst som når över basbeloppet. Det kan nämnas, att 300-kronorsregeln kommer att medföra betydande administrativa lättnader. Man slipper ta ut arbetsgivaravgifter på några kronor — eller framdeles på undantagsvis högst några tior — en gång om året av ett par hundratusen personer, däribland husmödrar som anlitar tillfällig hjälp.

Sammanfattningsvis vill jag beträffande reglerna om den pensionsgrundande inkomstens fördelning på inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete anföra följande. Löneinkomst på minst 300 kr., som under ett år förvärvas hos en och samme arbetsgivare, hänföres alltid till inkomst av anställning. Lägre löneinkomst räknas däremot alltid som inkomst av annat förvärvsarbete. Sådan ersättning för arbete för en annan persons räkning, som inte utgör lön — t. ex. uppdragsarvode — och som överskrider 300-kronorsgränsen, kan efter överenskommelse mellan parterna hänföras till inkomst av anställning. Om så inte sker, räknas ersättningen som inkomst av annat förvärvsarbete. Övriga arbetsinkomster, dvs. av rörelse i skatteteknisk mening och av jordbruksfastighet som den försäkrade själv brukar, hänföres till inkomst av annat förvärvsarbete. Slutligen vill jag beträffande de tre inkomstkällor som inte hänföres till anställning — uppdrag o. d., rörelse resp. jordbruksfastighet — erinra om bestämmelsen, att det sammanlagda inkomstbeloppet under året från varje sådan källa skall uppgå till minst 500 kr. för att inkomsten från den källan skall tagas med vid beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten.

Reglerna för den pensionsgrundande inkomsten och dess fördelning på inkomst av anställning och annat förvärvsarbete är lika för svenska medborgare och utlänningar som enligt övriga redan berörda regler skall kunna förvärva rätt till tilläggspension. När jag nu övergår till att redogöra för rätten till och storleken av förmånerna från tilläggspensioneringen, kommer jag att endast beröra regler som avser svenska medborgare. Jag vill emellertid påpeka, att förslaget — såsom vanligen sker i andra länder — i vissa avseenden upptar något restriktivare bestämmelser för utlänningar. Sådana bestämmelser bör konventionsvägen kunna mildras för medborgare i andra länder och lagförslaget innehåller även en bestämmelse härom.»

Motioner

I *motionen II: 522* av herr *Kellgren m. fl.* hemställes om sådana ändringar i 5 § i förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension att den föreslagna begränsningen när det gäller att till inkomst av anställning hänföra ersättning för arbete i fall, då ersättningen från en och samme arbetsgivare under ett år inte uppgått till 300 kr., utgår.

I *motionen II: 527* av herr *Christenson* i Malmö hemställes att — för den händelse propositionen i princip skulle bifallas — riksdagen måtte besluta »att vid tillämpningen av lagen om försäkring för allmän tilläggspension den skall anses som arbetstagare som, utan att anställningsförhållande föreligger, utför arbete för annans räkning och därvid till denne intager en beroende ställning av väsentligen samma art som en arbetstagares till arbetsgivaren».

Ålderspension

Departementschefen

Departementschefen anför:

»Den generella pensionsåldern inom tilläggspensioneringen utgör 67 år.

Individuell valfrihet bör emellertid finnas att ta ut ålderspension från tilläggspensioneringen redan före denna ålder. Förslaget innebär, att den försäkrade skall äga rätt att börja uppbära ålderspensionen tidigast från 63 års ålder. Om man därvid skulle låta pensionen utgå utan begränsningar, vore detta liktydigt med att man sänkte den generella pensionsåldern från 67 till 63 år. Det är därför naturligt, att ålderspensionen vid en fullständig individuell frihet att ta ut den i förväg undergår en viss minskning, då någon begagnar rätten till tidigare uttag. Pensionen torde lämpligen böra reduceras så, att den försäkrade mot bakgrund av medellivslängden kan sägas erhålla ungefär lika mycket i sammanlagd tilläggspension som han skulle ha fått, om han hade väntat med att ta ut pensionen till 67 års ålder, då den utgår oförminskad.

Om å andra sidan någon dröjer med att ta ut ålderspension till efter 67 års ålder, synes det rimligt att han får en viss höjning av pensionen. Ökningen bör bli större ju senare uttaget sker. Uppskjutes uttaget till efter 70 år, synes dock någon ytterligare förhöjning inte böra ske.

Den minskning eller ökning av ålderspensionen, som skall äga rum, sker i förhållande till storleken av den ålderspension, som börjar tas ut vid 67 års ålder. Innan jag anger den närmare innebörden av reglerna för pensions storlek vid uttag tidigare eller senare än 67 år, vill jag redogöra för huvudreglerna om beräkningen av ålderspension, som tas ut från nämnda ålder.

Ålderspensionen beräknas med utgångspunkt i den pensionsgrundande inkomst, som den försäkrade förvärvat år för år. För att penningvärdeändringar, som inträffar efter inkomstförvärvet, inte skall få påverka pensions reella storlek bör de olika årens pensionsgrundande inkomster anges på sådant sätt, att de lätt kan uttryckas i det penningvärde som gäller då pensionen utbetalas. För detta ändamål skall pensionspoäng uträknas för den försäkrade för varje år, då han haft pensionsgrundande inkomst. Pensionspoängen för ett visst år räknas ut genom att man delar årets pensions-

grundande inkomst med det basbelopp, som gällde vid årets ingång. När pensionen första gången skall fastställas, uträknas medeltalet av pensionspoängen. Medelpoängen multipliceras sedan med det basbelopp, som gäller då pensionen utbetalas. Härigenom får man fram den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten uttryckt i det aktuella penningvärdet. Dessa regler för ålderspensionens beräkning medför att både den undan för undan intjänade pensionsrätten och den sedermera löpande pensionen hålles värdebeständiga.

Det anförda kan belysas med ett schematiskt exempel. För att göra den beskrivna metoden för värdesäkring så åskådlig som möjligt, förutsattes i exemplet att ett par starkt överdrivna penningvärdeändringar inträffar. Anta att en löntagare under en femtonårsperiod har förtjänat 12 000 kr. om året och under en annan lika lång period 15 000 kr. om året. I början av den andra perioden steg prisnivån med 25 procent. Eftersom löntagaren samtidigt fick sin lön ökad med en fjärdedel, har han hela tiden haft samma realinkomst. Under den första perioden har för varje år basbeloppet varit 4 000 kr., hans pensionsgrundande inkomst har varit $(12\ 000 - 4\ 000 =)$ 8 000 kr. och hans pensionspoäng $(8\ 000 : 4\ 000 =)$ 2. Under den andra perioden har för varje år basbeloppet varit 5 000 kr., hans pensionsgrundande inkomst $(15\ 000 - 5\ 000 =)$ 10 000 kr. och hans pensionspoäng $(10\ 000 : 5\ 000 =)$ 2. Att realinkomsten varit oförändrad återspeglas således i att pensionspoängen är oförändrad. Löntagaren pensioneras efter den andra periodens utgång. Hans pension beräknas då på den medelinkomst som framkommer, när pensionspoängen — som ju i detta fall samtidigt är medelpoäng — multipliceras med gällande basbelopp, dvs. $(2 \times 5\ 000 =)$ 10 000 kr. Det är alltså den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten uttryckt i det penningvärde som gäller när löntagaren träder i pension. Skulle prisnivån efter hans pensionsinträde stiga med 10 procent, blir basbeloppet 5 500 kr. Den medelinkomst på vilken pensionen utgår höjs därigenom automatiskt, så att den också blir 10 procent högre, dvs. $(2 \times 5\ 500 =)$ 11 000 kr. På detta sätt kommer alltså även pensionen att behålla sitt realvärde.

Ålderspension, som tas ut vid 67 års ålder, utgör 60 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten. I det nyss angivna exemplet skulle därför ålderspensionen när den första gången utbetalas bli 60 procent av 10 000 kr., dvs. 6 000 kr., och efter den senaste antagna prisstegringen 60 procent av 11 000 kr., dvs. 6 600 kr.

För att pensionsnivån någorlunda skall ansluta sig till den levnadsnivå, som den försäkrade uppnått under den aktiva tiden, skall pensionen vidare beräknas med hänsyn till medelpoängen för de 15 år, då poängtalen varit högst. Härigenom kommer pensionen att avvägas efter de 15 bästa åren, d. v. s. de år då den försäkrade haft de största realinkomsterna.

För full ålderspension kräves att pensionspoäng intjänats för minst 30 år.

Pensionen reduceras med $\frac{1}{30}$ för varje år som fattas i detta antal. Under en övergångstid skall kravet på 30 pensionsgrundande år nedsättas till att avse blott 20 år för att under en period av tio år därefter successivt höjas till 30 år.

Det förtjänar att påpekas, att det för pensionens storlek är likgiltigt när de år infallit för vilka pensionspoäng intjänats. Till skillnad från vad som nu gäller t. ex. för statstjänstemän innefattar alltså varken 15- eller 30-årsregeln något som helst krav på att de år, under vilka pensionsrätt förvärfvas, står i något visst förhållande till den tidpunkt, då vederbörande träder i pension. Detta torde vara särskilt förmånligt för gifta kvinnor och andra som nödgas göra kortare eller längre avbrott i förvärvsarbetet.

För rätt till ålderspension från tilläggpensioneringen måste man uppställa ett visst minimikrav i fråga om den tid, varunder den försäkrade förvärvat pensionspoäng i tilläggpensionssystemet. Sålunda fordras att poäng tillgodoräknats den försäkrade för minst tre år. Av den första årskullen ålderspensionärer fordras dock endast pensionspoäng för två år.

Tillsammans med folkpensionen kommer den fulla ålderspensionen från tilläggpensioneringen att utgöra i stort sett två tredjedelar av arbetsinkomsten. Det kan nämnas, att den sammanlagda pensionen från folk- och tilläggpensioneringarna för löntagaren i det förut återgivna exemplet skulle uppgå till 70 procent av hans realinkomst. Då har det också dels förutsatts, att ålderspensionen från folkpensioneringen utgör 3 600 kr. för en ensamstående pensionär, och dels antagits, att detta folkpensionsbelopp gällde innan de i exemplet angivna prisstegringarna inträffade, vilka medfört motsvarande höjningar av folkpensionen. Förutsättningen i fråga om folkpensionens belopp överensstämmer med vad som enligt statsmakternas redan intagna ståndpunkt skall gälla från år 1968.

Som förut nämnts skall vid uttag av ålderspension från tilläggpensioneringen före eller efter 67 år ske en viss minskning respektive ökning av pensionen. Av praktiska skäl föreslås att en enhetlig procentsats per månad tillämpas för höjningen och minskningen. För den, som väljer att börja lyfta pensionen i förväg, reduceras pensionen med 0,6 procent för varje månad som vid pensionsuttagets början återstår till 67-årsåldern. För att belysa innebörden av denna regel vill jag nämna, att ålderspensionen för den som uppbär pensionen från 63 år blir cirka 71 procent av vad han skulle erhållit från 67 års ålder och, om uttaget sker från 65 år, ungefär 86 procent. Om den försäkrade i stället dröjer med att ta ut pensionen till efter 67 år, höjes ålderspensionen med 0,6 procent för varje uppskovsmånad. För den, som väntar till 70 år eller därefter, höjes pensionen med ungefär en femtedel.

Att man begagnar rätten att ta ut ålderspension i förväg eller att uppskjuta pensionsuttaget har inte ansetts böra medföra någon särskild inverkan på storleken av familjepensionen. Förtidspension bör självfallet inte kunna erhållas, sedan ålderspension börjat uppbäras i förväg.»

Motioner

I de likalydande *motionerna I: 428* av herr *Grym m. fl.* och *II: 524* av herr *Fredriksson m. fl.* föreslås »att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag till lag om sänkt pensionsålder för gruvarbetare förelägges riksdagen snarast möjligt samt att pensionsåldern därvid fastställs till 63 år vid 30 års arbete under jord eller i dagbrott norr om polcirkeln».

I de likalydande *motionerna I: 430* av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt *II: 525* av herr *Senander m. fl.* yrkas »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar, att den ifrågasatta utredningen i syfte att klarlägga frågan om en ytterligare sänkning av pensionsåldern i vissa fall skall arbeta så skyndsamt att förslag kan framläggas redan 1960 till sänkt pensionsålder för gruvarbetare och andra i tungt och hälsofarligt arbete samt därefter jämväl utreda frågan om en allmän sänkning av pensionsåldern från nuvarande 67 år till 65 år och när det gäller kvinnliga folkpensionärer till 60 år».

I de likalydande *motionerna I: 434* av herr *Ringaby* och *II: 526* av herr *Gansmoe m. fl.* hemställer motionärerna — under betoning av att de bestämt motsätter sig ett genomförande av förslaget rörande en obligatorisk tilläggspensionering — att för den händelse förslaget dock genomföres »riksdagen måtte besluta sådan ändring av 12 § i förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension som framgår av följande lydelse:

12 §.

Ålderspension utgör, där ej annat följer av andra, tredje och fjärde styckena eller 13 §, för år räknat sextio procent av produkten av basbeloppet för den månad, för vilken pension skall utgivas, och medeltalet av de pensionspoäng som tillgodoräknats för den försäkrade eller, om pensionspoäng tillgodoräknats honom för mer än femton år, medeltalet av de femton högsta poängtalerna. Har pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för mindre än trettio år, skall hänsyn tagas endast till så stor del av nämnda produkt som svarar mot förhållandet mellan det antal år, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats honom, och talet trettio.

Har undantagande — — — — — än femtio.

Vad i — — — — — den försäkrade.

För försäkrad, som då denna lag antogs av riksdagen var ledamot av densamma, utgår ålderspension med den procent av enligt första, andra och tredje styckena uträknat belopp, som framgår av nedanstående tabell.

Födelseår	Procent	Födelseår	Procent
1896	20	1914	49
1897	21	1915	53
1898	22	1916	56
1899	23	1917	59
1900	25	1918	63
1901	27	1919	66
1902	29	1920	69
1903	31	1921	73
1904	33	1922	76
1905	36	1923	79
1906	38	1924	83
1907	40	1925	86
1908	42	1926	89
1909	44	1927	93
1910	45	1928	96
1911	46	1929	99
1912	47	1930 och	
1913	48	senare	100»

Förtidspension

Departementschefen

Departementschefen anför:

»Tilläggs pensioneringen skall inte blott ge åldersskydd utan även bereda riskskydd i form av förtids- och familjepensioner. Förtidspensionen har bestämts i förhållande till vad vederbörande skulle erhålla i ålderspension. Familjepensionen till efterlevande har i sin tur bestämts i förhållande till den ålders- eller förtidspension, som den försäkrade uppbar eller skulle kunnat erhålla. De grundläggande reglerna för beräkningen av ålderspension får därför indirekt betydelse också för förtids- och familjepensionerna.

Principen bör vara att en och samma invaliditetsbedömning tillämpas inom folk- och tilläggs pensioneringarna. I lagförslaget har för rätt till förtidspension upptagits den förutsättningen att vederbörande också äger rätt till invalidförmån från folkpensioneringen. Så är för närvarande fallet när någon på grund av sjukdom, lyte eller dylikt är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter, förutsatt att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses som varaktig eller åtminstone kan antagas komma att bestå under avsevärd tid. I praxis har för att invaliditet skall anses föreligga uppställts kravet att arbetsförmågan nedsatts i så hög grad som med minst omkring två tredjedelar.

Lagförslaget innebär, att hel förtidspension från tilläggs pensioneringen utgår vid förlust av arbetsförmågan. Om nedsättningen av arbetsförmågan

inte är fullständig men dock så höggradig att den medför rätt till förtidspension, skall pensionen utgöra 60 procent av hel förtidspension.

Storleken av hel förtidspension bör motsvara vad den försäkrade skulle ha fått i ålderspension från 67 år. Medan ålderspensionen fastställs på grundval av faktiskt förvärvade pensionspoäng, bör man i fråga om förtidspensionen inte bara räkna med de poäng, som redan hunnit intjänas före invalidfallet. Man bör dessutom göra vissa antaganden rörande den försäkrades inkomstförhållanden under tiden mellan invalidfallet och den generella pensionsåldern.

Därvid blir den första frågan huruvida man bör räkna med att den försäkrade skulle ha haft pensionsgrundande inkomst under nämnda tid. Ett sådant antagande synes kunna göras, om han haft arbetsinkomster under tiden närmast före invaliditeten. I det föreliggande lagförslaget har som fordran uppställts, att han skall ha förvärvat pensionspoäng för minst två av de senaste fyra åren. Har han pensionspoäng för år som ligger längre tillbaka i tiden, anses det som om han trätt ut ur förvärvslivet. Förtidspensionen får då beräknas uteslutande på grundval av de pensionspoäng, som han faktiskt har förvärvat tidigare.

Om den försäkrade haft pensionspoäng för minst två av de fyra åren närmast före invaliditetens inträde, blir nästa fråga vilka antaganden som kan göras om den inkomstutveckling, som avbrutits genom invalidfallet. Även här får man bygga på inkomstförhållandena under tiden närmast före invalidfallet. I lagförslaget har problemet lösts så att man antar, att han för varje år fram till den generella pensionsåldern förvärvat pensionspoäng motsvarande medeltalet av de två högsta poängtalen under fyraårsperioden närmast före det år, då han blev invalid.

Det är från flera olika synpunkter — den enskildes, försäkringens och samhällets — synnerligen önskvärt att allt som är möjligt att göra för att återställa eller förbättra den försäkrades arbetsförmåga också blir gjort. Förtidspensioneringen bör därför förenas med en effektiv rehabiliteringsverksamhet. Om den försäkrades arbetsförmåga förbättras så att han inte längre uppfyller förutsättningarna i fråga om invaliditet, upphör rätten till förtidspension. I annat fall avlöses förtidspensionen i sinom tid av ålderspensionen.

Såsom förut nämnts pågår inom 1958 års socialförsäkringskommitté en utredning av folkpensioneringens invalidförmåner. I de avseenden, där kommitténs överväganden inverkar på tilläggs pensioneringens förtidspensioner, hör kommittén lägga fram förslag även härom. Jag vill erinra om mitt tidigare uttalande att frågan om rätt till oförminskad pension före 67 års ålder i andra fall än dem som reglerats i lagförslaget torde få behandlas av kommittén. Jag har vidare förutsatt, att kommittén kommer att ingående pröva invaliditetsbedömningen och förtidspensionernas gradering i förhållande till den försäkrades kvarstående arbetsförmåga. Vid utbyggnad

den av förtidspensioneringen bör, såsom framhölls redan i princippropositionen, särskild uppmärksamhet ägnas åt frågan om en gynnsam pensionsberäkning för dem, som blir invalidiserade i unga år.»

Familjepension

Departementschefen

Departementschefen anför:

»Då pensionsfrågan behandlades vid 1958 års A-riksdag, visade sig en glädjande enighet råda om behovet av särskilt stora förbättringar av det pensionsskydd, som avser familjen för det fall att familjeförsörjaren går bort.

I princippropositionen framhöll jag vikten av ett kraftigt utbyggt familjeskydd och föreslog både en förbättring av hithörande förmåner på folkpensionssidan och införande av familjepensioner i tilläggs pensioneringen. Riksdagen instämde i mina synpunkter rörande behovet av ett kraftigt förbättrat familjeskydd. Beträffande efterlevandeförmånerna inom folkpensioneringen fann riksdagen liksom regeringen, att på åtskilliga punkter mera preciserade ställningstaganden måste anstå i avvaktan på ytterligare utredning. I andra avseenden ledde riksdagsbehandlingen däremot fram till klart angivna ståndpunkter. Sålunda tillstyrkte riksdagen, i anslutning till vissa motionsyrkanden, att en familjepensionsreform inom folkpensioneringen skulle genomföras fr. o. m. den 1 juli 1960. I olika avseenden gick riksdagen därvid längre än vad jag i anslutning till allmänna pensionsberedningens förslag förutsatt. Den närmare innebörden av riksdagens ställningstaganden i fråga om belopp, åldersgränser och inkomstprövning har angivits i den i det föregående lämnade redogörelsen för folkpensioneringen.

Alltjämt bedömer jag familjeskyddet som otillfredsställande, så länge inte folkpensionsförmånerna kompletteras med tilläggs pensioner.

Vad den allmänna tilläggs pensioneringens familjeförmåner beträffar refererades i princippropositionen det förslag, som framlagts härom i pensionsberedningens betänkande. Enligt detta förslag borde sådana förmåner främst utgå till dem, som får rätt till familjeförmåner från folkpensioneringen. I fråga om folkpensioneringens familjeförmåner hade pensionsberedningen föreslagit bl. a., att änkepensionen skulle utgå med fullt belopp, om änkan vid mannens död uppnått viss högre ålder eller så länge barn under 19 år funnes i hemmet. För yngre änkor utan hemmavarande barn skulle pensionen i vissa fall reduceras enligt en graderad skala, och i andra fall skulle ingen änkepension utgå. Efter att ha deklarerat min anslutning i stort till dessa principer för änkepensioneringen inom folkpensioneringens ram uttalade jag, att jag fann den för tilläggs pensioneringens del anvisade lösningen godtagbar.

Skäl finns för att man inom tilläggs pensioneringen — på sätt liknande det som 1958 års A-riksdag förordade i fråga om folkpensioneringens fa-

miljeförmåner — inte skall ge full änkepension till yngre änkor utan barn. Efter närmare prövning av denna fråga har jag emellertid funnit skäl också tala för att man inom tilläggspensioneringen tar större hänsyn till de regler, som i detta avseende gäller i den personalpensionering som nu finns i vårt land. Inom statlig och kommunal pensionering liksom i privat tjänstepensionsförsäkring är änkepensionen vanligen inte beroende av vare sig ankans ålder eller förekomsten av barn. Om man i detta hänseende tillämpar samma princip för den allmänna tilläggspensioneringens del, underlättas samordningen med annan personalpensionering. Man vinner därmed större enkelhet och överskådlighet i pensioneringen. Då de förut ifrågasatta begränsningsreglerna inte hade någon större räckvidd, blir också effekten av deras slopande jämförelsevis ringa från kostnadssynpunkt.

Med hänsyn till dessa omständigheter har jag funnit mig böra förorda en omläggning av tilläggspensioneringens änkepension i enlighet med det anförda. Jag vill emellertid betona, att jag därmed inte tagit ställning till utformningen av motsvarande regler inom folkpensioneringen, vilken ju bl. a. i dessa delar utredes av 1958 års socialförsäkringskommitté.

Lagförslaget innebär, att rätt till änkepension från tilläggspensioneringen föreligger för änka, som ingått äktenskap med den försäkrade senast då han fyllt 60 år, förutsatt att äktenskapet varat minst fem år. Har makarna gemensamma barn, utgår änkepension även om dessa villkor i fråga om äktenskapet inte är uppfyllda.

Familjepension utgår inte endast som änkepension utan även som barnpension, nämligen då den försäkrade efterlämnar barn under 19 år.

Skulle någon, som redan uppbär ålders- eller förtidspension, enligt dessa regler bli berättigad till familjepension eller vice versa, skall såsom förslaget nu utformats endast den största av tilläggspensionerna utges.

Beloppet av familjepension från tilläggspensioneringen skall motsvara en viss del av den ålders- eller förtidspension, som den försäkrade faktiskt uppbär vid dödsfallet, eller av den förtidspension, vartill han då skulle ha blivit berättigad vid total förlust av arbetsförmågan. Om det bara finns en efterlevande som har rätt till familjepension (änka eller barn) utgör familjepensionen 40 procent av ålders- eller förtidspensionen. För två sådana efterlevande (änka och ett barn eller två barn) utgör familjepensionernas sammanlagda belopp 50 procent, för tre 60 procent och för fyra 70 procent. Till fem eller flera efterlevande utgår 80 procent av den försäkrades ålders- eller förtidspension. De angivna procentsatserna motsvarar i det närmaste dem som förordades i särskilda utskottets utlåtande till 1958 års A-riksdag; för änkor med flera barn är dock de nu föreslagna procenttalen något högre.

Jag har sålunda på redan nu föreliggande material ansett mig kunna i lagförslaget utforma vissa väsentliga regler om familjepensionerna inom tilläggspensioneringen. Emellertid vill jag erinra om att jag i det före-

gående förordat att även vissa hithörande frågor hänskjutes till 1958 års socialförsäkringskommitté. Det gäller exempelvis frågan om att familjepension skall få utgå även vid sidan av annan pension från tilläggs pensioneringen samt frågan om familjepension åt frånskilda kvinnor, vilkas f. d. make avlider, och kvinnor, som efter omgifte blir änkor för andra gången.

Maximeringen av den sammanlagda familjepensionen vid 80 procent av den försäkrades tilläggs pension motiveras av önskemålet att undvika överförsäkring. Detta hindrar inte att den sammanlagda familjepensionen från folk- och tilläggs pensioneringen kan bli högre än den försäkrades egen pension, om änke- och barnpensionerna från folkpensioneringen utgår med de belopp, som förutsattes av 1958 års A-riksdag. Redan oberoende av tilläggs pensioneringen uppkommer i vissa lägen en sådan överförsäkring — ehuru detta begrepp i allmänhet inte anses tillämpligt på folkpensioneringen — såvida inte riksdagens ställningstagande i följd kompletteras på denna punkt med regler till undvikande av dylika effekter. Som redan nämnts skall familjepensioneringen närmare utredas.

Folkpensioneringens närmare utformning fr. o. m. den 1 juli 1960 och under tiden fram till år 1968 — det år för vilket vissa belopp förutsatts i såväl riksdagens som mina ställningstaganden — måste emellertid alltjämt stå öppen. Såväl regeringen som riksdagen har förutsatt, att de exakta beloppen för varje tidpunkt under åren 1960—1968 får bestämmas först då de statsfinansiella förutsättningarna kan bedömas.

Hur folkpensioneringens familjeförmåner skall utformas i detalj bli sålunda beroende av det fortsatta utredningsarbetets resultat och av bedömningen av de statsfinansiella förutsättningarna vid varje tidpunkt. Sedan årets riksdag, såsom jag förutsätter, fattat ett positivt beslut om tilläggs pensioneringen, får familjepensionsfrågorna liksom folkpensionshöjningarna i övrigt bedömas också i belysning härav. Även den omprövning av systemet för folkpensioneringens finansiering, som allmänt förutsatts skola ske, kan bli av betydelse för de framtida ställningstagandena.

Slutligen vill jag understryka, dels att riksdagens ståndpunktstagande rörande folkpensionsförmånerna till efterlevande kommer att medföra väsentliga förbättringar av familjeskyddet fr. o. m. den 1 juli 1960, dels att ett verkligt effektivt familjeskydd kan skapas först då tilläggs pensioneringen kommer i tillämpning med början år 1963.»

Motion

I *motionen II: 518* av fröken *Sandell* hemställes, att den i 23 § i förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggs pension intagna bestämmelsen att för rätt till änkepension i allmänhet skall krävas att äktenskapet ingåtts senast den dag, då den försäkrade fyllde sextio år, måtte utgå.

Kostnader och finansiering**Departementschefen**

Departementschefen anför:

»Pensionsutbetalningarna från tilläggspensioneringen har beräknats till följande belopp i miljoner kr., varvid förutsatts att penningvärdet är oförändrat och att alla förvärvsarbete tillhör försäkringen.

År	Vid oförändrade realinkomster	Om realinkomsterna stiger med 1,5 procent per år
1963	40	40
1964	90	90
1965	150	160
1970	530	580
1980	1 900	2 300
1990	3 400	4 500

De nu framräknade kostnaderna företer vissa avvikelser från de kostnadsuppgifter, som lämnades i princippropositionen. Detta sammanhänger till en mindre del med att den schablonberäkning, som tidigare tillämpats i fråga om kostnaderna för förtids- och familjepensioner, nu ersatts av noggrannare beräkningar, men framför allt därmed att beräkningarna i sin helhet bygger på nyare uppgifter om inkomstfördelningen.

Som förut framhållits skall den allmänna tilläggspensioneringen finansieras enligt ett fördelningssystem. Likväl skall inom tilläggspensioneringen byggas upp en fond, allmänna pensionsfonden.

Tilläggspensionerna skall bekostas genom avgifter. Dessa erlagges av arbetsgivaren då det gäller inkomst av anställning och av den försäkrade själv för inkomst av annat förvärvsarbete. Arbetsgivaravgiften skall grundas på vad arbetsgivaren betalat ut i löner under året. Av vad som sagts i det föregående framgår, att ersättning för uppdrag eller dylikt arbete under vissa förhållanden jämställes med lön. Från den årliga lönesumman skall man i princip dra av vissa belopp, vilket sammanhänger med att endast lön, som ligger mellan basbeloppet och den förut nämnda maximigränsen vid sju och en halv gånger basbeloppet, är pensionsgrundande. Härigenom och genom vissa andra regler avser man att generellt sett uppnå, att arbetsgivaravgift skall utgå endast på sådan del av inkomsten som grundar rätt till pension. För avgiftsuttaget fastställs viss procentsats.

Arbetsersättningar, som en person utgivit till en annan person, skall, om de sammanlagt inte uppgått till 300 kr. under ett år, inte föranleda någon arbetsgivaravgift. Sådana ersättningar räknas nämligen alltid som inkomst av annat förvärvsarbete.

För inkomst av annat förvärvsarbete än anställning skall avgiften tas ut på den del av inkomsten, som är pensionsgrundande. Det förutsättes i regel

att egenavgift erlagts för att inkomsten skall ge pensionsrätt. Egenavgiften utgår med samma procentsats som arbetsgivaravgiften.

Avgifternas storlek blir beroende av dels pensionsutgifterna och dels fonderingens åsyftade omfattning. Då det synes lämpligt att avvakta erfarenheter av pensionsreformens verkningar på samhällsekonomin och låne-marknaden, har jag i likhet med 1957 års pensionskommitté funnit att avgiftsuttaget bör fastläggas blott för en period av några år i sänder.

I enlighet med vad som angavs i princippropositionen föreslås att avgifter tas ut efter en successivt stigande procentsats under en femårsperiod fr. o. m. 1960, det år då pensionsrätt börjar intjänas. Avgiften har satts till 3 procent för år 1960, 4 procent för år 1961, 5 procent för år 1962, 6 procent för år 1963 och 7 procent för år 1964. För arbetsgivaravgifternas del motsvarar de angivna procentsatserna, om man räknar på hela lönesumman vid oförändrad lönenivå, 1,9 procent år 1960, 2,6 procent år 1961, 3,2 procent år 1962, 3,8 procent år 1963 och 4,5 procent år 1964. Enligt de i princippropositionen lämnade uppgifterna steg procenttalen, räknade på hela lönesumman, från 1,8 år 1960 till 4,2 år 1964. Skillnaden beror på att de i det föregående berörda nya uppgifterna rörande inkomstfördelningen legat till grund för den aktuella beräkningen.

Vad särskilt angår storleken av de avgifter, som staten i egenskap av arbetsgivare i början har att erlægga till den allmänna tilläggspensioneringen, kan nämnas att ifrågakarande arbetsgivaravgifter för första året beräknas uppgå till omkring 100 miljoner kr. för att därefter vid oförändrad lönenivå öka med ca 30 miljoner kr. om året. Frågan om debitering och uppbörd av statens arbetsgivaravgifter torde få behandlas senare.

Beträffande avgiftens storlek för inkomst, som härrör från annat förvärvsarbete än anställning, vill jag nämna följande. Om en person enbart har en inkomst av 10 000 kr. som inte hänför sig till anställning, blir avgiften till tilläggspensioneringen — vid 4 000 kr. i basbelopp — 159 kr. år 1960, 212 kr. år 1961, 265 kr. år 1962, 318 kr. år 1963 och 371 kr. år 1964. Dessa avgifter är högre än vad som framgår av princippropositionen. Anledningen härtill är att en sådan person enligt lagförslaget erhåller rätt till en i motsvarande mån större pension till följd av den förut angivna ändringen av beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten för företagare m. fl.

Under förutsättning att alla förvärvsarbetande tillhör tilläggspensioneringen har beräknats, att med det angivna avgiftsuttaget det vid oförändrade realinkomster och konstant penningvärde kommer att inflyta 480 miljoner kr. i avgifter år 1960, 740 miljoner kr. år 1961, 940 miljoner kr. år 1962, 1 130 miljoner kr. år 1963 och 1 320 miljoner kr. år 1964.

Bestämmelserna om avgifternas storlek har upptagits i en särskild lag angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964 enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

Med en förräntning av 3 procent beräknas den allmänna pensionsfonden

vid oförändrade realinkomster och konstant penningvärde uppgå till följande avrundade belopp vid slutet av här angivna år, nämligen 500 miljoner kr. år 1960, 1 200 miljoner kr. år 1961, 2 200 miljoner kr. år 1962, 3 400 miljoner kr. år 1963 och 4 700 miljoner kr. år 1964. Om realinkomsterna stiger med 1,5 procent per år, beräknas fonden utgöra 5 200 miljoner kr. vid slutet av år 1964. Dessa beräkningar innebär, att fonden år 1964 blir 700 à 800 miljoner kr. högre än som förutsattes i princippropositionen.

Ur bokföringsmässig synpunkt bör den allmänna tilläggspensioneringen ligga helt vid sidan av riksstaten. Emellertid torde tilläggspensioneringen komma att förorsaka vissa förvaltningsutgifter för olika statliga myndigheter m. fl. Jag förutsätter, att dessa utgifter skall ersättas av tilläggspensioneringen. Det bör även övervägas att låta tilläggspensioneringen bära en del av kostnaderna för den utbyggda rehabiliteringsorganisation som planeras, eftersom denna kommer att minska behovet av förtidspension och följaktligen leda till besparingar för pensioneringen.»

Undantagande

Departementschefen

Departementschefen anför:

»I enlighet med de allmänna synpunkter som jag i det föregående anlagt på frågan om att bereda möjligheter till utträde ur den allmänna tilläggspensioneringen har i lagförslaget upptagits regler om kollektivt och individuellt undantagande från pensioneringen.

Vad löntagarna beträffar innehåller lagförslaget bestämmelser, som ger en arbetstagarorganisation möjlighet att komma överens med arbetsgivaren om att stå utanför den allmänna tilläggspensioneringen. Överenskommelsen skall då ske i form av ett kollektivavtal, enligt vilket tilläggspensionsfrågan ordnas på något annat sätt. Hur denna privata pensionering skall utformas — i fråga om pensionsålder, pensionsnivå, finansieringssystem, avgiftsuttag, fondförvaltning o. s. v. — bör parterna ha full frihet att bestämma själva. I lagen rörande den allmänna tilläggspensioneringen bör endast anges, att kollektivavtalet skall tillförsäkra den undantagne arbetstagaren rätt till ålders-, förtids- och familjepension, som består även om avtalet senare skulle upphöra att vara tillämpligt på honom.

I fråga om proceduren anger lagförslaget i viss överensstämmelse med arbetstidslagstiftningen, att kollektivavtalet på arbetstagersidan skall slutas av huvudorganisation. För att man skall få garanti för att organisationen är representativ krävs det vidare, att den uppenbarligen omfattar flertalet av de arbetstagare, som på arbetsplatser, där kollektivavtalet är tillämpligt, sysselsättes i sådant arbete som avtalet avser. I enhetlighetens intresse bör på dylika arbetsplatser även oorganiserade omfattas av den privata pensioneringen.

Som nämnts skall kollektivavtal om undantagande träffas i anslutning till tilläggs pensioneringens igångsättande. Det är emellertid skäligt, att sådana arbetsmarknadsparter, som kan reflektera på att ställa sig vid sidan om den allmänna tilläggs pensioneringen, får ett par år på sig för sitt ställningstagande i frågan. Då riksdagen enligt vad jag förutsätter kommer att fatta beslut i pensionsfrågan i vår, kan tiden utsträckas till den 1 juli 1961. Har kollektivavtal träffats dessförinnan, skall undantagandet gälla fr. o. m. tilläggs pensioneringens start. De arbetsgivaravgifter, som kan ha erlagts innan ett dylikt kollektivavtal blivit gällande, skall givetvis återbetalas.

Ett undantagande genom kollektivavtal innebär, att lön hos en arbetsgivare, som är bunden av avtalet, inte grundar pensionsrätt inom tilläggs pensioneringen. Undantagandet skall givetvis inte för alltid avskära vederbörande arbetstagare från möjligheterna att i den allmänna tilläggs pensioneringen få pensionsrätt på löneinkomsten. Om man upphäver kollektivavtalet eller underlåter att förlänga det, uppkommer sådan rätt automatiskt för tiden därefter. Detsamma blir givetvis förhållandet om en arbetstagare övergår från en arbetsgivare, som är bunden av ett dylikt kollektivavtal, till en annan arbetsgivare.

Den som har inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet kan ibland sägas redan äga ett pensionsskydd i den kapitaltillgång, som ligger i rörelsen eller fastigheten, något som löntagaren vanligen saknar. Med tanke på sådana fall har i lagförslaget införts möjligheter till individuellt undantagande såvitt angår inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Detta skall kunna ske genom en anmälan från den försäkrades sida. Göres sådan anmälan före den 1 juli 1961, gäller undantagandet från försäkringens start. Om anmälan sker efter sagda dag, gäller den fr. o. m. nästföljande år.

Det har från olika synpunkter ansetts lämpligt att utforma undantagsbestämmelserna i fråga om rörelseinkomster o. d. med sikte på personer, som enligt sitt eget bedömande har ordnat ett gott pensionsskydd på egen hand. Det kunde synas konsekvent, att en person, som efter ett sådant bedömande beslutat att ställa sig utanför den allmänna tilläggs pensioneringen, inte skulle äga rätt att senare ansluta sig därtill. Emellertid har jag ansett skäligt, att han skall kunna återkalla sin anmälan och inträda i försäkringen, dock tidigast efter fem år. Därefter hör ny utträdesanmälan inte kunna göras.

Det ligger i sakens natur, att ett individuellt undantagande likaväl som ett kollektivt medför, att pensionsrätt inom den allmänna tilläggs pensioneringen inte skall kunna förvärfvas för sådan inkomst som undantagandet avser.

Eftersom tilläggs pensioneringen i flera avseenden är särskilt gynnsam för de försäkrade, föreligger vissa spekulationsmöjligheter i samband med ett undantagande för den som tidigare intjänat eller senare förvärvar pensionspoäng. Det kan göras gällande, att den som ställer sig utanför tilläggs pen-

sioneringen, inte bör få komma i åtnjutande av alla dess fördelar. I princippropositionen förutsattes, att ett undantagande skulle medföra relativt kraftiga påföljder beträffande eventuellt pensionsförvärv inom den allmänna tilläggspensioneringen. Efter närmare överväganden har jag kommit till den uppfattningen, att man bör inskränka sig till att söka tillse att försäkringen inte gör några förluster i de här åsyftade fallen.

Dessa synpunkter har varit vägledande vid utformningen av de bestämmelser i lagen, som avser verkningarna på pensionsrätten av ett undantagande. Jag har därtill funnit det skäligt, att man från försäkringens sida helt bortser från ett undantagande, som endast avser sidoinkomster. Beträffande biinkomster, som tillsammans inte når över ett belopp motsvarande basbeloppet, bör det sålunda föreligga frihet att träda ut utan någon särskild påföljd.

Vad därefter angår verkningarna på avgiftssidan av ett undantagande är det klart, att avgiftsskyldighet inte skall föreligga för inkomster, som på grund av undantagandet inte ger pensionsrätt.»

Administration

Departementschefen

Departementschefen anför:

»I det föregående har jag angivit vissa huvuddrag av pensionsreformens administrativa sida, vars utformning anförtrots åt socialförsäkringens administrationsnämnd. Eftersom pensionsrätt skall börja intjänas och avgifter uttagas fr. o. m. 1960, kommer det administrativa arbetet under tiden fram till år 1963, då tilläggspensioner börjar utbetalas, att huvudsakligen avse fastställande och registrering av pensionsgrundande inkomster samt debitering och uppbörd av avgifter till försäkringen.

Som förut antytts skall den inkomstberäkning, som ligger till grund för fastställande av en persons pensionsgrundande inkomst, göras på grundval av hans taxering till statlig inkomstskatt. Tanken är att den försäkrade inte skall behöva lämna några uppgifter till ledning för fastställande av pensionsgrundande inkomst utöver dem, som lämnas i den allmänna självdeklarationen. Formulären för uppgifterna till självdeklarationen torde behöva omredigeras något i syfte att underlätta uppgifternas utnyttjande för tilläggspensioneringen.

Övervägandena inom administrationsnämnden har lett fram till att fastställandet av pensionsgrundande inkomst bör ankomma på organ, som tar befattning med taxeringsmaterialet, närmast då de lokala skattemyndigheterna. I samband med fastställande av pensionsgrundande inkomst bör debitering ske av sådana avgifter till tilläggspensioneringen, som skall erläggas av de försäkrade själva. Uppbörden av dessa avgifter bör äga rum i samband med skatteuppbörden. För registreringen av fastställda

pensionsgrundande inkomster anses böra utnyttjas organ, vilkas nuvarande verksamhet och organisation gör dem lämpade att åtaga sig en sådan uppgift. Härvid torde främst pensionsstyrelsen eller de allmänna sjukkassorna kunna komma i fråga. Till förmån för en central registrering hos pensionsstyrelsen talar bl. a. den omständigheten, att större möjligheter föreligger för ett centralt organ än för lokala organ att utnyttja moderna kontorsmaskiner. Å andra sidan är en lokal registrering förenad med vissa fördelar, och det är då att beakta att personkretsen i sjukförsäkringen i stort sett är densamma som i tilläggs pensioneringen. Flertalet av de personer, som blir försäkrade enligt förevarande lag, finns därför redan registrerade hos sjukkassorna. Ställning torde nu ej behöva tagas till organisationsfrågan i denna del.

Enligt vad administrationsnämndens undersökningar givit vid handen, synes debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter till tilläggs pensioneringen tills vidare kunna ske genom riksförsäkringsanstaltens försorg i samma ordning som nu gäller i fråga om avgifter och bidrag till yrkesskade- och sjukförsäkringarna från arbetsgivare i de fall, då yrkesskade försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten. Avgiftsuppbörden torde därjämte liksom nu i viss omfattning få ske i samband med uppbörden av de allmänna skatterna.

Med hänsyn till det sagda synes det ligga närmast till hands att riksförsäkringsanstalten för tiden intill dess tilläggs pensioner skall utbetalas får utgöra centralmyndighet för tilläggs pensioneringen, vilket dock inte bör utesluta att inkomstregistreringen kan anförtros åt annan myndighet.

Som förut nämnts torde förslag i administrationsfrågan få föreläggas riksdagen i höst. När tiden är inne för prövning av ansökningar om tilläggs pensioner och utbetalning av sådana pensioner bör frågan om den mera definitiva organisationen på området ha utretts och föranlett beslut av statsmakterna. Även utredningsarbetet i denna del ingår i administrationsnämndens uppgifter.»

Fondförvaltningen

1957 års pensionskommitté

Som framgått av det föregående har 1957 års pensionskommitté i januari 1958 avlämnat en promemoria med förslag om fondförvaltning m. m. i samband med en utbyggd pensionering (SOU 1958: 4).

I promemorian utgår kommittén i stort sett från allmänna pensionsberedningens förslag om en författningsreglerad påbyggnad av folkpensioneringen, ehuru kommittén därmed inte tar ställning till de olika alternativ för tilläggs pensioneringens ordnande som framförts inom beredningen.

Kommittén förutsätter således, att en fondbildning i överensstämmelse med det nämnda förslaget rörande författningsreglerad tilläggs pensionering

bör komma till stånd bl. a. för att motverka bortfall av annat sparande. Vid utformningen av förslagen om pensionsfondens organisation och verksamhetsformer har kommittén låtit sig ledas av vissa allmänna önskemål. Pensionsfonden bör enligt kommitténs mening ha en självständig ställning i förhållande till staten och de avgiftsbetalande och den bör förvaltas med hänsyn till intresset av bästa möjliga avkastning och betryggande säkerhet. Kommittén vill, i likhet med förslagsställarna bakom allmänna pensionsberedningens förslag till lagfäst tilläggs pensionering, undvika uppbyggandet av en stor kreditorganisation, som fördelar krediterna mellan ett stort antal slutliga låntagare. Vidare anser kommittén, att fondens utlåning ej ensidigt bör gynna vissa låntagare utan i stället smidigt anpassas till de växlande kreditbehoven. Formerna för fondmedlens utlåning bör inte minska kreditpolitikens verkningsmöjligheter, och de möjligheter som kan finnas för att låta fondbildningen bidra till utvecklingen av en väl fungerande kreditmarknad bör tillvaratagas.

Kommittén diskuterar till en början frågan om en uppdelning i flera fonder och anför, att om en sådan uppdelning drives tillräckligt långt de flesta problem, som en stor, centralt förvaltrad fond ger upphov till, skulle kunna elimineras. En uppdelning efter näringsgrenar och branscher — den ur praktisk synpunkt naturliga metoden — skulle emellertid alltför lätt urarta till ett kvoteringsystem genom att delfonderna i första hand tillgodoser den egna branschens kreditbehov. Övervägande skäl talar enligt kommitténs mening för en viss, begränsad uppdelning av pensionsfonden.

Kommittén förordar därför, att fondmedlen fördelas på tre delfonder. Till den första, kallad A-fonden, skulle föras de av staten och kommunerna erlagda arbetsgivaravgifterna, till den andra, B-fonden, övriga arbetsgivaravgifter, och till den tredje, C-fonden, egenavgifterna från icke-löntagare. Varje fond skulle förvaltas av en styrelse med av Konungen förordnade ledamöter. A- och B-fondernas styrelse föreslås bestå av nio ledamöter, varav tre utsedda efter förslag av löntagargenorganisationer och tre efter förslag av organisationer representerande berörda arbetsgivare. C-fondens styrelse föreslås få sju ledamöter, varav fyra skulle utses efter förslag av organisationer, som företräder de till denna fond anknutna försäkringstagarna.

I fråga om placeringen av fondmedlen diskuterar kommittén i huvudsak fyra olika metoder. Enligt den första, *specialdestinationslinjen*, skulle fondmedlen användas för några få allmänt accepterade ändamål, t. ex. bostads- och energiförsörjning. Utlåningen för dessa ändamål skulle kunna ske i för pensionsfonden lämpliga former. Kreditmarknaden i övrigt skulle avlastas och utvecklas friare än eljest. Kommittén finner emellertid, att de invändningar som kan anföras mot denna lösning är alltför starka för att specialdestinationslinjen skall kunna rekommenderas.

Som en annan lösning anföres *bankinstitutslinjen*, innebärande att existerande bankinstitut (affärsbanker, sparbanker, centralkassor för jordbrukskredit) utnyttjas som mellanhänder, t. ex. genom att fondmedlen insättes på något slags inlåningsräkning. Härigenom skulle flera av de av kommittén inledningsvis uppställda önskemålen kunna tillgodoses. Någon stor utlåningsorganisation skulle inte behöva byggas upp för pensionsfondens del, eftersom bankinstitutens rikt förgrenade organisation skulle öppna fondens resurser för alla låntagargrupper och medföra en hög grad av decentralisering av de beslut som är avgörande för fondmedlens fördelning. Mot dessa fördelar står emellertid enligt kommitténs uppfattning vissa påfallande nackdelar. Pensionsfonden utgör sålunda i hög grad en ersättning för det sparande, som hittills via försäkringsbolagen tillförts kapitalmarknaden. Under den framtid som kan överblickas är det, framhåller kommittén, nödvändigt att fondmedlen i mycket stor utsträckning utlånas i kapitalmarknadsmässiga former för att undvika en alltför påfrestande omställning av det svenska kreditssystemet. Om bankinstitutslinjen väljes, skulle detta sannolikt för affärsbankernas del framtvinga en omvandling i riktning mot mera långfristig utlåning, som inger betänkligheter och som i varje fall fordrar ytterligare överväganden. Bankerna skulle vidare kunna bli alltför beroende av fondledningens dispositioner. Detta skulle visserligen kunna undvikas genom en automatisk fördelning av fondmedlen mellan instituten, men det synes svårt att finna en rimlig metod härför. Av dessa och andra skäl finner sig kommittén inte kunna tillstyrka att denna linje lägges till grund för fondens kreditgivning.

Kommittén dryftar därefler som en tredje placeringsmetod *återlänelinjen*. Enligt denna, som framfördes i det inom allmänna pensionsberedningen framlagda förslaget om påbyggnad av folkpensioneringen genom frivillig pensionsförsäkring, skulle pensionsavgifterna kunna återlånas av dem som erlagt desamma. Återlänelinjen har, anför kommittén, motiverats som ett naturligt sätt att decentralisera och så att säga automatisera fondens utlåning, så att krediterna ledes till de företag som genom avgiftsinbetalningar och bortfall av möjligheterna att göra avsättningar till pensionsstiftelser får försämrade finansieringsmöjligheter. Kommittén tar emellertid bestämt ställning mot en helt automatisk återlåning. Lån bör enligt kommitténs mening endast utgå efter en kreditvärdighetsprövning. Inte heller i övrigt finner kommittén en långfristig och omfattande återlåning utgöra en lämplig kreditgivningsmetod. Genom en sådan återlåning skulle de finansiella resurserna fördelas på ett irrationellt sätt, och vissa låntagargrupper skulle orimligt gynnas. Vidare skulle kreditmarknaden bindas och hindras att fungera effektivt. Kommittén föreslår därför en begränsad återlånerätt, avsedd att överbrygga anpassningssvårigheter för företagen. Enligt detta förslag skall bankinstituten utnyttjas som kreditförmedlare och de med återlånen förenade riskerna skall vila på dem.

Den fjärde metoden för fondutlåningen, *obligationsmarknadslinjen*, som kommittén förordar jämsides med en på sätt nyss sagts anordnad återlåning, innebär att fondmedlen placeras i obligationer och förlagsbevis. Kommittén motiverar sitt ställningstagande med att låntagarna på marknaden för obligations- och förlagslån är antingen stora och välkända slutliga låntagare såsom staten, kommuner, kraftverk och stora industriföretag eller också hypoteksinstitut. Härigenom befrias fonden från behovet att bygga upp en stor organisation för kreditprövning utan att därför taga olämpliga risker. Ytterligare garantier ligger i den kontroll som sedvanemässigt utövas av den eller de affärsbanker, som deltagar i emissionen av obligations- och förlagslån, och i det förhållandet att lånen måste fylla marknadens krav för att kunna placeras. Kommittén anför, att det mot obligationsmarknadslinjen kan invändas, att den skulle stänga tillgången till fondens resurser för medelstora och mindre företag och speciellt för dem, som inte förfogar över säkerheter av den typ som traditionellt legat till grund för obligationslån. Kommittén finner därför angeläget, att möjligheterna för en utbyggnad av kapitalmarknaden, t. ex. genom nya hypoteksinstitut med nya verksamhetsformer, ingående prövas så snart som möjligt.

Pensionskommitténs förslag om fondens utlåningsformer innebär sammanfattningsvis, att fondmedlen skall placeras i fullgoda obligationer eller förlagsbevis, varjämte för A-fonden kommunlån skall utgöra en godkänd placering. Fondernas för rörelsens behov nödvändiga kassamedel skall vara insatta på räkning i riksbanken. Avgiftsbetalare till B- eller C-fonden skall av affärsbank, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit eller riksbanken kunna erhålla återlån motsvarande 50 procent (första avgiftsåret 40 procent) av avgifterna. Återlånen skall amorteras på högst 5 år, i vissa fall då inteckningssäkerhet föreligger på högst 10 år. Kreditvillkoren i övrigt bestämmes av kreditinrättningen, som i sin tur från pensionsfonden skall äga erhålla ett lika stort lån, löpande med en räntesats som med en halv procent överstiger bankinstitutens högsta inlåningsränta. Kreditinrättningen skall vara ansvarig för att lånet återbetalas till fonden oavsett om inrättningens låntagare fullgör sina förpliktelser eller ej.

Kommittén förordar, att ett förnyat ställningstagande till fonduppbyggnaden sker under senare delen av 1960-talet. Därvid bör enligt kommitténs mening även utlåningsformerna tagas under ytterligare övervägande och revideras i den mån de då kunna erfarenheterna ger anledning härtill.

Över 1957 års pensionskommittés promemoria har yttranden efter remiss avgivits av statskontoret, pensionsstyrelsen, försäkringsinspektionen, bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, riksräkenskapsverket, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO),

Svenska försäkringsbolags riksförbund, Folksam, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska jordbrukskreditkassan, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Kooperativa förbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Sveriges köpmannaförbund, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges redareförening, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF) samt Sveriges grossistförbund. Vidare har Stockholms handelskammare och Skånes handelskammare inkommit med yttranden över promemorian.

En redogörelse för innehållet i remissyttrandena lämnas i propositionen å s. 32—36, vartill utskottet får hänvisa.

Departementschefen

Departementschefen anför:

»Beträffande fondförvaltningen uttalade jag i princippropositionen min anslutning till de allmänna grunderna i 1957 års pensionskommittés förslag i ämnet. Eftersom remissbehandlingen av förslaget ännu inte var avslutad vid tiden för propositionens avlämnande, gjorde jag dock en reservation för det fall, att det vid remissbehandlingen av förslaget kom fram nya eller tidigare icke uppmärksammade synpunkter. Vidare förutskickade jag, att ett inlemmande av företagarna i tilläggspensioneringen kunde föranleda modifikationer i kommittéförslaget.

Remissbehandlingen av pensionskommitténs förslag har visserligen inte givit mig anledning att frångå uppfattningen att uppbyggnaden av fondförvaltningen till sina huvuddrag bör ske efter detta förslag. I syfte att tillmötesgå olika i remissyttrandena och i den allmänna debatten framförda önskemål har jag emellertid vid utformningen av reglementet för pensionsfonden gjort ett flertal ändringar i förhållande till kommittéförslaget.

Förvaltningen av pensionsfonden bör enligt min åsikt inte innebära en maktkoncentration — vare sig för statliga eller för andra intressen.

I enlighet härmed föreslås, att förvaltningen skall delas upp på flera fondstyrelser. I dessa fondstyrelser skall företrädare finnas för närmast berörda parter utan att någon ensam har majoritet. En sådan maktfördelning torde vara i princip väl jämförlig med den som kunde tänkas råda, om en på privat väg fullt utbyggd pensionering ägde rum i ett mindre antal stora företag.

Enligt mitt förslag skall fonden förvaltas av tre särskilda styrelser. Första fondstyrelsen skall omhänderha förvaltningen av de arbetsgivaravgifter, som erlägges av arbetsgivare, vilka företräder det allmänna, främst staten och kommunerna. Andra fondstyrelsen förvaltar arbetsgivaravgifter, som inflyter från enskilda, stora och medelstora arbetsgivare, varmed avses arbetsgivare med minst 20 årsarbetare. Tredje fondstyrelsens förvaltning gäller dels arbetsgivaravgifter från sådana enskilda arbetsgivare,

som sysselsätter färre än 20 årsarbetare, och dels de egenavgifter, som företagare m. fl. har att erlägga.

Av pensionsfonden beräknas omkring 2/10 komma att förvaltas av första fondstyrelsen, omkring 5/10 av andra fondstyrelsen samt omkring 3/10 av tredje fondstyrelsen. En sådan uppdelning har enligt min mening den fördelen i förhållande till kommitténs förslag, att man undviker att en av förvaltningsenheterna får disponera över huvudparten av fonden. Vidare sammanföres under en och samma fondstyrelse — den tredje — de avgiftsmedel, som i praktiken huvudsakligen hänför sig till småföretagarna. Medan kommittéförslaget innebar, att avgifter som en och samma person erlägger för sin egen och sina anställdas del skulle hållas åtskilda i förvaltningshänseende, kommer dessa medel med mitt förslag att regelmässigt omhänderhas av ett och samma organ. Detta har synt mig motiverat av den intressegemenskap som här föreligger.

Varje fondstyrelse skall ha 9 ledamöter och lika många suppleanter. Första fondstyrelsen består av 3 ledamöter för staten, 3 för kommunerna och likaledes 3 för löntagarnas organisationer. I andra fondstyrelsen får staten 3, arbetsgivarnas organisationer 3 och löntagarnas organisationer också 3 ledamöter. I tredje fondstyrelsen företrädes staten av 3, arbetsgivarnas organisationer av 2, löntagarnas organisationer av 2 och självständiga företagares organisationer av 2 ledamöter. Som synes får statens representanter inte avgörande inflytande i någon fondstyrelse.

Fondmedlen skall givetvis förvaltas på det sätt som bäst gagnar tilläggs-pensioneringen. Pensionsfonden bör följaktligen placeras så att den ger god avkastning under betryggande säkerhet. Verksamheten bör emellertid bedrivas under sådana former att fondstyrelserna inte behöver skaffa sig en vidlyftig administration för kreditprövning och låneförvaltning.

I likhet med vad pensionskommittén föreslog bör en betydande del av fondmedlen i form av återlån gå tillbaka till dem som erlagt pensionsavgifterna. Det nyss anförda medför, att man för denna verksamhet får anlita banker och andra kreditinstitut.

Vid utformningen av reglerna för återlån har jag i olika hänseenden avvikit från kommittéförslaget i syfte att vidga återlånemöjligheterna. Var och en som erlagt pensionsavgift för ett visst år skall året därpå kunna söka återlån med upp till 50 procent av avgiftsbeloppet. Denna gräns skall komma till användning redan från början; kommittéförslaget hade en gräns vid 40 procent avseende första årets avgiftsbetalning. Lånens löptid skall kunna uppgå till tio år — utan den av pensionskommittén förordade begränsningen till fall då in-teckningssäkerhet kan presteras. Om räntesatsen för återlån får överenskommelse träffas mellan kreditinrättningen och låntagaren. Då återlånen är avsedda som ett led i företagets kapitalförsörjning, kunde det synas naturligt, att endast lån av något större omfattning skulle komma i

fråga. Med hänsyn främst till småföretagarna föreslår jag emellertid att lånegränsen sättes så lågt som vid 500 kr. och att företagare därjämte skall kunna räkna samman pensionsavgifterna för sig och sina anställda för att komma över denna gräns.

Kreditinrättningen skall äga rätt att för utgivet återlån erhålla motsvarande belopp i lån från den fondstyrelse, som förvaltar sådana pensionsavgifter som låntagaren erlagt. I överensstämmelse med kommittéförslaget innebär reglerna om räntesatsen för sådana lån bl. a. att räntan, om inte bunden räntesats avtalas, skall ligga en halv procent över den högsta allmänt förekommande ränta som bankerna tillämpar för dem som sätter in penningmedel.

De fondmedel, som inte tas i anspråk för återlån, skall i överensstämmelse med kommittéförslaget placeras i obligationer och förlagsbevis. Därutöver förordar jag emellertid, att placering skall kunna ske även i andra skuldförbindelser, nämligen sådana som är utfärdade av staten, kommuner m. fl. och av vissa kreditinrättningar såsom banker, sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit samt vissa andra kreditinstitut. Även kreditinstitut som nybildas för att tillgodose näringslivets behov av långfristig kredit bör enligt min mening här kunna komma i fråga.

De regler, som jag föreslår för utlåningen av medel från allmänna pensionsfonden, innebär att större delen av fondmedlen kommer att tillföras kapitalmarknaden, dvs. utnyttjas för lån till bostäder och lån till kommunernas, statens och näringslivets långsiktiga, kapitalkrävande investeringar.

Slutligen vill jag här framhålla att principen, att försäkringens intressenter skall utöva inflytande på fondförvaltningen men att denna som helhet skall stå neutral i förhållande till speciella intressen, även avspeglas i reglerna om revision av fondstyrelsernas förvaltning

Enligt förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension skall reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning fastställas av Konungen med riksdagen.»

Motioner

I de likalydande *motionerna I: 426* av herr *Anderson, Carl Albert*, och *II: 516* av herr *Lundqvist* i Trollhättan m. fl. hemställes, »att riksdagen måtte besluta att konsumentkooperationen skall betraktas som sådan riksammanslutning, vilken jämlikt reglementets 4 § ges rätt föreslå ordinarie ledamot och suppleant för denne till andra fondstyrelsen jämte suppleant till tredje fondstyrelsen, samt att riksdagen likaledes måtte besluta att konsument- och bostadskooperativa sparkassor upptages bland de kreditinstitut, vilka direkt anges i reglementets §§ 12: 4 och 14».

I de likalydande *motionerna I: 411* av herr *Söderberg* m. fl. och *II: 501* av herr *Hagnell* m. fl. föreslås en i förhållande till propositionens förslag

ändrad sammansättning av andra och tredje fondstyrelserna. Motionärerna föreslår nämligen, att av styrelseledamöterna i andra fondstyrelsen *en* (enligt propositionen *tre*) skall tillsättas efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare och *sju* (enligt propositionen *tre*) efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare samt att av styrelseledamöterna i tredje fondstyrelsen *en* (enligt propositionen *två*) skall utses efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, *fem* (enligt propositionen *två*) efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare och *två* (lika med propositionen) efter förslag av sammanslutningar, som företräder personer vilka erlägger avgifter enligt 34 § lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension. Förslaget innebär att av styrelseledamöterna i vardera andra och tredje fondstyrelsen allenast *en* (enligt propositionen *tre*) utses utan att Konungen därvid är bunden av förslag från organisation som ovan angivits.

Jämväl i de likalydande *motionerna I: 430* av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt *II: 525* av herr *Senander m. fl.* beröres frågan om ändrad sammansättning av fondstyrelserna. Sålunda föreslås att av ledamöterna skall utses

i första fondstyrelsen *två* (enligt propositionen *tre*) efter förslag av sammanslutningar som företräder kommunerna och landstingskommunerna, och *fem* (enligt propositionen *tre*) efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare;

i andra fondstyrelsen *en* efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare och *fem* efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare; samt

i tredje fondstyrelsen *en* efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, *fyra* efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare och *två* efter förslag av sammanslutningar, som företräder personer, vilka erlägger avgifter enligt 34 § i lagen om försäkring för allmän tilläggs-pension.

Detta förslag innebär att utan förslag tillsättes i första fondstyrelsen *två*, i andra fondstyrelsen *tre* och i tredje fondstyrelsen *två* ledamöter.

Specialmotivering

I fråga om specialmotiveringen till de genom propositionen framlagda författningsförslagen får utskottet hänvisa till s. 76—191 i propositionen.

Lagrådet

Lagrådets yttrande har inhämtats över förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggs-pension. Lagrådet yttrar inledningsvis:

»Det föreliggande förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggs-pension ingår som ett led i ett omfattande socialt reformprogram. Detta åsyftar att tilläggs-pensionen inom de närmaste åren skall samordnas med den

grundläggande folkpensionen, vars förbättring för närvarande utredes, samt att som slutmål socialförsäkringen — däri förutom pensioneringssystemet skulle inbegripas sjuk-, yrkesskade- och moderskapsförsäkringarna — skall förenhetligas till ett enda system. Det torde vara ofrånkomligt, att ett sådant reformprogram genomföres etappvis och icke i ett slag. I och för sig är därför intet att invända mot att den nu aktuella etappen — med uppskjutande av vad som rör bottenpensionen — begränsats till tilläggspensionen samt att även vissa med denna sammanhängande frågor ställts på framtiden. Lagrådet vill emellertid framhålla, att det måste vara förenat med avsevärda svårigheter och i vissa avseenden ej låter sig göra att tillförlitligen bedöma det nu framlagda förslaget, innan den plan vari det skulle ingå blivit närmare utarbetad och känd. Härtill kommer, att förslaget innebär en mycket betydande påbyggnad på det nuvarande folkpensioneringssystemet med svåröverskådliga verkningar på lång sikt. Principerna för en dylik påbyggnad ha visserligen varit föremål för ingående diskussioner, varvid skilda meningar yppats, men utformningen i lagtext har icke blivit granskad av utomstående förrän detta förslag nu överlämnats till lagrådet.

Det lär icke vara avsett, att lagrådet nu skulle verkställa en fullständig granskning av förslaget. Detta har visserligen formellt remitterats i sin helhet, men enligt vad departementschefen vid remissen anfört skulle förslaget i huvudsak icke vara av beskaffenhet att jämlikt § 87 regeringsformen behöva underställas lagrådets granskning. Lagrådet vill i anslutning härtill framhålla, att lagrådet i allt fall ansett sig ej ha att pröva frågor av finansiell eller rent offentlighetsrättslig art eller att överväga huruvida den föreslagna försäkringen är lämpligt anordnad ur samhällsekonomisk synpunkt. Lagrådets granskning har därför blivit av mera formellt rättslig natur. Från dessa utgångspunkter kan det icke ankomma på lagrådet att vare sig till- eller avstyrka förslaget i dess helhet eller att överväga huruvida det eftersträfvade resultatet lämpligen kunnat vinnas på annan väg än genom lagstiftning.

Lagrrådet har i första hand uppmärksammat vissa frågor. I sin hemställan om lagrådsremissen anförde departementschefen, att lagförslaget innehölle vissa stadganden vilka torde erfordra lagrådsgranskning. Enligt uppgift syftade departementschefen härvid främst på stadgandena om kollektivt undantagande från försäkringen i 37—40 §§. På grund av dessa paragrafers sammanhang med andra ha ytterligare åtskilliga bestämmelser måst bliva föremål för närmare granskning. Redan på denna grund har granskningen kommit att omfatta en mycket stor del av den föreslagna lagen, låt vara ur begränsade synpunkter. Lagrådet har ej heller kunnat undgå att beakta att lagstiftningens huvuddrag i avsevärd utsträckning innefatta sociallagstiftning av allmän lags natur.»

Efter att ha berört vissa detaljbestämmelser i lagförslaget — i vilket

hänseende utskottet får hänvisa till s. 208—211 i propositionen — behandlar lagrådet vissa samordningsspörsmål och yttrar därvid:

»I samband med genomförandet av en allmän tilläggspensionering uppställa sig vissa problem rörande arbetstagare, som redan nu genom arbetsgivarens försorg äro tillförsäkrade pension. Beträffande en stor grupp av arbetstagare, som redan har sin pensionsfråga ordnad, nämligen statens anställda, har en samordning med den allmänna tilläggspensioneringen åstadkommits genom det på grundval av överenskommelser med berörda personalorganisationer utarbetade förslag till pensionsreglemente, som godkänts av statsmakterna. En lösning av samordningsfrågorna efter likartade linjer föreligger redan för en stor del av de kommunalanställda och lärar kunna förväntas även för övriga anställda i offentlig tjänst. Vad angår arbetstagare i privat tjänst har departementschefen i samband med hemställan om lagrådsremissen gjort uttalanden av innebörd att även i dessa fall uppkommande samordningsspörsmål hänvisas till förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetstagare.

De privata pensionsanordningarna kunna vara av många olika slag såsom pensionsförsäkringar, förpliktelser som fullgöras av pensionsstiftelser och utfästelser från arbetsgivare att utgiva pensioner vilka bekostas i annan ordning. Även de förmåner som tillförsäkras i dylika former kunna vara av vitt skiftande innehåll och omfattning. Vad angår storleken av tillförsäkrad ålderspension torde denna någon gång för personer i ledande ställning kunna uppgå till belopp, som avsevärt överstiger den allmänna tilläggspensionen. Man måste utgå från att dylika pensioner åtminstone till överstigande del böra vidmakthållas. Även där pensionerna — såsom till alldeles övervägande del torde vara fallet — understiga den allmänna tilläggspensionen, synes det befogat att förmånerna lämnas åtminstone i stort sett orubbade, när det gäller sådana åldersgrupper som endast i ringa mån komma att få del av den allmänna tilläggspensionen. Om åter utfästelserna leda till att samtidigt skulle utgå full tilläggspension och fulla förmåner enligt den frivilliga utfästelsen, kunde detta, åtminstone om de sistnämnda förmånerna ej äro alltför obetydliga, te sig som en överkompensation åt arbetstagaren och en oskälig tunga för arbetsgivaren som, utom kostnader för den frivilliga pensionen, hade att betala avgifter även för tilläggspensionen. En avveckling eller uppgörelse i en eller annan form synes under sådana förhållanden vara påkallad, därvid naturligen får beaktas att frivilliga pensioner i icke ringa mån kunna ha bekostats även genom avdrag å den anställdes lön.

Spörsmålet om samordningen mellan den allmänna tilläggspensionen och redan existerande tjänstepensionsanordningar i enskild tjänst har tidigare i olika sammanhang gjorts till föremål för utredningar och föranlett uttalanden av skiftande innehåll. Såsom framgår av det principbetänkande som år 1950 avgavs av den år 1947 tillkallade pensionsutredningen (SOU

1950: 33 sid. 47 ff) genomförde denna pensionsutredning en omfattande undersökning rörande tjänstepensioneringens utbredning inom olika grenar av enskild näringsverksamhet. Mot bakgrunden av denna undersökning gjorde pensionsutredningen det uttalandet (sid. 269), att den ojämförligt största delen av anställningsavtal med pensionsutfästelser från arbetsgivare gentemot arbetstagare vore av sådan art att avtalen kunde anpassas efter de nya förhållanden som en allmän pensionsförsäkring komme att skapa samt att, om i en del speciella fall anpassning i fråga om personliga kontrakt icke skulle vara möjlig, man kunde räkna med att dessa fall komme att vara av mycket underordnad betydelse. Frågan i vilken omfattning ändringar skulle vidtagas beträffande omförmälda pensionsanordningar borde enligt pensionsutredningens mening (sid. 270) lösas förhandlingsvägen och icke regleras genom åtgärder från det allmännas sida. I de fall då arbetsgivare överfört medel till pensionsstiftelser att tjäna såsom underlag för anställdas pensionering, borde arbetsgivaren äga efter den allmänna försäkringens införande helt eller delvis disponera över dessa medel för betalning av arbetsgivarbidrag till ifrågakvarande försäkring. Lagändringar som erfordrades för frigörelse av stiftelsemedel av här angiven art borde genomföras (sid. 271). — Även i pensionsutredningens år 1955 framlagda betänkande (SOU 1955: 32 sid. 233) gives uttryck åt den uppfattningen att frågan om anpassningen av existerande tjänstepensionsanordningar till den allmänna försäkringen bör lösas förhandlingsvägen och icke regleras genom åtgärder från det allmännas sida. Beträffande medel, som av arbetsgivare överförts till pensionsstiftelse, göres i sistnämnda betänkande ett uttalande av samma innebörd som i principbetänkandet (sid. 234). Utredningens förslag i 1955 års betänkande i vad detta gäller nu berörda samordningsproblem innebar, att hithörande spörsmål skulle ägnas en särskild undersökning och att, om så krävdes för möjliggörande av den avsedda anpassningen, erforderlig lagstiftning skulle genomföras. — Samordningsproblemet i vad det rör den privata pensioneringen har även upptagits till behandling i det remissyttrande som 1951 års pensionsutredning (majoriteten) avgivit över 1955 års betänkande (SOU 1956: 31 sid. 165). Enligt 1951 års pensionsutredning vore det förenat med stora svårigheter att närmare karakterisera vad som i formellt hänseende gällde inom privat pensionering. Med bestämdhet kunde endast utsägas, att i den mån pensionering ordnats genom anslutning till SPP vore den anställde respektive pensionstagaren i princip tillförsäkrad att utfå den valuta, som kunde erhållas för de till nämnda företag redan inbetalade premierna. Vad beträffade frågan huruvida arbetsgivaren gentemot den anställde formligen förbundit sig att fortsätta premiebetalningen till SPP och att därvid följa redan uppgjord pensionsplan utan några avsteg torde det förhålla sig mycket olika. Skäl finnes att antaga, att pensioneringen i verkligheten i mycket betydande utsträckning vore helt »avbrytbar». I än högre grad gällde detta i

fråga om annan privat pensionering, där pensionsplanerna ofta vore mycket obestämda i fråga om sitt konkreta innehåll. Den omständigheten att formella möjligheter i viss utsträckning funnes att ändra personalpensioneringens grunder och omfattning med hänsyn till allmän pensionering innebure självfallet icke, att ändringar faktiskt kunde göras i motsvarande utsträckning. Det vore vidare naturligt, att sådana begränsningar i nuvarande personalpensionsförmåner, som icke motsvarades av allmänna pensionsförmåner bekostade av arbetsgivaren, måste aktualisera krav från de anställda om kompensation, t. ex. i form av höjda löner. Å andra sidan utgjorde icke heller det förhållandet att formella möjligheter för vissa fall och i vissa hänseenden icke funnes att genomföra ändringar i fråga om personalpensioneringen något absolut hinder emot att dylika ändringar faktiskt åstadkommes. En utväg som kunde komma i fråga vore att inskrida genom stiftande av allmän lag om ändring, en annan att genom en samordnad löne- och personalpensionspolitik förmå berörda anställningshavare att frivilligt övergå till bättre anpassningsbara personalpensioneringssystem. — Slutligen förekomma uttalanden i förevarande fråga i pensionsberedningens år 1957 avgivna betänkande (SOU 1957: 7 sid. 107—108). Där framhålles — i avdelningen om författningsreglerad påbyggnad av bottenpensioneringen — hurusom det förhållandet att en person kan ha intjänad pensionsrätt och dessutom förvärva rätt till obligatorisk tilläggs pension kan tänkas i enskilda fall leda till att han får pensioner från två håll, som sammanlagt överstiger vad som kan anses vara en rimlig tjänstepensionsnivå. Sådana övergångsvis uppträdande inadvartenser måste enligt pensionsberedningens mening godtagas. Uppkommande anpassningsproblem borde lösas förhandlingsvägen av dem, som beröras av eller representera existerande pensionsanordningar, och inte genom åtgärder från det allmännas sida. Det allmänna borde dock tillse att gällande lagregler inte lade hinder i vägen för en anpassning som önskades av parterna. Pensionsutredningen hade vid genomgång av ett betydande antal pensionsreglementen funnit, att de vore så utformade att de medgäve anpassning till den föreslagna allmänna pensionsförsäkringen. Skulle det likväl finnas fall, där sådant hinder för anpassning förelåge att lagstiftning bleve nödvändig, torde det få ankomma på vederbörande att göra hänvändelse till Kungl. Maj:t om vidtagande av erforderlig åtgärd. Sådana åtgärder skulle givetvis inte beröra redan intjänad pensionsrätt utan blott avse det framtida förvärvet av pensionsrätt. I samband med detta uttalande erinrades om att frågan om pensionsstiftelsernas civilrättsliga ställning hänskjutits till en särskild utredning under justitiedepartementet.

Vad sålunda förekommit finner lagrådet ge vid handen, att i åtskilliga fall de av arbetsgivare gentemot arbetstagare i enskild tjänst gjorda pensionsförpliktelser, som komma att gälla för tid efter ikraftträdandet av förevarande lagstiftning, äro av den naturen att de från arbetsgivarsidan kunna

uppsägas för omreglering vid förhandlingar mellan parterna. Även i fall, då utfästelserna om pension äro bindande utan att uppsägning är möjlig, är det måhända icke uteslutet, att motsvarande resultat kunna uppnås genom att den berättigade efter förhandlingar frivilligt medger en ändring av pensionsutfästelsens innehåll. Emellertid måste man räkna med fall, då den pensionsberättigade vägrar medverka till en sådan omreglering. Särskilt med tanke på att i dessa fall en opåkallad överpensionering kunde äga rum på arbetsgivarens bekostnad, synes angeläget, att nödiga lagstiftningsåtgärder snarast vidtagas i syfte att arbetsgivare, som har att erlægga avgift enligt 33 §, ej oskäligen betungas för arbetstagares pensionering till följd av att han jämväl är pliktig att fullfölja sådan före lagens ikraftträdande gjord utfästelse om pension, som icke kan återkallas. Att lagstiftningsåtgärder även eljest kunna vara påkallade för att underlätta godvillig uppgörelse framgår av den nyss lämnade redogörelsen för tidigare utredningar.

Lagrådet hemställer att förslaget kompletteras med en bestämmelse, enligt vilken särskilda föreskrifter rörande hithörande frågor skola meddelas av Konungen och riksdagen. Bestämmelsen behövde icke innehålla mer än att Konungen med riksdagen utfärdar de föreskrifter som må erfordras å anledning av att arbetsgivare, som har att erlægga avgifter enligt 33 §, vilka före lagens ikraftträdande gjort utfästelse om förmåner svarande mot tilläggspension enligt denna lag. En sådan övergångsbestämmelse kunde lämpligen upptagas såsom en ny 60 §, varvid det remitterade förslagets 60—62 §§ skulle bli 61—63 §§.»

Departementschefen

I samband med beslutet om proposition till riksdagen yttrar *föredragande departementschefen, statsrådet Nilsson*, bl. a. att lagrådet, från de synpunkter som lagrådet haft att beakta, lämnat den föreslagna lagen om försäkring för allmän tilläggspension i stort sett utan erinran och att han finner sig böra godtaga de av lagrådet förordade, i huvudsak formella ändringarna av vissa paragrafer. Med hänsyftning på vad lagrådet anfört till frågan om vissa samordningsproblem yttrar departementschefen vidare:

»För egen del har jag svårt att föreställa mig att uppgörelser inte skulle komma till stånd för att undvika oskäligen dubbelpensionering även om arbetstagaren formellt skulle kunna motsätta sig en omreglering. En lösning förhandlingsvägen ligger också nära till hands med tanke på att frivilliga pensioner ofta är av den naturen att de i icke ringa mån bekostas genom att den anställde får mindre i lön och att en lättnad i arbetsgivarens pensionsförpliktelser för viss arbetstagare därför omedelbart kan aktualisera frågan om en lönejustering. Med hänsyn till det anförda vill jag ansluta mig till den inom allmänna pensionsberedningen uttalade meningen,

att uppkommande anpassningsproblem bör lösas genom förhandlingar mellan berörda parter och inte genom åtgärder från det allmännas sida. Skulle emellertid sådana enstaka fall uppkomma, då här åsyftad uppgörelse inte kan uppnås, torde det få ankomma på vederbörande att göra hänvändelse om erforderliga åtgärder från statsmakternas sida. Sådana åtgärder kan givetvis inte få beröra redan intjänad pensionsrätt utan blott avse framtida förvärv av dylik rätt. I den mån lagstiftning skulle erfordras, kan den utfärdas oberoende av om lagen om försäkring för allmän tilläggspension innehåller en sådan bestämmelse som lagrådet förordar eller ej. Jag finner därför inte anledning att föreslå införandet av nämnda bestämmelse i lagförslaget.»

Förut icke behandlade motioner

Här behandlas motioner med yrkande om avslag å propositionen ävensom motioner med en i grunden annan lösning än propositionen i fråga om tilläggspensioneringen. Vidare upptages här motioner angående folkpensioneringens framtida utformning i vissa avseenden samt angående sparfrämjande och värdesäkring m. m.

Motionerna I: 429 och II: 519

I de likalydande *motionerna I: 429* av herr *Bengtson m. fl.* och *II: 519* av herr *Hedlund m. fl.* hemställes,

A. att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 100,

B. att riksdagen måtte uttala, att förmånerna inom folkpensioneringen även efter förverkligande av den av 1958 års A-riksdag godtagna målsättningen fram till år 1968 må förbättras, så att folkpensionärerna får skälig andel av framtida standardhöjning,

C. att riksdagen för främjande av frivillig tilläggspensionering och annat sparande för ökad trygghet vid ålderdom, vid invaliditet och för familjer i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning

dels av möjligheterna att genom skattelindring stimulera långsiktigt sparande i egen fastighet, i egen rörelse och på särskilt pensionskonto i bank eller annan kreditinrättning i enlighet med vad i motionen anförts,

dels av frågan om värdesäkring av sparande i form av frivillig tilläggspensionsförsäkring och annat frivilligt sparande i enlighet med vad i motionerna anförts samt av möjligheterna för enskilda försäkringsinrättningar att erhålla värdefasta placeringar av premiemedel, samt

D. att riksdagen måtte beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

Tilläggspensioneringen

Motionärerna framhåller till en början, att 1958 års nyval till andra kammaren, vilket val dominerades av frågan om tilläggspension, gav till resultat att regeringen för genomförande av sitt förslag måste räkna med hjälp

av lotten i andra kammaren. En reform med så genomgripande återverkningar bör enligt motionärernas mening icke genomföras i ett sådant läge. Denna inställning stärkes ytterligare av att de partier, som ställt sig bakom regeringsförslaget, erhöill endast minoritet av rösterna vid nyvalet.

Från de *principiella synpunkter*, som motionärerna anser böra gälla för en pensionsreform, framhålles att det viktigaste i pensionsreformen måste vara en sådan förbättring av folkpensionerna, att alla medborgare får en rättvis och god grundtrygghet med i princip lika förmåner åt medborgarna.

Motionärerna anser det naturligt att medborgarna strävar efter att utöver folkpensionen ytterligare förbättra sin trygghet. Det betonas att önskemålen om sparande för ökad trygghet varierar hos individerna. För många kan det vara lämpligt med tilläggs pensionsförsäkring. Andra åter anser sig ha större fördel av sparande i eget hem, egen rörelse, i bank eller annan kreditinrättning. Varje medborgare måste enligt motionärernas mening ha frihet och rätt att själv få välja sparmål efter sitt eget önskemål.

Den i propositionen föreslagna tilläggs pensioneringen finner motionärerna oförenlig med de av dem hävdade principerna, eftersom denna pensionering berövar medborgarna friheten att själva disponera över sina inkomster. Särskilt anses detta gälla löntagarna, som icke medges någon rätt att välja annat sparmål i stället för tilläggs försäkring.

Propositionen innebär vidare en obligatorisk inkomstgradering av förmånerna, något som motionärerna icke kan godtaga som princip för socialpolitiken.

Motionärerna kritiserar, att i regeringsförslaget saknas samband mellan avgifter och förmåner, samt påtalar hur 30- och 15-årsreglerna kan missgynna särskilt de lägre inkomstgrupperna.

Den kritik som motionärerna riktar mot regeringsförslaget anses i väsentliga delar gälla även den lagfästningslinje som folkpartiet framfört, och ingetdera av dessa förslag anses kunna läggas till grund för en lösning av frågan om tilläggs pensioneringen.

Beträffande tilläggs pensioneringens *ekonomiska förutsättningar och konsekvenser* framhåller motionärerna, att en tilläggs pensionering, efter vilket system den än utformas, måste anpassas efter näringslivets och befolkningens ekonomiska möjligheter. Sedan bl. a. vissa uppgifter lämnats om kostnaderna för förbättringen av folkpensioneringen och för tilläggs pensioneringen, framhålles att med den osäkerhet, som råder i fråga om den framtida konjunktur- och inkomstutvecklingen, det inte är rimligt att binda sig för så stora pensioneringskostnader. Allvarligt anses också vara, att man därigenom även låser fast kommande generationer vid en sådan disponering av resurserna.

Vidare uttalas att man inte generellt och på förhand kan avgöra på vilket sätt kostnaderna för en lagfäst tilläggs pensionering kommer att fördelas mellan löntagare och arbetsgivare. Vid en sådan tilläggs pensionering, som

tar en stor del av den möjliga arbetsersättningen i anspråk, kan löntagarna söka kompensera sig för pensionsavgifterna genom högre löneökningar än som annars totalt sett skulle uppnåts. I viss utsträckning får då företagen, i den mån de icke ha möjligheter att höja priserna på varor och tjänster, själva bära kostnaderna. Särskilt anses detta gälla jordbruket och andra delar av småföretagsamheten. Det befaras att näringsliv och enskilda inte orkar med att bära berörda kostnader.

Motionärerna anser det självklart, att en kostnadskrävande tilläggspensionering enligt propositionen medför, att andra angelägna reformer måste skjutas åt sidan. Det anses emellertid ur grundtrygghetens synpunkt väsentligt, att vid sidan av pensioneringen även en rad eftersatta uppgifter inom åldrvård, sjukvård etc. tillgodoses samt att erforderliga medel ställs till förfogande för undervisning och forskning, vägbyggande, näringslivets investeringar etc. De resurser, som kan disponeras för pensionsändamål, bör i första hand användas till förstärkning av folkpensioneringen.

I motionerna framhålles att en obligatorisk tilläggspensionering måste få en negativ effekt på det frivilliga sparandet. Då tilläggspensioneringen enligt propositionen skall bygga på fördelningssystem och någon större fondering av premiemedel då inte i och för sig är erforderlig, innebär fondbildningen i regeringsförslaget ett tvångssparande, som skall ersätta ett frivilligt sparande.

En sådan ekonomisk maktkoncentration, som den avsedda pensionsfonderingen enligt propositionen skulle innebära, befaras medföra åtskilliga risker. Särskilt fästes uppmärksamheten på de svårigheter med kreditförsörjningen, som skulle träffa jordbrukare och andra småföretagare.

Motionärerna understryker vidare att *det aktuella ekonomiska läget*, som kännetecknas av bl. a. avsättnings- och sysselsättningsvärigheter, synes vara särskilt olägligt för beslut om obligatorisk tilläggspensionering. Med hänsyn till det hårt ansträngda läget för statsfinanserna måste också särskild uppmärksamhet ägnas åt de budgetmässiga verkningar, som den i propositionen förordade tilläggspensioneringen får med hänsyn dels till statens avgifter för de statsanställdas tilläggspensioner, dels till företagens avdragsrätt för sina pensionsavgifter.

Fortsatt förbättring av folkpensioneringen

Motionärerna anser, att en förbättrad folkpensionering är det väsentligaste i pensionsreformen och att målsättningen om en sådan förbättring måste gälla även för tiden efter år 1968. De finner det angeläget, att folkpensionärerna får skälig andel av en fortsatt standardhöjning. En lagstadgad tilläggspensionering befaras medföra ett konkurrensförhållande gentemot folkpensioneringen, innebärande risk för minskade möjligheter till höjning av folkpensionerna i framtiden.

Främjande av frivillig tilläggs pensionering och annat frivilligt sparande

Vid sidan av en förbättrad folkpensionering anses det angeläget, att ökade möjligheter skapas för personligt frivilliga tilläggs pensioner och att även övrigt sparande, som siktar till ökad trygghet för medborgarna, främjas. En ökning av det frivilliga sparandet är nödvändig även ur den synpunkten, att endast härigenom en verklig lösning kan vinnas av kapitalbildningens problem.

Motionärerna förordar en helt frivillig tilläggs försäkring, som medger verklig valfrihet i fråga om pensionsbelopp, pensionsålder och fördelning på ålders-, invalid- och familjepension. I ett sådant pensionssystem enligt premiereservmetoden kan försäkringen under den tid den löper ändras efter vederbörandes ekonomiska förhållanden och premiebetalningarna variera, så att man under goda år kan betala in mer i premier och under dåliga år mindre.

Den personliga frivillighet, som motionärerna förordar, innebär, tillämpad på arbetsmarknadsuppställningar, att parterna bör utforma sina avtal så att varje anställd har rätt att avgöra, om hela arbetsställningen skall gå till honom i form av kontant lön eller en del av den skall inbetalas till ett pensionssystem.

I motionerna fästes uppmärksamheten på att sparande, som sker i eget hem eller egen rörelse, med nuvarande bestämmelser är missgynnat i skattehänseende. Då dylikt sparande för många är det lämpligaste sättet att säkerställa tryggheten för ålderdomen, synes det välmotiverat, att den som sparar i egen fastighet eller egen rörelse kunde få skattelindring lika väl som de som sparar genom pensionsförsäkring. Möjlighet bör skapas till skattefri avsättning av visst begränsat belopp av inkomsten i egen fastighet eller rörelse. Även amorteringssparande i syfte att öka ålderdomstryggheten bör till visst begränsat belopp stimuleras genom rätt till avdrag vid beskattningen. Långsiktigt sparande, bundet i bank eller annan kreditinrättning, bör till begränsade belopp erhålla förmånen av skattebefrielse. Det är därför angeläget att pröva möjligheterna att genom skattelindring stimulera de former av långsiktigt sparande, som ovan berörts. Den pågående utredningen om åtgärder till främjande av det frivilliga sparandet anses icke vara tillfyllest för det här avsedda syftet. Den undersökning motionärerna förordar bör göras mer omfattande, mer långsyftande och mer preciserad och bör sammanhållas av en strävan att vidga de reella möjligheterna för en allmänt omfattad förbättrad åldrings-, invalid- och efterlevandeförsörjning på det frivilliga sparandets grund.

Motionärerna betonar vidare angelägenheten av att bättre garantier skapas för att tilläggs pensioner och sparkapital i andra former behåller sitt reella värde. Värdesäkring av pensionssparandet är under alla förhållanden ett svårbehandlat problem. De möjligheter, som finns till garanterande av pensionernas realvärde, måste emellertid prövas.

Vid en tilläggsförsäkring enligt den personliga frivilliglinjen bör man i första hand söka uppnå värdesäkring genom indexreglering av premierna och genom möjligheter för de enskilda försäkringsinrättningarna att placera premiemedlen i värdesäkra tillgångar. Men man bör även kunna överväga möjligheten att förse premien med särskilt värdesäkringstillägg.

Det anses omöjligt att på förhand avgöra i vilken utsträckning möjligheter till värdefast placering av sparmedel kommer att erbjuda sig. De konsekvenser, som kan följa för kapitalmarknaden och räntebildningen, synes motionärerna ovissa. I varje fall bör man under ett inledningsskede räkna med att värdesäkringsmöjligheterna kanske inte kan svara mot efterfrågan. Det anses därför böra övervägas att låta värdesäkringen gälla för begränsat belopp för varje försäkringstagare eller sparare.

Strävandena bör inriktas på att ge möjligheter till värdesäkring av olika slag av sparande. Den som så önskar bör kunna få värdesäkringsgaranti för begränsat belopp på sådant pensionskonto i bank eller annan kreditinrättning, som förordats i motionerna.

En värdesäkring av angivet slag nödvändiggör vissa ändringar av gällande bestämmelser i försäkrings-, aktiebolags- och skattelagstiftning m. fl. lagstiftningsområden. Det framhålles att vissa problem i anslutning härtill prövas av pågående utredningar. Det är emellertid enligt motionärernas mening angeläget, att hela frågan om hur långsiktigt sparande i olika former skall kunna värdesäkras prövas skyndsamt av en särskild utredning.

Motionerna I: 431 och II: 520

I de likalydande *motionerna I: 431* av herr *Ewerlöf m. fl.* och *II: 520* av herr *Hjalmarson m. fl.* hemställes,

»att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 100».

Motionärerna sammanfattar i sex huvudpunkter de skäl som enligt deras åsikt bör föranleda avslag på regeringsförslaget.

1) Motionärerna hävdar, att förslaget bör avslås därför att det icke stöds av ett flertal bland medborgarna, och det anses inte vara god demokrati att i riksdagen genomdriva en åtgärd av denna räckvidd med någon rösts majoritet eller med lottens hjälp.

Motionärerna hänvisar i detta sammanhang till utgången av junivalet 1958, som anses utvisa att 50,4 procent av de röstande uttalade sig mot en tvingande lagstiftning om tilläggspensionering.

2) Vidare anföres att regeringsförslaget bör avslås på den grunden att förslagets genomförande förmodas leda till minskad takt i den personliga välståndsutvecklingen, ökad osäkerhet i sysselsättningen, pressande krav på ökade skatter och avgifter samt risker för den folkpensionsreform om vilken alla meningsriktningar varit ense.

Till utveckling av dessa synpunkter återoppar motionärerna landets för närvarande ovissa läge på den internationella marknaden. Det anses inte

välbetänkt att i ett sådant läge binda en oavbruten växande del av människornas arbetsförtjänster vid en obligatorisk tilläggs pensionering. Obligatoriets ekonomiska grund har angivits vara ökningarna i arbetsförtjänsterna. Genom hårda och stela bindningsregler utan möjligheter till variationer och anpassning efter skiftande situationer äventyras icke endast standardökningarna utan också säkerheten i sysselsättning och arbetsförtjänster.

De nämnda riskmomenten anses vidare kunna reducera möjligheterna att täcka folkpensionens kostnader, såvitt man inte vill ställa anspråk på människorna, som i förhållande till arbetsförtjänsterna måste te sig ytterst pressande. Mot bakgrunden av den djupgående statsfinansiella krisen och den redan hårda beskattningen kan en obligatorisk tilläggs pensionering utveckla sig till ett hot mot det grundläggande folkpensionsskyddet, och det befaras att en ekonomisk nödvändighet kan framtvinga en omprövning av folkpensionärernas rätt.

3) Som ytterligare skäl för avslag å propositionen åberopar motionärerna, att för hela frågans bedömande avgörande utredningsarbete antingen icke är igångsatt eller ej avslutat, att de väsentliga praktiska frågorna om folkpensionsreformens genomförande och omfattning ej klarlagts och att systemet anses skapa rättsosäkerhet.

Såsom brister i utredningsarbetet påpekar motionärerna följande. 1957 års pensionskommitté har åtskilliga utredningsuppgifter kvar, bl. a. beträffande värdebeständighetsfrågor, finansieringsfrågor och effekterna på möjligheterna att bedriva en för penningvärdets bevarande erforderlig penning- och kreditpolitik. Kommittén har endast avgivit ett delbetänkande med bl. a. vissa analyser, avseende det framtida totala sparandet. I detta betänkande uttalas att den aktuella höjningen av pensionärernas levnadsstandard endast kan beredas utrymme om andra reformer samt andra offentliga och privata behov makas åt sidan i tillräcklig mån. Motionärerna understryker, att det i propositionen icke lämnats något besked om vilka behov som skall makas åt sidan. — Vidare anföres att inom stabiliseringsutredningen, kreditmarknadsutredningen, utredningen om sparstimulerande åtgärder, besparingsutredningen, socialpolitiska kommittén samt socialförsäkringskommittén pågår undersökningar av betydelse för pensionsfrågan.

Beträffande sin åsikt att regeringsförslaget skulle medföra rättsosäkerhet, framhåller motionärerna, att — medan folkpensionens solidaritet och soliditet bygger på att alla medborgare omfattas av den med samma rättigheter och att skattemedel får användas för dess finansiering — den föreslagna tilläggs pensioneringen ej är allmän, ej lika för alla och ej har täckning i beskattningsrätten. Dess enda ekonomiska grund anses i stället vara förhoppningen att framtida generationer skall ställa medel till förfogande för pensionsbetalningarna. Motionärerna betonar, att man ej vet vem som skall betala vad som fattas, därest Konungen med riksdagen icke skulle ha de politiska möjligheterna att fastställa en så hög avgiftsprocent att den

blir tillräcklig för utbetalningarna. I vilken mån en sådan situation kan tvinga till reducering av pensionsförmånerna står öppet.

Till jämförelse härmed framhålles i motionerna att de personliga pensionerna vid frivillig försäkring är garanterade därigenom att ett sparande har avsatts som motsvarar pensionsrättens värde.

Vidare uttalas att en obligatoriepension kan föranleda vittgående och svåröverskådliga kompensationskrav samt att denna fråga, liksom hela samordningsproblemet, överlämnats åt arbetsmarknadens parter att söka lösa. Regeringen skapar härigenom en svår arbetsmarknadssituation med intrikata lönebildningsproblem.

4) Ett annat skäl för avslag å regeringsförslaget är att enligt motionärernas uppfattning förslaget förutsätter en fördelning av avgiftsskyldigheten mellan generationerna som i realiteten innebär en hård ungdomsskatt.

Med ett exempel belyser motionärerna att en viss pension kan förvärfvas för ett mycket lågt pris av den som vid obligatoriets ikraftträdande är i 45-årsåldern, jämfört med vad samma pension kostar för den som inträder i systemet sedan detta blivit fullt utbyggt; priset för den förstnämnde anges i vissa fall bli mindre än en femtedel av vad den senare får betala för samma pension. En sådan överkompensation till de äldre har i förslaget motiverats med solidaritet, avhängig av att den äldre generationen varit med att bygga förutsättningarna för det välstånd av vilket de yngre profiterar. Men, frågar sig motionärerna, varför omfattar solidariteten bara dem som är födda 1896 eller senare men ej dem som är äldre? Och varför, anföres vidare, skall solidariteten vara särskilt givande just för människor, födda mellan åren 1896 och 1924 — och alldeles speciellt för människor med höga inkomster födda omkring 1914 — samt särskilt tyngande för dem som blivit födda under 1950-talet eller senare? Motionärerna understryker, att många av dem som får tunga förpliktelser icke haft möjlighet att uttala sin åsikt därför att de icke uppnått rösträttsåldern.

5) Avslag å propositionen yrkas dessutom på den grunden att det föreslagna pensionssystemet anses hindra en rationell och rimlig lösning av pensionsfrågan för stora grupper medborgare på det sätt och i den utsträckning, som dessa själva önskar, och innefattar godtyckliga straffbestämmelser med orimliga konsekvenser för den enskilde.

Motionärerna framhåller i detta sammanhang, att man i regeringsförslaget vågat ge en viss valfrihet åt dem som tjänar på det föreslagna systemet, men däremot icke till dem som skulle få en billigare och bättre pension utanför systemet.

Motionärerna kritiserar begränsningarna i rätten att utträda ur systemet och utformningen av de påföljder som drabbar de utträdande. Bl. a. påtalas att den som undantager extrainkomster får mindre pension och även efterlevandeskydd än om han avstått från extraarbetet; även flera andra fall andrages till belysning av påföljdsbestämmeisernas hårda konsekven-

ser. Kritik riktas även mot att den majoritet, som finns i en facklig huvudorganisation före den 1 juli 1961, har i sin hand att för all framtid avstå från avtalsfriheten för alla kommande majoriteter.

6) Vidare yrkas avslag på den grunden att regeringsförslaget anses bygga ej blott på ett överförande till det allmänna av så stora arbetsförtjänster som behövs för systemet utan även på ett omfattande tvångssparande, som förvandlar människornas resurser till anonymt ägda jättefonder, vilka väl säges skola men aldrig kan ersätta ett minskat frivilligt sparande och vilka leder till en icke godtagbar finansiell maktkoncentration.

Motionärerna förutspår ett avsevärt sparandebortfall. Att införa en fond som ersättning för minskat frivilligt sparande anses innebära en kritik mot själva fördelningssystemet. Och fonden antages icke fylla det nämnda syftet, då det tvångsmässiga fondsparandet förmodas ytterligare minska det frivilliga sparandet.

I detta sammanhang kritiserar motionärerna även att fondens framtida storlek ej angivits och att man ej kan säga vem som äger fonden. Kritik riktas även mot fondstyrelsernas sammansättning och mot den tanke som ligger bakom förslaget att koncentrera medlen i en fond.

Motionärerna framhåller avslutningsvis att de ser försöken att pressa igenom en obligatorisk tilläggs pensionering som ett uttryck för en strävan att till staten överflytta förfoganderätten över personliga arbetsförtjänster och personliga resurser. Denna inställning finner motionärerna omöjlig att godtaga, och huvudskälet för deras avslagsyrkande angives vara deras förvisning att en säker utveckling mot undan för undan vidgat personligt oberoende med hållbar personlig trygghet för de många kan påräknas endast om människorna själva får bestämma mer, om de själva får ta ansvar för den egna arbetsförtjänstens fördelning mellan nutid och framtid.

Motionerna I: 432 och II: 521

I de likalydande *motionerna I: 432* av herr *Ewerlöf m. fl.* och *II: 521* av herr *Hjalmarson m. fl.* hemställes,

»att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 100 måtte

a) uttala, att enligt dess mening framför allt den ekonomiska politiken och skattepolitiken bör så utformas, att de många medborgarnas möjligheter att i former som de själva äger bestämma lägga upp personliga resurser och reserver främjas;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka angelägenheten av snara förslag med konkret planering av den fortsatta folkpensionsreformen särskilt med avseende på 1) takten i den grundläggande ålderstrygghetens utbyggnad fram till 1968 års målsättning, 2) utbyggnaden av invalid- och familjeskyddet inom folkpensioneringen, 3) avstämningen mellan förmåner och avgifter,

4) avvecklingen av inkomstprövningen i folkpensionssystemet samt 5) övergångs- och samordningsproblemen;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag förelägges innevarande års riksdag vid dess höstsession om konkreta sparfrämjande åtgärder i synnerhet gällande 1) egnahemssparande, 2) andra former av bostadssparande, 3) olika former av försäkringssparande, 4) banksparande, 5) aktiesparande samt 6) jordbrukares och andra företagares rätt att skattefritt avsätta medel för äldre dagar utan att dessa behöver undandragas den egna rörelsen;

d) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till innevarande års riksdag vid dess höstsession om sådana ändringar i och förtydliganden av lagstiftningen, att möjligheterna avsevärt vidgas att teckna värdefasta försäkringar samt att också i övrigt värdesäkra sparmedel, även pensionsmedel; samt

e) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning samt förslag snarast om skattefrihet för inkomst — förslagsvis upp till ett årligt belopp av 1 500 kronor — i den mån denna förvärvats genom deltidsarbete för vård och tillsyn av äldre människor i deras hem».

Inledningsvis ges i motionerna en beskrivning av de mest framträdande dragen i vår ekonomiska situation. Motionärerna framhåller å ena sidan de framtida riskerna — sammanhängande särskilt med den statsfinansiella krisen, den otillräckliga kapitalförsörjningen, faran för en ny inflation och de nya marknadsproblem som uppkommit för vår internationella handel — och det betonas, att man ej som självklart kan förutsätta en automatisk årlig stegring i arbetsförtjänster och resurser. Å andra sidan understrykes också de möjligheter till framsteg som föreligger, särskilt med hänsyn till vår goda tillgång på råvaror, de rikliga kraftreserverna, vår industriella tradition med stora fonder av yrkesskicklighet etc.

Motionärerna framhåller att, när det gäller att bemästra framtidsriskerna, de ekonomiskt-politiska förutsättningarna ha stor betydelse. I det avseendet måste en central målsättning vara att till så många som möjligt sprida känslan av medinflytande och medansvar. Motionärerna betonar vikten av att människorna får vidgad ekonomisk rörelsefrihet, personligt oberoende och personliga resurser. Arbetsförtjänsterna efter skatter och obligatoriska avgifter måste sliga.

Det sagda anser motionärerna bör speciellt aktualiseras nu, när avancerade planer föreligger att för obligatorisk tilläggs pensionering förhandsförfoga över inkomststegringar, vars tillkomst själva obligatoriet gör osäkrare än de eljest behövt vara. Obligatoriet anses ofrånkomligen medföra minskad personlig förfoganderätt i och med att myndigheterna anger ej endast vilken del av inkomsten som skall avdelas för pensionsändamål utan också precis på vilket sätt detta skall göras och hos vem. Starka skäl talar för att människor gör en fördelning av sina arbetsförtjänster så att inte allt

konsumeras under de år då arbetsförtjänsterna görs. Men dessa skäl anser motionärerna utgöra motiv inte för en lagstiftning, som begränsar människornas möjligheter att göra fördelningen efter sina egna önskemål, utan för reformer som underlättar ålderdomssparandet och familjeskyddet och ger sparmotivet dess rätta vikt.

Den mest betydelsefulla insats, som det allmänna kan göra för pensionsfrågans lösning, är enligt motionärerna att klargöra folkpensioneringens framtida utformning. För det stora flertalets personliga planering är det av yttersta vikt att besked härom lämnas, och sådana åtgärder som anges under b) i motionsyrkandena bör därför vidtagas. Utbyggnadstakten måste betingas av inkomstutvecklingen och genomföras så att bakslag ej behöver befaras.

Vidare understryker motionärerna, att man bör vidga utrymmet för ett personligt sätt att ordna tillvaron och göra egna planer och avvägningar. Om det ovanpå växande direkta skatter, nya eller ökade indirekta skatter och stigande folkpensionsavgifter skulle läggas en automatiskt växande avgift för obligatoriska tilläggs pensioner, då skulle utrymmet för eget förfo-gande över arbetsförtjänsten pressas samman alltför mycket. Tvångssparandets och myndighetsförfogandets väg anses inte gångbar, då den antages leda till stagnation och inproduktivitet.

I stället förordar motionärerna en sparfrämjande politik som ger människorna möjligheter att själva välja sparmål. Som ett led häri föreslås åtgärder i de hänseenden som redovisats under c) i yrkandena. Dessa åtgärder förklaras utgöra endast ett urval bland dem som bör insättas för ett främjat sparande. Beträffande de nämnda sparformerna hänvisar motionärerna till vad som framförts därom i den offentliga debatten, och det framhålls att härigenom ett väsentligt förberedelsearbete är gjort och att förslag därför bör kunna föreläggas riksdagen vid höstsessionen.

Motionärerna uttalar vidare, att det är ett oeftergivligt krav att det föres en ekonomisk politik och en skattepolitik som gör penningvärdet hållfast.

Som en ytterligare garanti för sparande föreslås de under punkt d) angivna åtgärderna för att möjliggöra värdesäkring av pensionsmedel och andra sparmedel. Lagbestämmelser i aktiebolagslagen, lagen om försäkrings-rörelse och kommunalskattelagen bör ändras så, att de hinder avlägsnas som kan föreligga för värdesäkrade försäkringsavtal och andra förbindelser, var-jämte man bör undanröja skatteplikten för kapitalavkastning som utgöres av fiktiva inflationsvinster. Även i denna del anser motionärerna så mycket förarbete gjort att lagförslag bör kunna föreläggas årets riksdag.

Med syftning på alla de berörda förslagen uttalas bl. a. att en större spar-vilja och sparförmåga bör uppnås genom ett system som i stället för obliga-toriska pensionsavgifter ger personlig rörelsefrihet och sparstimulans i kon-kreta lättnader för varje sparinsats samt säkerhet till sparmedlens värde.

Motionärerna betonar, att ett frivilligt sparande bör och kan kombineras

med risktäckning, men det skydd, som enskilda eller grupper önskar utöver folkpensionens grundskydd, bör väl kunna ombesörjas genom de befintliga försäkringsinstitutionerna. Motionärerna framhåller, att det inte gjorts troligt att ett statligt obligatorium skulle kunna bjuda förmåner till lägre kostnader än dessa institutioner.

I motiveringen till det under e) upptagna yrkandet framhålles angelägenheten av att möjliggöra för gamla, som vill vistas i sina egna hem, att erhålla viss daglig tillsyn och vissa dagliga tjänster. För sådana arbetsuppgifter är problemet att finna arbetskraft. Ledig deltidarbetskraft finns, särskilt bland gifta kvinnor vilkas barn lämnat hemmet och bland änkorna, men skattesynpunkten antages ofta avhålla denna kategori från dylikt extraarbete. Hjälp till äldre i hemmet skulle minska trycket på anstaltsvården, vilken är dyrbarare än vad en begränsad skattefrihet för berörda inkomster skulle bli. I huvudsak skulle det här ej bli fråga om ett skattebortfall utan om skattefrihet för arbete som eljest ej skulle bli gjort. En lämplig gräns för skattefriheten anses vara en årlig inkomst å 1 500 kr, som beräknas motsvara skälig ersättning för det antal arbetstimmar man kan räkna med.

Motionerna I: 433 och II: 523

I de likalydande *motionerna I: 433* av herr *Aastrup m. fl.* och *II: 523* av herr *Ohlin m. fl.* hemställas,

A. att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 100;

B. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t efter utredning i de hänseenden som angivits i motionerna måtte för 1960 års riksdag framlägga förslag till tilläggs pensioneringens ordnande i enlighet med i motiveringen angivna riktlinjer;

C. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag om åtgärder för att främja olika former av långsiktigt sparande och försäkringar som kan vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjningen, varvid särskilt intresse ägnas åt att bereda ökade möjligheter för jordbrukare och företagare att ordna pensionering inom den egna rörelsen;

D. att riksdagen i övrigt måtte beakta vad som i motionerna anförts.

I motionerna ges inledningsvis en skildring av pensionsfrågans läge och utveckling under 1958 och 1959.

Med utgångspunkt från regeringens principförslag 1958 anför motionärerna vissa kritiska synpunkter, som äger tillämpning även gentemot regeringens slutliga förslag. Därvid betonas, att obligatoriet skulle medföra kraftiga negativa verkningar på sparandet och att kapitalbildningen skulle bli otillräcklig för ett expanderande näringsliv. Farhågor uttrycks också över att kapitalbildningen skulle koncentreras till ett statligt pensionsmonopols fonder. Därmed kan skapas möjlighet att genomföra en vittgående statskon-

troll över näringslivet. Även om lugnande försäkringar lämnats från regeringen, så bör beaktas, att bestämmelserna om fondstyrelse och fondförvaltning kan komma att ändras av en politisk majoritet och utnyttjas för politiska syften. En kapitalsocialisering befaras kunna ske på det sättet.

Vidare hävdas, att obligatoriet icke ger någon rättslig garanti för att utlovade pensioner kommer att utgå, beroende på att det ej föreligger något ekonomiskt riktigt och rättsligt tryggt samband mellan avgifter och förmåner. Detta belyses med ett exempel, innebärande att för helt samma pension en löntagare under vissa förutsättningar kan få erlägga fyra gånger så stort avgiftsbelopp som en annan. Vad de försäkrade erhåller för sina avgifter är endast pensionspoäng, och det avsätts icke några tillgodohavanden för deras räkning. Om pensionspoängen kommer att inlösas, beror på framtidens riksdagsbeslut. När det blir erforderligt att pålägga höjda avgifter för att infria regeringens löften, är det möjligt att realinkomsterna för de arbetande kommer att sänkas.

Motionärerna kritiserar också bristen på valfrihet för löntagarna. En tvingande uppdelning av arbetsersättningen i lön och i pensionsavgifter finner motionärerna stridande mot för ett fritt samhälle betydelsefulla principer.

De angivna dragen, som fanns redan i princippropositionen, väckte motstånd hos oppositionspartierna, som var ense om att i stället ett sparande i förväg borde ske enligt premiereservmetoden och att åtgärder borde genomföras som möjliggjorde värdesäkring. Då någon enighet om pensionsfrågan dock ej kunde uppnås, framlade folkpartiet sitt eget förslag 1958.

Junivalet 1958 gav till resultat att ett avgörande i pensionsfrågan endast kan ske med minimal marginal och kommer att vila på en bräcklig grund. Ett kortare uppskov vore bättre än en lösning på så svag grund.

Valet och utvecklingen därefter anser motionärerna har bestyrkt deras uppfattning. Största delen av folket anses vara för tilläggs pensionering och en majoritet också för lagstiftning. Vidare anföres att valet visade en majoritet mot en obligatorisk ordning. Den offentliga debatten anses numera ha visat en allmän insikt att tilläggs pensioneringen har ett oundvikligt samband med kontantlönernas verkliga värde och att en förbättrad tilläggs pensionering medför en i motsvarande grad långsammare förbättring av de kontanta lönerna. Konjunkturutvecklingen har visat betydelsen av att kunna anpassa pensionsordningen efter det ekonomiska skeendet. En tvingande lagstiftning befaras däremot i vissa konjunkturlägen kunna medföra att reallönerna sänkes. De nuvarande sysselsättningssvårigheterna har visat det svenska näringslivets känslighet för skärpt internationell konkurrens. En pensionsordning, som i ett sådant läge motverkar kapitalbildningen, anses underminera sin egen grund och möjligheterna att uppfylla pensionsutfästelserna. De nu nämnda förhållandena talar enligt motionärerna mot obligatorisk pensionering men för folkpartilinjén.

Motionärerna understryker, att regeringen inte har visat någon samarbetsvilja och i det slutliga förslaget icke har tagit någon verklig hänsyn till oppositionens synpunkter. Därvid framhåller motionärerna särskilt följande. Utträdesrätten är strängt begränsad för löntagarna och gäller bara kort tid; en organisation som icke utträder binder sina framtida medlemmar för alltid. Möjligheterna till fritt val inskränkes genom att konkurrerande pensionssystem förhindras att skapa värdebeständiga pensioner. — Regeringsförslagets verkan på det totala sparandet blir negativ, bl. a. därför att SPP och andra kapitalbildande institutioner slås sönder; deras årliga sparande uppgår f. n. till många hundratal miljoner kronor. — Fondförvaltningen anses innefatta risker för statlig dirigering eller socialisering av kredit- och kapitalmarknaden. — Enligt regeringsförslaget har öppnats möjligheter till tilläggspension från 63 års ålder, men i så fall endast till priset av avsevärt nedsatt pension för hela livstiden. Det är sålunda icke möjligt att uppnå full pension före 67 år. — Möjligheter saknas vidare att anpassa avgifternas höjning efter konjunkturläget. Detta kan ogynnsamt påverka reallönerna.

Motionärerna anser därför, att propositionen måste avslås och framhåller att hela frågan sedan får upptagas till förnyad, snabb och positiv prövning.

Den lösning, som motionärerna förordar, baseras på motiv som i motionerna framställes sålunda:

1. Det är för liberal uppfattning ett mycket betydelsefullt mål att de stora folkgrupper, som nu endast har en otillräcklig trygghet på ålderdomen, skall kunna uppnå en god tilläggspension eller på annat sätt förbättra sin ålderstrygghet, om de så önskar och vill påtaga sig de därmed förenade uppoffringarna.

2. Risker för försämring av andra gruppers ekonomiska läge måste undvikas.

3. Pengarna för utbetalning av pensionerna bör i huvudsak sparas i förväg (premiereservmetoden). De försäkrade skall veta, att pengarna finns, när de behövs. Pensionssystemet bör alltså vara sådant, att dess direkta och indirekta verkningar innebär en total ökning av sparande och kapitalbildning, varigenom näringslivets utveckling och sunda ekonomiska förutsättningar för reformen främjas. Pensionsfonderna bör därför under för de anställda betryggande former till betydande del automatiskt återlånas till företagen, så att de direkt kan användas i produktionen.

4. Härigenom underlättas ett ekonomiskt framåtskridande, som under normala konjunkturförlopp möjliggör en sådan successiv ökning av den totala arbetsersättningen att utrymme beredes för under uppbyggnadstiden stigande pensionspremier utan sänkning av den kontanta reallönen och utan att någon extra börda lägges på företagen.

5. Under tider av tillfällig ekonomisk stagnation finns det med varje stelt system risk för en skadlig kostnadsstegring inom näringslivet och reallönesänkning. Därför bör avgifternas höjning kunna dämpas eller helt upp-

höra under en sådan period. Detta bör kunna tagas igen under skeden med särskilt snabbt framåtskridande.

6. Värdesäkring av pensionerna måste ske genom praktiska åtgärder, möjliggjorda genom en ny lagstiftning, för att bevara realvärdet av de för pensionsändamål sparade pengarna.

7. De försäkrade måste enskilt eller gruppvis ha ett eget inflytande på storleken av den uppoffring som de vill göra för en tilläggs pensionering. De bör också kunna inverka på pensionens utformning, såvida de inte bundit sig genom avtal. Pensionssystemet bör alltså inte vara obligatoriskt utan medge smidig samordning med redan föreliggande system. Utrymme bör beredas för en frivillig tilläggs pension även åt de hemarbetande kvinnorna.

8. Ett nytt statsmonopol bör inte inrättas. Pensionsförsäkringar skall kunna tagas i enskilda försäkringsinrättningar under försäkringsinspektionens överinseende och med garantier för pensionstagarnas rätt. Pensionssystemet bör vara så konstruerat att man har verklig trygghet för att de stora fonderna inte i framtiden kommer att användas för en omfattande statlig dirigering av kapitalmarknaden.

9. Löntagare och företagare samt fria yrkesutövare bör kunna tilläggs pensioneras på i princip samma villkor. Möjligheter bör öppnas för företagare att självpensionera sig genom pensionsavsättningar inom företagen. Sådana avsättningar bör liksom avgifter till pensionsförsäkringar vara avdragsgilla vid beskattning.

Motionärerna betonar, att grundvalen för en god ålderdomstrygghet måste vara folkpensionen och att man måste söka avvärja det i regeringsförslaget liggande hotet mot denna grundval och mot möjligheterna att förstärka den.

I det förslag motionärerna framlägger har man räknat med folkpensionen som den grundläggande delen av ålderstryggheten. De pensionsförmåner, man siktar till sedan systemet kommit i full gång, motsvarar (inkl. folkpension 3 600 kronor för ensamstående):

ålderspension cirka 60 procent av lönen enligt nedan angivna grunder,
invalidpension cirka 60 procent av lönen strax före invaliditeten,
änkepension cirka 30 procent av lönen strax före dödsfallet, jämte barnpensioner.

Den 60-procentiga ålderspensionsnivån, mätt i förhållande till de 15 bästa årens inkomst, uppnås vid en normal intjänandetid av 40 år och en årlig standardstegring av 1,5 procent. Enligt förslaget kan dock grupper av arbetstagare med kortare normal intjänandetid än 40 år avtala om något högre avgifter och därigenom uppnå 60 procent pensionsnivå; likaså kan en full, värdesäker pension från tidigare pensionsålder än 67 år avtalas.

Motionärernas förslag — beträffande dettas detaljer må här hänvisas till motionerna — innehåller följande huvudprinciper.

Dispositiv lagstiftning med rätt till utträde ur och inträde i försäkringen

En dispositiv lag anses utgöra en lösning som kan tillgodose de ovan angivna principiella kraven och som dessutom innebär en sund syntes av de olika i folkomröstningen uttryckta uppfattningarna. En dispositiv lag inverkar icke på de områden, där överenskommelser om tilläggs pension redan träffats, och hindrar ej heller nya avtal om tilläggs pensionering i annan ordning än lagens. Men om löntagare inte kan få till stånd bestämmelser om tilläggs pension i arbetsavtalen, säkras lagen att de, om de icke själva vill bli undantagna, får en tilläggs pension. Det förutsättes sålunda att lagen skall gälla för alla arbetstagare, som icke i viss form — genom kollektivavtal eller individuell skriftlig anmälan — angivit, att de vill undantagas från försäkringen eller i något visst hänseende önskar en från lagen avvikande reglering. En arbetstagare som utträtt äger rätt att återinträda i försäkringen. Rätt att inträda i försäkringen tillkommer även dem som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av anställning. Samma rätt förutsättes tillkomma husmödrar och andra aktivt arbetande.

Premiereservsystemet, pensionsgrundande inkomst och avgifter

Försäkringen förutsättes vara grundad på premiereservmetoden, vilket innebär att det föreligger ett försäkringsmässigt, d. v. s. reellt ekonomiskt samband mellan premier och förmåner. Tilläggs pensioneringen anges vara en äkta försäkring enligt gällande svensk lag och försäkringen har följaktligen civilrättslig karaktär. Den försäkrades rätt till intjänad pension baseras på försäkringsanstaltens skyldigheter enligt den föreslagna lagen samt i övrigt på lagen om försäkringsavtal.

I motionerna fastslås, att premien skall anses utgöra del av arbetstagarens arbetsersättning. Premien skall inbetalas av arbetsgivaren och skall erläggas för lön och annan arbetsersättning, som arbetstagaren åtnjuter i penningar eller i naturaförmåner i form av kost eller bostad. Den skall erläggas från och med det år, varunder arbetstagaren fyller 16 år, till och med det år, varunder han fyller 66 år.

Pensionsgrundande inkomst skall vara den del av arbetsersättningen som överstiger ett basbelopp å 5 000 kronor; dock medräknas ej arbetsersättning som överstiger 30 000 kronor och ej heller sådan från en och samma arbetsgivare åtnjuten arbetsersättning, som under ett år ej uppgår till 300 kronor. Det angivna basbeloppet, 5 000 kronor, skall förhöjas proportionellt mot eventuella förhöjningar av folkpensionsbeloppet 3 600 kronor för ensamstående. Maximigränsen 30 000 kronor skall anpassas efter ändringar i konsumentprisindex.

Premien skall år 1961 utgöra 2 procent av den pensionsgrundande inkomsten (motsvarande cirka 1 procent av den totala inkomsten) och stiger sedan årligen med 1,5 procent (motsvarande cirka 0,75 procent av den totala inkomsten) för att fr. o. m. 1969 vara 13,5 procent (motsvarande cirka 6,75

procent av den totala inkomsten). I dessa avgifter ingår bl. a. kostnader för vissa begränsade pensionstillskott under övergångstiden samt kostnader för familjetilläggspension och invalidtilläggspension.

Avgifternas höjning skall kunna dämpas eller helt upphöra under perioder av ekonomisk stagnation. Detta får därefter tagas igen under tider av snabbt framåtskridande.

Premiefrielse förutsättes kunna ske vid invaliditet och även, åtminstone såvitt angår invalid- och familjepensionskydd, vid arbetslöshet.

Alderspension

Pensionsåldern anges i motionerna till 67 år, men det understrykes att pensionsåldern ej är fastlåst. Olika yrkesgrupper och även enskilda personer kan efter egna önskemål välja högre eller lägre pensionsålder, givetvis med en däremot svarande förändring av avgifternas storlek som följd.

Ålderspensionens belopp bestämmes genom de för försäkringen gällande försäkringstekniska grunderna. Genom ett flertal tabeller och exempel belyses i motionerna hur vid normal intjänandetid och pensionsålder — och även vid variationer i dessa hänseenden — den eftersträfvade, ovan angivna pensionsnivån kan uppnås.

Invalidpension

Arbetstagare, som på grund av sjukdom eller olycksfall blivit arbetsförmögen eller vars arbetsförmåga av sådan anledning blivit nedsatt med minst 50 procent, skall enligt förslaget äga rätt till invalidpension. Denna skall utgå efter tre månaders oavbruten arbetsförmåga eller nedsättning av arbetsförmågan.

Invalidpensionsunderlaget för visst år utgöres av medeltalet av de två högsta pensionsgrundande inkomsterna under de fyra närmast föregående åren.

Full invalidpension skall uppgå till 60 procent av det för året gällande invalidpensionsunderlaget. Vid arbetsförmåga utgår invalidpension med fullt belopp. Vid nedsatt arbetsförmåga utgår invalidpension med så stor del av fullt belopp, som svarar mot graden av arbetsförmågans nedsättning.

Avsikten är att rätt till invalidpension skall föreligga för alla invaliditetsfall från år 1961, dock med viss reduktion för dem som detta år uppnått högre ålder än 57 år.

Familjepension

Familjepensionen skall enligt förslaget omfatta änkepension och barnpension.

Änkepension skall tillkomma arbetstagares änka under förutsättning att äktenskapet ingåtts senast då arbetstagaren fyllt 60 år eller, oavsett detta,

om arbetstagaren efterlämnar barn som tillika är barn till änkan. Änkepension avses även tillkomma arbetstagares förutvarande hustru, men den närmare utformningen av reglerna i denna del anser motionärerna bör anstå i avvaktan på resultatet av den pågående utredningen om sådan kvinnas rätt till änkepension inom folkpensioneringen.

Barnpension skall utgå till avliden arbetstagares barn och adoptivbarn under 19 år, för adoptivbarnets del dock under förutsättning att adoption skett senast då arbetstagaren fyllt 60 år.

Avlider arbetstagaren före 67 års ålder, skall änkepensionen utgöra för år räknat 20 procent av det vid arbetstagarens dödsfall gällande invalidpensionsunderlaget samt barnpension för varje barn 5 procent av nämnda pensionsunderlag. Pensionen skall dock minskas med en tiondel för varje fullt år, varmed arbetstagarens ålder vid ingången av år 1961 överstiger 57 år.

Avlider arbetstagaren efter 67 års ålder, utgör änkepension för år räknat 50 procent av arbetstagarens ålderspension samt barnpension för varje barn 12,5 procent av nämnda ålderspension.

Ikraftträdande samt pensionstillskott under övergångstiden

Den föreslagna lagen förutsättes skola träda i kraft den 1 januari 1961.

Då vissa grupper före pensionsålderns inträde inte hinner intjäna pensionsrätt annat än till mindre belopp, föreslås att under pensionssystemets första tid skall utgå pensionstillskott såsom utfyllnad av ålderspensionen.

Vid beräkning av pensionstillskott skall hänsyn tagas endast till arbetstagarens inkomst i skiktet 5 000—12 000 kronor. Tillskottet skall avvågas så, att den totala ålderstilläggs pensionen för nämnda inkomstskikt kommer att utgöra för den som pensioneras år 1964 8 procent, år 1965 12 procent, år 1966 16 procent samt för den som pensioneras fr. o. m. år 1967 20 procent av den genomsnittliga inkomsten i nämnda skikt under åren fr. o. m. år 1962 i. o. m. året närmast före pensioneringsåret. Härutöver intjänas i vanlig ordning ålderstilläggs pension för pensionsgrundande inkomst överskjutande 12 000 kronor.

Pensionstillskott avses också skola utgå såsom utfyllnad till familjepension efter sådan arbetstagare, som själv varit berättigad till pensionstillskott till ålderspension. Pensionstillskott till änkepension avvågas så, att den totala änketilläggs pensionen kommer att utgöra hälften av den totala ålderstilläggs pensionen. På enahanda sätt skall beräknas pensionstillskott till barnpension.

Finansieringen av pensionstillskotten avses skola ske enligt den s. k. kapitaltäckningsmetoden. Kostnaderna för tillskotten är inkluderade i de ovan angivna avgiftssatserna.

Organisation och återlånarätt

Enligt motionärernas uppfattning bör tilläggs pensioneringen byggas upp

på fristående pensionsinrättningar. Det bör råda full valfrihet mellan samtliga de försäkringsinrättningar — försäkringsbolag och understödsföreningar — som har eller kan få rätt att meddela pensionsförsäkringar. Försäkringsinrättningarna skall vara anslutna till en pensionsförsäkringsförening, som skall handhava gemensamma uppgifter beträffande pensionsförsäkringen. I föreningens styrelse skall ingå företrädare för arbetsgivare, arbetstagare och berörda försäkringsanstalter.

Rätten till tilläggspension skall enligt förslaget vara oantastbar. Pensionen må ej överlätas och fordran å innestående pension får ej tagas i mät.

En lånerätt föreslås både för de försäkrade och för arbetsgivarna. För de försäkrades vidkommande skall gälla att de, efter försäkringsanstaltens prövning, äger erhålla lån för partiell finansiering av eget hem eller bostadsrätt. Arbetsgivare skall kunna få återlåna upp till 80 procent av den andel av försäkringsfondens ökning som belöper på försäkringar å arbetstagare i hans tjänst. Ytterligare återlåning bör under vissa förutsättningar kunna ifrågakomma. Lånetiden anses kunna sättas till högst 15 år.

Värdesäkring

Motionärerna understryker, att frågan om värdebeständig placering av fondmedel bör lösas, oavsett vilken lösning tilläggspensioneringsfrågan får. Det beklagas, att ingen av de pågående statliga utredningarna under 1958 ägnat sig åt värdebeständighetsproblemet. Motionärerna påpekar dock, att man inom det enskilda försäkringsväsendet bedrivit utredningsarbete på detta område.

En ekonomiskt sund lösning av värdesäkringsfrågan får man enligt motionärernas uppfattning endast genom att knyta värdesäkringen till kapitalförvaltningen. För värdesäkringen av pensionsförmåner i det föreslagna tilläggspensionssystemet anses följande vägar böra följas.

1. *Premierna indexregleras automatiskt.* Premierna sättes alltså vid varje tillfälle till en viss procentsats av den vid tillfället i fråga pensionsgrundande inkomsten. Om på grund av penningvärdeförsämring den pensionsgrundande inkomsten i kronor räknat ökar, kommer såväl pensionspremien som den under året intjänade pensionsrätten att stiga, i kronor räknat.

2. *Användning av överskottsmedel.* Överskott på försäkringsrörelsen kan regelmässigt förväntas uppkomma, bl. a. därigenom att fondkapitalet kan förräntas bättre än efter i försäkringssystemet antagen beräkningsränta.

3. *Friare placeringsregler för fonderna.* Motionärerna förordar, att sådana lagändringar vidtages att försäkringsfonderna i väsentlig utsträckning kan placeras i aktier och fastigheter.

4. *Placering i värdefasta obligationer.* Här kan staten gå i spetsen för tillskapandet av en ny form av penningplacering, vars betydelse för pensionsförmånernas värdesäkring vore mycket stor.

5. *Placering i indexbundna reverser.* Det framhålls att sådana reverser skulle vara av stor betydelse för värdesäkring av både pensionsmedel och andra sparmedel.

Motionärerna uttalar, att ingen av de anvisade vägarna ensam kan leda till en fullständig värdesäkring men att de tillsammans kan förväntas ge en tillfredsställande värdefasthet åt pensionerna.

Främjande av enskilt sparande utanför ramen av den föreslagna tilläggs-pensioneringen

Motionärerna understryker, att samhället på ett likvärdigt sätt bör behandla alla olika möjligheter till sparande för trygghet på ålderdomen. Därför anses samhället i skattelagstiftningen liksom i andra hänseenden böra främja olika former av långsiktigt sparande och försäkringar, vilka kan vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjningen. Här betonas att möjligheterna för jordbrukare och företagare att ordna pensionering inom den egna rörelsen spelar en viktig roll.

Motionärerna åberopar vad särskilda utskottet vid 1958 års A-riksdag anförde beträffande sparfrämjande åtgärder och behovet av en omfattande och långsyftande utredning angående hithörande frågor. Vad utskottet då anförde anser motionärerna alltjämt äga giltighet.

Utskottet

I motionerna I: 429 av herr Bengtson m. fl. och II: 519 av herr Hedlund m. fl., I: 431 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 520 av herr Hjalmarson m. fl. samt I: 433 av herr Aastrup m. fl. och II: 523 av herr Ohlin m. fl. har från skilda utgångspunkter principiella och praktiska skäl framförts för att Kungl. Maj:ts förslag till lag om försäkring för allmän tilläggs-pension icke kan godtagas. Utskottet har även för sin del funnit att Kungl. Maj:ts förslag bör avslås.

För utskottet framstår det som synnerligen betydelsefullt att allt flera människor i vårt land får möjlighet att ordna sin trygga försörjning för ålderdomen. Detta kan ske i en rad olika former, genom pensionsanordningar och andra försäkringar och genom sparande exempelvis i egen rörelse, egen gård eller eget hem.

Den gemensamma grunden för alla måste emellertid vara folkpensioneringen. Dess utbyggnad och säkerhet måste därför alltid vara av primärt intresse. Ett stort antal anställda torde önska en komplettering av folkpensionen genom pensionsförsäkringar eller annat försäkringsmässigt sparande. För jordbrukare och andra företagare torde det vanligen vara mest fördelaktigt att placera sitt ålderssparande i den egna rörelsen.

Beträffande utformningen av de pensions- och försäkringsmässiga anord-

ningarna och angelägenheten av att göra sparandet för sådana ändamål värdebeständigt återkommer utskottet i andra avsnitt av sin framställning. I förevarande sammanhang inskränker sig utskottet alltså till att beträffande sådant försäkringssparande understryka några synpunkter, vilka utskottet betraktar som betydelsefulla. Den första av dessa är att utbyggnaden av detta sparande får ske på ett sådant sätt att det medför en kapitalbildning som är så långt som möjligt decentraliserad. Denna måste få komma produktionen till godo och liksom annat enskilt sparande leda till en effektivisering av vårt näringsliv så att detta får möjlighet att bibehålla sin internationella konkurrenskraft och att bilda underlaget för en förbättring av levnadsförhållandena för alla folkgrupper. Genom decentralisering måste man undvika en otillbörlig prioritering av den statliga sektorn av investeringarna och därmed att näringslivet även i fortsättningen blir underförsörjt med kapital.

En annan betydelsefull synpunkt som utskottet vill framföra är att en ytterligare utbyggnad av pensioneringen inte får ske på ett sådant sätt att hinder läggs i vägen för fullföljande av arbetet på folkpensionernas utbyggnad till en solidarisk medborgerlig grundpension.

Angående motiveringen i övrigt för utskottets avslagsyrkande hänvisas till vad som framförts i motionerna I: 429 av herr Bengtson m. fl. och II: 519 av herr Hedlund m. fl., I: 431 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 520 av herr Hjalmarson m. fl. samt I: 433 av herr Aastrup m. fl. och II: 523 av herr Ohlin m. fl.

Utskottet hemställer om avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 100.

I de likalydande motionerna I: 433 av herr Aastrup m. fl. och II: 523 av herr Ohlin m. fl. yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla att Kungl. Maj:t efter utredning i de hänseenden som i motionerna angivits måtte för 1960 års riksdag framlägga förslag till tilläggspensionering i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer. Utskottet avstyrker detta motionsyrkande.

I de likalydande motionerna I: 429 av herr Bengtson m. fl. och II: 519 av herr Hedlund m. fl. hemställs, att riksdagen måtte uttala, att förmånerna inom folkpensioneringen även efter förverkligande av den av 1958 års A-riksdag godtagna målsättningen fram till år 1968 må förbättras, så att folkpensionärerna får skälig andel av framtida standardhöjning.

Med anledning av motionsyrkandet vill utskottet erinra om att allmänna pensionsberedningen i sitt år 1957 lämnade betänkande föreslog, att den allmänna ålderspensionen skulle höjas, så att den år 1968 utgjorde 3 600 kr. för ensamstående pensionstagare och 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar tillsammans. Därvid förutsattes, att höjningen skall inkludera de standardtillägg, som kunde bli motiverade med hänsyn till reallöneutvecklingen i landet fram till 1968. Däremot skulle de angivna beloppen höjas, därest pensionspristalet stige. Beredningens förslag innebar vidare,

att höjningen av folkpensionerna skulle ske successivt med början år 1958 och med en särskilt stor ökning år 1960, då pensionsreformen i huvudsak avsågs skola träda i kraft. De föreslagna etapphöjningarna utgjorde för ensam pensionär 150 kr. år 1958, 700 kr. år 1960 och 150 kr. under vart och ett av åren 1962, 1964, 1966 och 1968. Enligt beredningens förslag skulle vidare de kommunala bostadstilläggen minskas i samband med att de statliga folkpensionsförmånerna sålunda höjdes.

I propositionen nr 55 till förra årets A-riksdag, som bl. a. upptog förslag om den första av de av beredningen förordade etapphöjningarna, uttalade departementschefen, att den av honom föreslagna tilläggs pensioneringen borde utformas med den utgångspunkten, att folkpensionerna höjes så att de år 1968 uppgår till de av beredningen föreslagna beloppen.

Det för behandling av förenämnda proposition tillsatta särskilda utskottet anslöt sig i sitt utlåtande till förslaget att folkpensionerna skulle höjas så att de år 1968 uppgår till 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar och 3 600 kr. för ensamstående, räknat i 1957 års penningvärde. Vad här efter angår den takt i vilken höjningarna av folkpensionerna skulle ske för att man skulle nå det ovan uppställda målet ansåg utskottet det icke lämpligt att riksdagen då band sig. Vid varje ytterligare höjning av pensionsnivån borde möjlighet föreligga för statsmakterna att bestämma höjningens storlek med hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen. Utskottet uttalade dock, att den av pensionsberedningen föreslagna särskilt kraftiga höjningen 1960 borde undvikas och en jämnare successiv höjning eftersträvas.

Beträffande frågan i vad mån folkpensionerna efter 1968 skall stiga ytterligare genom s. k. standardtillägg framhöll departementschefen i nyssnämnda proposition att han betraktade detta som en öppen fråga, som man fick taga ställning till i sinom tid. Särskilda utskottet underströk för sin del att den föreslagna successiva höjningen av folkpensionerna till vissa i det föregående angivna belopp år 1968 icke innebar ett definitivt ställningstagande till folkpensionsbeloppen efter denna tidpunkt. Utskottet fann emellertid icke anledning föreligga att göra något ytterligare uttalande i denna angelägenhet. Utskottet fann sig fördenskull icke kunna tillstyrka motionsvis framförda yrkanden om viss utredning om avvägningen mellan folkpension och tilläggs pension efter 1968 eller om uttalanden att folkpensionerna även efter år 1968 skall höjas i den mån de ekonomiska möjligheterna så medger.

Särskilda utskottets uttalande i nu angivna delar vann sedermera riksdagens gillande.

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår, att förra årets A-riksdag avvisade tanken att göra några uttalanden angående eventuella ytterligare standardtillägg till folkpensionerna efter år 1968. Utskottet finner, att under den tid som förflutit sedan frågan sålunda var föremål för riksdagens

prövning inte förekommit något som motiverar ett ändrat ställningstagande från riksdagens sida och att ej heller eljest föreligger anledning till sådant uttalande. Här må blott framhållas, att det måste te sig ytterst vanskligt att bedöma utvecklingen efter den angivna tidpunkten i alla de hänseenden som är av betydelse för bedömande av hithörande spörsmål. Det kan under sådana förhållanden icke vara lämpligt att nu binda riksdagens framtida ställningstagande genom ett uttalande av den art motionärerna föreslår. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

I de likalydande motionerna I: 432 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 521 av herr Hjalmarson m. fl., hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka angelägenheten av snara förslag med konkret planering av den fortsatta folkpensionsreformen särskilt med avseende på 1) takten i den grundläggande ålderstrygghetens utbyggnad fram till 1968 års målsättning, 2) utbyggnaden av invalid- och familjeskyddet inom folkpensioneringen, 3) avstämningen mellan förmåner och avgifter, 4) avvecklingen av inkomstprövningen i folkpensionssystemet samt 5) övergångs- och samordningsproblemen.

Vad först gäller frågan om takten i den grundläggande ålderstrygghetens utbyggnad fram till 1968 års nivå vill utskottet erinra om särskilda utskottets ovan återgivna uttalanden vid förra årets riksdag att vid varje ytterligare höjning av pensionsnivån möjlighet bör föreligga för statsmakterna att bestämma höjningarnas storlek med hänsyn till den statsfinansiella och samhällsekonomiska situationen. Utskottet förutsätter att — även om det med hänsyn till svårigheterna att för någon längre tid framöver förutse konjunkturutvecklingen och övriga på frågans bedömning inverkan omständigheter kan föreligga vanskligheter när det gäller ställningstaganden på längre sikt i de avseenden det här är fråga om — på ansvarigt håll tillvaratages alla de möjligheter som står till buds för en konkret planering rörande den tänkbara takten i den beslutade folkpensionshöjningens genomförande.

Av vad som berörts i punkterna 2), 4) och 5) i motionsyrkandet hör frågorna om utbyggnaden av invalid- och familjeskyddet inom folkpensioneringen, avvecklingen av inkomstprövningen i folkpensionssystemet — utom i vad avser de kommunala bostadstilläggen — samt övergångs- och samordningsproblemen till de spörsmål som det uppdragits åt 1958 års socialförsäkringskommitté att utreda. Enligt vad utskottet har sig bekant bedriver kommittén sitt arbete med största möjliga skyndsamhet. Kommittén har i slutet av förra året framlagt förslag om höjning av invalidpensioneringens grundpensionsförmåner, vilket förslag lett till beslut av innevarande riksdag. För närvarande är kommittén sysselsatt med vissa frågor rörande änke- och barnpensioneringen, och avsikten är att förslag skall framläggas i sådan tid att 1960 års riksdag kan ta ställning till dessa frågor.

Vad slutligen angår inkomstprövningen med avseende å de kommunala

bostadstilläggen samt det i punkten 3) angivna yrkandet om avstämning mellan förmåner och avgifter, så måste dessa spörsmål naturligen komma upp till bedömande vid den översyn av folkpensioneringens finansiering som departementschefen bebådat i föreliggande proposition.

Såsom framgått av den lämnade redogörelsen är de i motionsyrkandet aktualiserade spörsmålen antingen föremål för pågående utredning eller också kan de förväntas utan särskild framställning från riksdagens sida bli föremål för vederbörligt beaktande. Utskottet finner därför ej skal föreslå skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Till utskottet har hänvisats motioner, innehållande yrkanden om den ekonomiska politikens och skattepolitikens utformning i visst hänseende samt om åtgärder för främjande av frivilligt sparande och för värdesäkring av sådant sparande. Motionärerna har förordat åtgärder, ägnade att underbygga möjligheterna för medborgarna att finna personliga och differentierade lösningar på sina trygghetsproblem samt den säkerhet för sparandets bestående värde som är en av förutsättningarna för ett allmänt omfattat långsiktigt personligt sparande.

Ifrågarande problemkomplex behandlas i de likalydande motionerna I: 429 av herr Bengtson m. fl. och II: 519 av herr Hedlund m. fl. I dessa motioner framhålles bl. a. att den som sparar i egen fastighet eller egen rörelse bör till visst begränsat belopp kunna få skattelindring lika väl som de som sparar genom pensionsförsäkring. Särskilt för småföretagare, jordbrukare och andra, skulle en sådan form av pensionssparande vara värdefull. Också amorteringssparande i syfte att öka ålderdomstryggheten bör enligt motionärerna till visst begränsat belopp stimuleras genom rätt till avdrag vid beskattningen. Långsiktigt sparande, bundet i bank eller annan kreditinrättning, anses ävenledes vara av vikt som pensionssparande och böra till begränsade belopp erhålla förmånen av skattebefrielse. Det anses vidare vara av central betydelse att pensionsförmåner och för pension sparad kapital behåller sitt reella värde. I varje fall under ett inledningsskede bör man enligt motionärerna räkna med att värdesäkringsmöjligheterna kanske inte kan svara mot efterfrågan. Det bör därför övervägas att låta värdesäkringen för olika slag av långsiktigt sparande, t. ex. livförsäkrings-sparande och banksparande, gälla för begränsat belopp för varje försäkringstagare eller sparare. Med stöd av det anförda yrkas i motionerna skyndsamt prövning dels av möjligheterna att genom skattelindring stimulera långsiktigt sparande i egen fastighet eller rörelse och på särskilt pensionskonto i bank eller annan kreditinrättning i enlighet med vad i motionerna anförts, dels ock av frågan om värdesäkring av sparande i form av frivillig tilläggspensionsförsäkring och annat frivilligt sparande i enlighet med vad som ovan anförts samt av möjligheterna för enskilda försäkringsinrättningar att erhålla värdefasta placeringar av premiemedel.

I de likalydande motionerna I: 432 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 521 av

herr Hjalmarson m. fl. framställer motionärerna — mot bakgrunden av sin syn på den ekonomiska situationen och på de medel som bör anlitas för att bemästra framtidens risker — det yrkandet att riksdagen måtte uttala, att enligt dess mening framför allt den ekonomiska politiken och skattepolitiken bör så utformas, att de många medborgarnas möjligheter att i former som de själva äger bestämma lägga upp personliga resurser och reserver främjas. Vidare yrkas i motionerna att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag, avseende åtgärder för främjande av sparande och värdesäkring, förelägges innevarande års riksdag vid dess höst-session. De sparfrämjande åtgärder som särskilt anges i yrkandena avser egnahemssparande, andra former av bostadssparande, olika former av försäkringssparande, banksparande, aktiesparande samt jordbrukares och andra företagens rätt att skattefritt avsätta medel för äldre dagar utan att medlen behöver undandragas den egna rörelsen. Det betonas dock i motionerna, att de nämnda sparformerna endast utgör ett urval bland dem där konkreta sparbefordrande åtgärder utan omgång bör sättas in. Beträffande värdesäkringen anges att förslag bör framläggas om sådana ändringar i och förtydliganden av lagstiftningen, att möjligheterna avsevärt vidgas att teckna värdefasta försäkringar samt att också i övrigt värdesäkra sparmedel och även pensionsmedel. Den lagstiftning som åsyftas anges vara aktiebolagslagen, lagen om försäkringsrörelse och kommunalskattelagen.

Även i de likalydande motionerna I: 433 av herr Aastrup m. fl. och II: 523 av herr Ohlin m. fl. beröres nu ifrågavarande problem, och motionärerna hemställer, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag om åtgärder för att främja olika former av långsiktigt sparande och försäkringar som kan vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjningen, varvid särskilt intresse ägnas åt att bereda ökade möjligheter för jordbrukare och företagare att ordna pensionering inom den egna rörelsen. Beträffande det enskilda sparandet åberopas främst vad särskilda utskottet anförde vid fjolårets A-riksdag. Vad värdebeständighetsfrågan angår, så behandlas den i samband med det i motionerna föreslagna tilläggs pensionssystemet, varvid, såsom tidigare omtalats, vägar anvisas för uppnående av den önskade värdesäkringen av utgående pensioner. Emellertid betonas därvid också att värdebeständighetsfrågan bör lösas oberoende av hur tilläggs pensioneringsfrågan löses samt att värdesäkringsproblemet berör ej endast pensionsförsäkringar utan även kapitalförsäkringar och annat långsiktigt bundet sparande. Särskilt framhålls att i lagarna om försäkringsrörelse och understödsföreningar bör införas friare placeringsregler, främst så att ökade möjligheter skapas för placering i aktier och fastigheter. Vidare betonas det angelägna i att införa värdefasta obligationer och indexbundna reverser underlättas.

I propositionen behandlas sparandet i sammanhang med den föreslagna fonderingen inom tilläggs pensioneringens ram. Denna fondering motiveras

väsentligen med behovet att ersätta det sparandebortfall, som kan väntas uppstå genom tilläggs pensioneringens tillkomst. Vad angår värdesäkringsproblemen kan konstateras, att propositionens tilläggs pensionssystem är förenat med en indexreglering av förmånerna. Även avgifterna är beroende av penningvärdets förändringar i och med att varje år måste uttagas avgiftsbelopp, motsvarande vad som — jämte övriga tillgängliga medel, i huvudsak fondavkastning — erfordras för betalning av de indexreglerade pensionerna. Någon värdefast placering av fondmedlen har ej ifrågasatts. I annat sammanhang uttalas i propositionen, att en betydande nackdel med de privata pensionsförsäkringarna är frånvaron av värdebeständighet och att varje uppslag till denna frågas lösning är värt att begrunda. Departementschefen förklarar sig hysa förhoppningen att de utredningar i ämnet, som är i gång, skall kunna bidra till problemets belysning.

Vad angår frågan om olika slag av *sparfrämjande åtgärder*, finner utskottet att de principuttalanden, som i särskilda utskottets utlåtande nr 1 till förra årets A-riksdag gjordes angående vikten av sparfrämjande åtgärder, alltjämt äger full giltighet. Sålunda må erinras om att förbättrade levnadsförhållanden för pensionärer måste antagas komma att ställa stora krav på produktiva investeringar och därmed på frivilligt sparande. Ett tilläggs pensionssystem av den i propositionen förordade typen kan emellertid väntas leda till en betydande minskning av enskilt sparande, och särskilt kommer övergångstiden, bl. a. genom de stora pensionstillskott som då skall utbetalas, att utsätta samhällsekonomin för svåra påfrestningar. Det i propositionen föreslagna omfattande tvångssparandet innebär en icke acceptabel metod, och det leder ej till en tillfredsställande lösning av dessa problem.

Utskottet understryker också det av 1958 års särskilda utskott gjorda uttalandet om det angelägna i att statens finans- och lagstiftningspolitik i större utsträckning blir sparvänlig och sparfrämjande. För många människor framstår sparande i form av försäkringar som det lämpligaste. Andra kan däremot ha större fördel av sparande i eget hem, i egen rörelse, i aktier, i bank eller på annat sätt. Möjligheterna att också i pensioneringssyfte med skattelättnader förbättra förutsättningarna icke blott för pensionsförsäkringar i vedertagen bemärkelse utan även för bostadssparande, sparande i egen rörelse eller fastighet, amorteringssparande, aktiesparande, sparande på pensionskonto i bank eller annan kreditinrättning samt kapitalförsäkringar bör därför enligt utskottets mening snabbt och i positiv anda klarläggas.

Mot bakgrunden av nu redovisade synpunkter är det med tillfredsställelse som utskottet noterar att riksdagens våren 1957 gjorda framställning — varom erinran därefter gjorts i flera riksdagsärenden — slutligen i oktober 1958 resulterat i att den begärda utredningen om sparstimulerande åtgärder tillsattes. Direkliven för utredningen synes dock icke helt tillfredsstäl-

lande. Visserligen anges däri att utredningen skall bedrivas allsidigt och förutsättningslöst, men därtill fogas den reservationen att gränsen för sparfrämjande åtgärder via skattepolitiken under alla förhållanden måste dras ganska snävt. En sådan begränsning är ägnad att väcka betänkligheter. Det måste nämligen beaktas att det stora skattetrycket — vartill genom ett obligatorium skulle komma den belastning som följer av avgiftsuttagen — haft den verkan att utrymmet för människornas eget förfogande över inkomsterna och därmed utrymmet för sparande begränsats alltmer. Den nämnda belastningen på medborgarna måste även antagas ha skapat sämre psykologiska förutsättningar för ett sparande. Mot denna bakgrund står det klart att möjlighet till skattelindring vid sparande är ett betydelsefullt medel att stimulera sparandet. Utskottet finner sannolikt att, därest utredningens möjligheter att föreslå sparstimulerande åtgärder via skattepolitiken skall vara snävt begränsade, även åtgärdernas resultat i form av sparandökning måste bli snävt begränsat.

Vidare bör understrykas — vilket icke skett i direktiven — att det är av vikt att snabba utredningsresultat och åtgärder uppnås. Med hänsyn till att värdefull tid redan gått förlorad genom dröjsmålet med utredningens tillsättande, är det så mycket mer befogat att ett forcerat utredningsarbete bedrivs och att förslag i delfrågor framlägges allteftersom utredningsarbetet fortgår.

En särskilt betydelsefull målsättning för utredningsarbetet bör vara ett sparfrämjande, ägnat att vidga de reella möjligheterna för en allmänt omfattad förbättrad åldrings-, invalid- och efterlevandeförsörjning.

I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet att — genom tilläggsdirektiv till den pågående utredningen eller eljest — utredningsarbete skyndsamt igångsättes och bedrivs rörande åtgärder för att effektivt, via skattepolitiken eller på annat sätt, främja olika former av långsiktigt sparande och försäkringar, vilka kan vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjning. Förslag i olika delfrågor bör under utredningsarbetets gång utan dröjsmål föreläggas riksdagen.

Beträffande frågan om *värdesäkringsåtgärder* vill utskottet understryka, att det är av central betydelse att pensionsförmåner, för pension sparat kapital och annat sparkapital behåller sitt reella värde. Om vid en penningvärdeförsämring pensionskapitalet förlorar i värde, får pensionärerna icke den standard som avsetts. Beträffande sparande i övrigt, bundet annorledes än i realvärden, gäller såsom självklart att en fortgående penningvärdeförsämring minskar allmänhetens benägenhet till sådant sparande och sålunda motverkar det förut berörda, av alla omfattade önskemålet om ett ökat sparande. Starka rättvisekrav talar också för att vidgade möjligheter äntligen skapas för spararna att skydda sitt sparkapital från sådan värdeförstöring som hittills drabbat både pensions- och annat sparande.

Det är med hänsyn till det anförda angeläget att man snarast till konkret

behandling upptar frågan om värdesäkring av pensionskapital och annat långsiktigt sparande.

Tidigare väckta förslag angående värdesäkringsproblemet har bemötts med argumentet att denna fråga vore föremål för utredningar. Beträffande de utredningar, till vilka hänvisning då skett, har utskottet erfarit att läget är följande. Kreditmarknadsutredningen kommer icke att behandla frågan. 1955 års stabiliseringsutredning med sitt synnerligen omfattande utredningsuppdrag anses ej kunna undgå att komma in på och beröra värdebeständighetsfrågan, men ännu har utredningen ej tagit ställning till huruvida man skall göra någon mer ingående utredning av frågan. 1957 års pensionskommitté har i uppdrag att utan dröjsmål pröva möjligheterna att säkerställa värdebeständigheten hos tilläggs pensioner av de slag varom förslag väcktes inom allmänna pensionsberedningen. Enligt årets riksdagsberättelse fortgår vissa expertutredningar rörande värdebeständighetsproblemet m. m.; enligt uppgift har dock själva kommittén icke haft något sammanträde sedan januari 1958. I direktiven för den ovan berörda utredningen om sparstimulerande åtgärder nämnes intet om värdebeständighetsfrågan. Enligt vad utskottet erfarit avser man dock inom utredningen att under det fortsatta utredningsarbetet taga upp även denna fråga.

Det är i och för sig värdefullt att den tillsatta utredningen om sparstimulerandet åtgärder anser sig böra, jämte de övriga utredningsuppdragen, upptaga även värdebeständighetsfrågan. Utskottet anser emellertid att en sådan omfattande och svår fråga bör anförtros åt en särskild utredning. Det är angeläget att frågan icke, i konkurrens med en utrednings övriga arbetsuppgifter, skjutes ytterligare på framtiden. Den utredning som förordas måste beröra bl. a. vissa sidor av kapitalmarknaden, beskattningen, försäkringsväsendet och bankväsendet; ändringar i ett flertal lagar synes bli erforderliga.

Utredningen bör beakta de synpunkter som anförts i motionerna och vidare draga nytta av de resultat, som nåtts vid inom försäkringsväsendet företagna utredningar, och även av det material, som kan finnas att tillgå inom de nämnda statliga utredningarna.

I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet, att en skyndsamt utredning omedelbart igångsättes rörande åtgärder för att värdesäkra olika former av långsiktigt sparande och sådana försäkringar som kan vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjning. Förslag i ämnet bör därefter allteftersom resultat av utredningen föreligger framläggas för riksdagen utan dröjsmål.

Med det anförda anser sig utskottet ha besvarat de ovannämnda motionsyrkandena.

Slutligen yrkas i de likalydande motionerna I: 432 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 521 av herr Hjalmarson m. fl., att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning samt förslag snarast om skattefrihet

för inkomst — förslagsvis upp till ett årligt belopp av 1 500 kr. — i den mån denna förvärvats genom deltidarbete för vård och tillsyn av äldre människor i deras hem. Såsom motiv för yrkandet framhålles i motionerna bl. a. önskvärdheten av att den arbetskraftsreserv som är att söka bland gifta kvinnor och bland änkor kommer till utnyttjande för vård i hemmet av äldre människor.

Utskottet vill för sin del understryka värdet ur både individens och samhällets synpunkt av att vårdbehövande åldringar så långt är möjligt och lämpligt kan vårdas i sina hem. Det måste betraktas som en angelägen uppgift för statsmakterna att på olika sätt främja att tillgång till sådan vård står de behövande till buds.

Det förhållandet att även mycket begränsade inkomster skall upptagas till beskattning och blir beskattade kan otvivelaktigt verka som en återhållande faktor, när det gäller benägenheten att vid sidan av annat arbete förvärva extrainkomster. Här kommer det höga skattetrycket — i flertalet fall accentuerat genom de för äkta makar ogynnsamma sambeskattningsreglerna — ofta på ett avgörande sätt in i bilden. Kunde man därför under beaktande av andra likartade problem och inverkan omständigheter i övrigt genom åtgärder på skatteområdet åstadkomma en ändring härutinnan, skulle enligt utskottets mening tillgången på arbetskraft för de tjänster det här är fråga om kunna främjas.

Givetvis är det inte möjligt för utskottet att i föreliggande sammanhang närmare dra upp några riktlinjer för hur de erforderliga reglerna skall utformas. Härtill kräves först utredning rörande olika på problemet inverkan omständigheter. Utskottet finner dock anledning att här framhålla, att det naturligtvis inte bör komma i fråga att medge skattelindring på angivet sätt beträffande personer som på normal arbetstid yrkesmässigt sysselsätter sig med vård av ifrågavarande slag.

Under åberopande av det anförda får utskottet tillstyrka, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag beträffande de av utskottet berörda skattespörsmålen.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer,

A) att riksdagen måtte avslå det genom propositionen framlagda förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension;

B) att riksdagen måtte avslå det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964 enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension;

C) att riksdagen måtte avslå det genom propositionen framlagda förslaget till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning;

D) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 433 och II: 523, i vad de avser skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till tilläggspensioneringens ordnande i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer;

E) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 429 och II: 519, såvitt avser uttalande rörande folkpensionsförmåerna efter år 1968;

F) att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

- 1) I: 429 och II: 519,
- 2) I: 432 och II: 521 samt
- 3) I: 433 och II: 523,

i vad motionerna avser sparfrämjande åtgärder, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande åtgärder för att främja olika former av långsiktigt sparande och försäkringar, som kan vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjningen;

G) att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

- 1) I: 429 och II: 519,
- 2) I: 432 och II: 521 samt
- 3) I: 433 och II: 523,

i vad motionerna avser åtgärder för viss värdesäkring, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande åtgärder för att värdesäkra olika former av långsiktigt sparande och försäkringar, som kan vara av betydelse för ålderdoms-, invalid- och efterlevandeförsörjningen;

H) att riksdagen i anledning av motionerna I: 432 och II: 521, i vad de avser skattefrihet för inkomst av visst deltidsarbete, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag beträffande de av utskottet ovan berörda skattespörsmålen;

I) att följande motioner, nämligen

- 1) I: 428 och II: 524,
- 2) I: 430 och II: 525,
- 3) II: 522 samt
- 4) II: 527,

i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

J) att följande motioner, nämligen

- 1) I: 411 och II: 501,
- 2) I: 426 och II: 516,
- 3) I: 429 och II: 519,
- 4) I: 431 och II: 520,
- 5) I: 432 och II: 521,
- 6) I: 433 och II: 523,
- 7) I: 434 och II: 526 samt
- 8) II: 518,

i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 maj 1959

På särskilda utskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Strand, Geijer¹, Aastrup¹, Knut Johansson, Bengtson, fröken Ranmark, herrar Mannerskantz, Nils Hansson, Einar Persson, Hjalmar Nilsson^{2*}, fru Hamrin-Thorell², herrar Mossberger¹, Georg Carlsson, Söderquist¹, Per-Olof Hanson^{2*} och Ståhle²;

från a n d r a kammaren: herrar Wedén, Kellgren¹, Eliasson i Moholm, fru Eriksson i Stockholm, herrar Hedlund^{1*}, Almgren, Magnusson i Borås, Kristenson i Göteborg, Gustafsson i Skellefteå, Wahlund, fru Ekendahl¹, herrar Adamsson², Gustafsson i Uddevalla, Andersson i Ronneby² och Carlsson i Bakeröd².

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

Vid utskottets hemställan under A

1) av herrar *Strand, Geijer, Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson, Mossberger, Kellgren*, fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Almgren, Kristenson* i Göteborg, fru *Ekendahl* och herr *Gustafsson* i Uddevalla, vilka ansett, att det avsnitt i utskottets yttrande som å s. 95 börjar med »I motionerna» och å s. 96 slutar med »nr 100» ävensom utskottets hemställan under A) bort ersättas med yttrande och hemställan av följande lydelse:

¹ i de delar som hänför sig till utskottets hemställan under A), B), C), D) och I)

² i de delar som hänför sig till utskottets hemställan under E), F), G), H) och J)

Den trygghet som den enskilde individen förnimmer inför tillvaron är till inte ringa del avhängig av den trygghet han är tillförsäkrad inför ålderdomen, vid sjukdom eller invaliditet. På samma sätt är familjens trygghet inför framtiden i väsentlig grad en fråga om det ekonomiska skydd och oberoende som kan beredas de efterlevande i den händelse familjeförsörjaren går bort. I vårt land har frågor rörande social trygghet och omvårdnad sedan länge intagit en central plats bland de inrikespolitiska spörsmålen. Utvecklingen pekar stadigt hän mot en allt större hänsyn till den enskildes berättigade intresse av att under alla skeden av sin levnad vara tillförsäkrad möjlighet att framleva sitt liv under drägliga förhållanden.

När det gäller främst ålderdoms- och invaliditetsskydd men även i fråga om efterlevandeskyddet har genom den allmänna folkpensioneringen skapats ett grundskydd, som kommer att avsevärt vidgas och stärkas vid ett förverkligande av de planer på en vidare utbyggnad av folkpensioneringen, vartill riksdagen förra året uttalade sin anslutning. Emellertid har i takt med standardutvecklingen och ökningen av samhällets resurser den meningen vuxit sig allt starkare bland allt större grupper av vårt folk, att den trygghet som bör åstundas inte bör begränsas till enbart ett minimiskydd. Strävandena har i stället alltmer inriktats på att nå därhän, att den förvärvsarbetande, när han med ålderns rätt drar sig tillbaka från sin verksamhet, skall genom pension vara garanterad en levnadsstandard som någorlunda kan anses motsvara den han haft under sin aktiva tid. Motsvarande betraktelsesätt har också gjort sig gällande i fråga om målsättningen för invaliditets- och efterlevandeskyddet. Med utgångspunkt från sådana bedömanden har också vissa befolkningsgrupper sin pensionsfråga ordnad på ett tillfredsställande sätt. Detta gäller i huvudsak statens och kommunernas anställda, vilka erhåller en ålderspension som i stort sett utgör två tredjedelar av lönen och som numera i praktiken är värdebeständig. Även om det vid sidan av dem finns grupper som har pensionsfrågan mer eller mindre väl ordnad, saknar dock den stora massan av förvärvsarbetande i vårt land rätt till pension utöver folkpensionen. Denna klyfta bör nu överbryggas, och målet bör vara att skänka alla förvärvsarbetande möjlighet att under jämbördiga villkor förvärva rätt till pension för sig och sina efterlevande utöver de förmåner folkpensioneringen kan erbjuda.

En stor majoritet inom vårt folk och i riksdagen ansluter sig numera till den uppfattningen att ett genomförande av en allmän och effektiv tillläggspensionering kräver lagstiftning i någon form. Enighet råder därvid också om att en sådan lagstiftning bör innebära ett åliggande för arbetsgivarna att erlägga avgifter för de anställdas pensionering.

Utskottet är för sin del av den bestämda uppfattningen att lagstiftningsvägen är den enda framkomliga om man verkligen vill realisera önskemålen om att snabbt bereda alla förvärvsarbetande rätt till tillfredsställande pensionsförmåner. Tiden måste nu också anses mogen att — efter en följd av utredningar i frågan — skrida till lagstiftning på området.

När det gäller utformningen av den lagstiftning som enligt utskottets mening snarast bör komma till stånd har utskottet att nu taga ställning till två framlagda förslag, nämligen dels propositionens förslag — som föreligger i form av en utarbetad lagtext — dels det i de likalydande motionerna I: 433 av herr Aastrup m. fl. och II: 523 av herr Ohlin m. fl. framlagda principförslaget, som anger riktlinjerna för en lösning efter andra grunder än de propositionen innehåller.

Vid sin granskning av de föreliggande förslagen har utskottet prövat möjligheterna att genom de föreslagna anordningarna tillgodose tre huvudkrav, vid vars uppfyllande utskottet fäster avgörande vikt: att tillförsäkra alla förvärvsarbetande tilläggs pensioner av tillfredsställande storlek, att relativt snabbt åstadkomma sådana pensioner samt att garantera deras värdebeständighet.

Från angivna utgångspunkter leder utskottets bedömande tveklöst till att en lagstiftning bör grundas på de i propositionen givna förutsättningarna. Det företräde, som vid den jämförelse, varom här är fråga, måste tillerkännas propositionens förslag, söker sitt ursprung främst däri, att man i propositionen valt ett finansieringssystem — fördelningssystemet — som bättre än det i motionerna förordade premiereservsystemet är ägnat att främja ett infriande av de nämnda kraven. Att nöjaktigt tillgodose dessa krav inom ramen för ett pensionssystem byggt på premiereservmetoden synes utskottet icke möjligt.

Redan av det anförda framgår att utskottet måste ställa sig avvisande till en lösning av tilläggs pensioneringsfrågan efter de i motionerna skisserade riktlinjerna. Mot bakgrunden härav finner utskottet inte anledning att i detta sammanhang ingå på en skärskådan i detalj av det i motionerna framlagda förslaget. Detta överensstämmer för övrigt så gott som helt med det förslag till tilläggs pensioneringsfrågans lösning lagstiftningsvägen, som motionsvis framlades vid förra årets A-riksdag och som utförligt bemöttes i det utskottsutlåtande, som avgavs av det vid nämnda riksdag tillsatta särskilda utskottet för behandling av då föreliggande pensionsfrågor.

Utskottet övergår härefter till att närmare behandla propositionens förslag till lagfäst tilläggs pension.

Det nu framlagda förslaget bygger — såsom departementschefen framhållit — på samma grundläggande principer som bildade underlag för det i proposition nr 55 till förra årets A-riksdag framlagda förslaget till pensionsfrågans lösning, ett förslag som då tillstyrktes av vederbörande utskott. De ändringar i förhållande till principförslaget som nu skett är enligt utskottets mening värdefulla och väl avvägda.

Utskottet vill uttala sin tillfredsställelse över att proposition i den föreliggande frågan framlagts så fort över huvud taget varit möjligt med hänsyn till det arbete som erfordrats för nödiga undersökningar och utarbetan-

de av erforderliga författningstexter. Den omständigheten att inemot 100 000 personer varje år uppnår den ålder då de blir berättigade till ålderspension eller försättes i en situation, som skulle berättiga dem till förtids- eller familjepension, utgör ett starkt skäl för att inte onödigtvis fördröja pensionsfrågans lösning. Ett ytterligare skäl till snabbt avgörande är att förmånerna från försäkringen endast så småningom stiger till den avsedda nivån.

Utskottet finner för sin del det föreliggande förslaget till *lag om försäkring för allmän tilläggspension* väl ägnat att bilda underlag för det ålders-, invaliditets- och familjeskydd, vartill förslaget syftar, och tillstyrker att detsamma upphöjes till lag. Såsom departementschefen i flera sammanhang understrukit är förslaget inte avsett att i alla delar utgöra en slutgiltig lösning av de många och svårbemästrade problem som naturligen måste inställa sig, då en lagstiftning av förevarande slag skall tillskapas. Beträffande vissa avsnitt — främst de som berör förtids- och familjepensioneringen — är den definitiva utformningen av reglerna beroende på redan pågående utredningar rörande motsvarande förmåner inom folkpensioneringen. Departementschefen har tillkännagivit sin avsikt att om föreliggande lagförslag vinner riksdagens bifall utsträcka utredningarna till att även direkt ta sikte på tilläggspensioneringen. Avsikten är att därefter i en kommande reformetapp — som beräknas vara klar till år 1963, det år då förmånerna från tilläggspensioneringen avses skola börja utgå — komplettera och bygga ut lagen på de punkter som erfordras. I inledningsskedet — fram till den tidpunkt som nyss angivits — kommer försäkringens funktion främst att bestå i fastställande och registrering av pensionsgrundande inkomst som underlag för rätt till pension samt uttag av avgifter till försäkringen.

Den detaljgranskning av lagförslaget som utskottet företagit har inte givit utskottet anledning att föreslå några ändringar i den framlagda lagtexten. De uttalanden beträffande olika punkter i förslaget, som utskottet — till en del i anslutning till väckta motioner — funnit anledning göra i det följande, berör inte lagens huvudprinciper och avser uteslutande frågor, som lämligen kan behandlas i anslutning till det fortsatta utredningsarbete, som departementschefen förebådat i anslutning till pensionssystemets fortsatta utbyggnad.

I motionen II: 527 av herr Christenson i Malmö hemställes att — för den händelse att propositionen i princip skulle bifallas — riksdagen måtte besluta att vid tillämpning av lagen den skall anses som arbetstagare som, utan att anställningsförhållande föreligger, utför arbete för annans räkning och därvid till denne intager en beroende ställning av väsentligen samma art som en arbetstagares till arbetsgivaren.

Uttalanden som ansluter sig till motionens syfte har gjorts i till utskottet inkomna skrivelser från Försäkringsfunktionärernas förbund, Sveriges ben-sinhandlares riksförbund och TCO.

Vid bestämmande av vad som skall ge pensionsrätt på grundval av inkomst av anställning bygger förevarande lagförslag i likhet med semesterlagen, lagen om allmän sjukförsäkring — i vad avser försäkringen för tilläggsjukpenning — samt lagen om yrkesskadeförsäkring på det s. k. civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Den praxis som utbildat sig vid tillämpning av nämnda lagar avses skola komma att bli vägledande också för tilläggs-pensioneringens vidkommande. Bland de grupper som enligt denna praxis för närvarande inte betraktas som arbetstagare kan nämnas vissa handelsresande, fritidsombud hos försäkringsbolagen samt åkare och bensinstationsinnehavare.

De beroende uppdragstagarnas ställning inom sociallagstiftningen har behandlats av arbetstidsutredningen i ett av utredningen år 1957 avgivet betänkande (SOU 1957: 14). Utredningen framhåller, att när det gäller de grupper det här är fråga om utvecklingen beträffande särskilt kollektivavtalsväsendet ännu inte avstannat. Denna utveckling jämte en liberalare rättslig bedömning av arbetstagarbegreppets innehåll torde enligt utredningen komma att leda till att ytterligare grupper av beroende uppdragstagare inom en tämligen snar framtid kommer att avtalsvägen likställas med arbetstagare eller bli att i rättslig mening anse såsom sådana. Utredningen finner med hänsyn härtill att det med fog kan göras gällande att behovet att skrida till en lagstiftning i ämnet ej är särskilt starkt. Dock framhåller utredningen att en utredning av arbetstagarbegreppets innebörd inom hela sociallagstiftningen måhända — till avhjälpan av rådande oklarhet härutinnan — skulle vara påkallad.

Även om förevarande lagstiftningsförslag såsom ovan framhållits i fråga om tolkningen av vad som skall hänföras till inkomst av anställning primärt bygger på det civilrättsliga arbetstagarbegreppet, så har dock i förslaget möjlighet öppnats att göra arbetsinkomst pensionsgrundande såsom inkomst av anställning, oaktat anställningsförhållande i civilrättslig mening ej föreligger. Enligt 5 § andra stycket kan nämligen den som mot ersättning i pengar utför arbete för annans räkning träffa överenskommelse med den som utgiver ersättningen om att ersättningen vid lagens tillämpning skall anses som inkomst av anställning. Verkan härav blir att ersättningen blir pensionsgrundande enligt de regler som gäller för inkomst av anställning i allmänhet och att den som utgivit ersättningen blir skyldig att betala pensionsavgift till försäkringen för densamma. Kan enighet inte nås om att ersättningen på så sätt skall hänföras till inkomst av anställning, blir inkomsten i stället pensionsgrundande enligt de bestämmelser som gäller för inkomst av annat förvärvsarbete, varvid det bl. a. åligger den försäkrade att själv erlagga försäkringsavgiften för densamma. Överenskommelse som nyss sagts kan träffas såväl enskilt som genom kollektivavtal. Departementschefen har framhållit, att i de fall parterna träffar sådana avtal kommer den angivna konstruktionen att tillgodose de önskemål från

de beroende uppdragstagarnas sida, som framfördes i en i anledning av proposition nr 55 till förra årets A-riksdag väckt motion med samma syfte som den nu föreliggande.

Utskottet anser för sin del, att genom den föreslagna avfattningen av 5 § andra stycket i lagförslaget mycket vunnits för att tillgodose de beroende uppdragstagarnas berättigade krav att få sin pensionsfråga tillfredsställande ordnad. De uppdragstagare, som önskar få sin inkomst betraktad som inkomst av anställning i lagens mening, torde därigenom i allmänhet kunna ernå detta; det torde här i första hand bli en fråga om hur den sammanlagda ersättningen som uppdragstagaren skall åtnjuta för sin arbetsprestation skall fördelas mellan olika förmånsposter (lön, semester, pensionsavgifter etc.). Det kan dock givetvis tänkas fall, då en uppdragstagare, trots att han så önskar, inte kan få sin arbetsersättning bedömd enligt reglerna för inkomst av anställning. Lagen är ju i detta avseende inte obligatorisk, utan frivillig överenskommelse mellan parterna förutsättes. Utskottet finner därför, att skäl kan anföras för att de beroende uppdragstagarna vid lagens tillämpning automatiskt skall likställas med arbetstagare i civilrättslig mening. Ävägabringande av sådan likställighet — i den mån så lämpligen låter sig göra — kan dock inte ske utan närmare undersökningar av de konsekvenser i olika avseenden detta skulle medföra. Utskottet kan därför inte tillstyrka motionen i vidare mån än att utskottet förordar, att under det fortsatta arbetet med pensioneringens utbyggnad utredning jämväl verkställs beträffande möjligheterna att i förevarande avseende jämställa beroende uppdragstagare med arbetstagare i civilrättslig mening. Därest sådan jämställdhet kommer till stånd inom pensionslagstiftningen, lär det inte kunna undgå att även medföra återverkningar beträffande motsvarande problem när det gäller andra sociallagar, där det civilrättsliga arbetstagarbegreppet är grundläggande för lagarnas tillämplighet.

I motionen II: 522 av herr Kellgren m. fl. föreslås ett slopande av den i 5 § i lagförslaget intagna regeln att om den ersättning, som den försäkrade under ett år åtnjutit från en och samme arbetsgivare, inte uppgår till 300 kronor, ersättningen inte skall hänföras till inkomst av anställning; ersättningen blir i sådant fall i stället att hänföra till inkomst av annat förvärvarbete med verkan bl. a. att den försäkrade har att själv gälda försäkringsavgift för densamma i den mån den blir pensionsgrundande. Motionärerna framhåller, att ifrågakavarende regel visserligen ger en del administrativa fördelar men att en konsekvens av densamma blir en inte tillfredsställande lösning av pensionsfrågan för betydande löntagargrupper. Det påpekas att bestämmelsen drabbar löntagare som för sin försörjning tar arbete hos ett flertal arbetsgivare under året, i fall då arbete hos en och samme arbetsgivare kan beredas under allenast kortare tid.

Utskottet vill för sin del betona, att den berörda 300-kronorsregeln synes

ha betydelse när det gäller att ernå en smidig tillämpning av lagen. Genom densamma ernås bl. a. att den som tillfälligt anlitar främmande arbetskraft för fullgörande av smärre arbetsuppgifter slipper att ge sig in på den just i sådana fall ofta synnerligen vanskliga uppgiften att taga ställning till huruvida det skall anses föreligga sådant anställningsförhållande, som grundar pensionsrätt såsom inkomst av anställning. Regeln innebär vidare otvivelaktigt en arbetsbesparing när det gäller försäkringens administration. Å andra sidan står det klart, att i den mån regeln medför en väsentlig försämring av en icke obetydlig grupp arbetstagares ställning inom systemet, det givetvis bör noga prövas, om ett bibehållande av regeln kan anses motiverat. Ett närmare ställningstagande till detta spörsmål kräver dock ett bättre underlag för bedömandet än vad som nu står till buds. Problemets storleksordning måste närmare fastställas, och de konsekvenser i olika hänseenden som kan bli följderna av regelns slopande tarvar särskild uppmärksamhet. Mot bakgrunden av det anförda finner sig utskottet inte kunna nu tillstyrka en ändring i lagförslaget i enlighet med motionärernas yrkande. Utskottet förordar dock att hithörande spörsmål göres till föremål för särskild undersökning under det fortsatta reformarbetet. Underlag för ett vidare bedömande av spörsmålet torde kunna vinnas ur de försäkrades inkomstuppgifter för försäkringens första verksamhetsår, d. v. s. för år 1960.

I detta sammanhang vill utskottet beröra ett annat spörsmål som dragit uppmärksamhet till sig under utskottsbehandlingen och även föranlett erinringar i till utskottet inkomna skrivelser från TCO och Svenska Personal-Pensionskassan (SPP). Här åsyftas ett uttalande i propositionen i specialmotiveringen till 5 § i lagförslaget. Det anföres där, att om avdrag å lönen göres för pensionsavgift, som föranledes av i samband med anställningen ordnad pensionering vid sidan av den allmänna tilläggspensioneringen, såsom inkomst av anställning bör räknas endast den lön som arbetstagaren äger uppbära efter avdraget. Uttalandet torde vara avsett endast som ett förbehållande av innehållet i de bestämmelser som avses komma att inflyta i en senare av Konungen och riksdagen gemensamt utfärdad författning med närmare bestämmelser angående bl. a. beräkning av inkomst av anställning. Utskottet vill dock begagna tillfället att redan nu uttala sin tveksamhet beträffande vad som sålunda skisserats. En konsekvens av det angivna betraktelsesättet synes bl. a. kunna bli att själva sättet för inbetalning av pensionsavgifter av det slag som avses — inbetalning genom avdrag på lönen eller på annat sätt — blir avgörande för frågan, huruvida den inkomst som svarar mot avgiften blir pensionsgrundande eller ej. Utskottet hemställer att berörda spörsmål göres till föremål för ytterligare överväganden innan förslag till författning i ämnet framlägges för riksdagen.

I propositionen har föreslagits att inkomst av annat förvärvsarbete, alltså främst rörelseinkomst, i den mån den — i förekommande fall tillsammans med inkomst av anställning — överstiger dubbla basbeloppet, d. v. s. 8 000 kr. i 1957 års penningvärde, icke skall vara pensionsgrundande till mer än två tredjedelar. Bestämmelser härom återfinnes i 8 § i lagförslaget. De motiveras i propositionen med att i rörelseinkomst normalt ingår ett inslag av avkastning av i rörelsen nedlagt kapital, varvid dock i fall då inkomsten totalt inte uppgår till mer än dubbla basbeloppet man inte funnit sig böra förutsätta att någon inkomst av kapital ingår i inkomsten. Den angivna gränsdragningen vid dubbla basbeloppet är alltså att betrakta som en schablon för att göra det möjligt att tillämpa en enhetlig regel för alla och undvika en prövning i varje enskilt fall.

De likalydande motionerna I: 430 av herr Öhman och herr Persson, Helmer, samt II: 525 av herr Senander m. fl. innehåller ett yrkande om att den angivna gränsen skall höjas från dubbla till tredubbla basbeloppet, d. v. s. till 12 000 kr. i 1957 års penningvärde. Som skäl för yrkandet anför motionärerna bl. a., att småföretagare och fria yrkesutövare i övrigt med inkomster som ligger mellan 8 000 och 15 000 kr. knappast kan i någon större omfattning räkna med avkastning av kapital.

Utskottet har vid sitt ställningstagande till förevarande spörsmål kommit till den slutsatsen, att det mått av kapitalavkastning som ingår i en rörelseinkomst måste bli högst varierande från fall till fall. Det är högeligen vanskligt att dra några gränser som allmänt sett kan anses representera ett genomsnitt. Lika väl som den i propositionen föreslagna lösningen ur de synpunkter man här har att utgå ifrån kan betraktas som väl avvägd, kan å andra sidan skäl anföras för en höjning av ifrågavarande gräns i enlighet med motionärernas yrkande. Det måste emellertid även beaktas, att en höjning av gränsen med åtföljande ökning av den pensionsgrundande inkomsten också medför en motsvarande ökning av de avgifter den försäkrade har att erlägga för sin pensionering. Det torde mot bakgrunden härav inte utan vidare kunna tagas för givet, att de som beröres av den ifrågavarande gränsdragningen i allmänhet önskar en ändring i den av motionärerna angivna riktningen. Vid övervägande av de olika synpunkter som sålunda gör sig gällande har utskottet stannat för att rekommendera ett vidhållande av propositionens förslag i förevarande del och att alltså avstyrka motionsyrkandet.

I de likalydande motionerna I: 428 av herr Grym m. fl. och II: 524 av herr Fredriksson m. fl. föreslås, att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag till lag om sänkt pensionsålder för gruvarbetare förelägges riksdagen snarast möjligt samt att pensionsåldern därvid fastställs till 63 år vid 30 års arbete under jord eller i dagbrott

norr om polcirkeln. Jämväl i de nyssnämnda motionerna I: 430 och II: 525 beröres frågan om sänkt pensionsålder. Motionärerna hemställer där, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar, att den av departementschefen i propositionen ifrågasatta utredningen i syfte att klarlägga frågan om en ytterligare sänkning av pensionsåldern i vissa fall skall arbeta så skyndsamt att förslag kan framläggas redan 1960 till sänkt pensionsålder för gruvarbetare och andra i tungt och hälsofarligt arbete samt därefter jämväl utreda frågan om en allmän sänkning av pensionsåldern från nuvarande 67 år till 65 år och när det gäller kvinnliga folkpensionärer till 60 år.

Det föreliggande lagförslaget innehåller i fråga om pensionsåldern en nyhet jämfört med princippropositionen förra året så till vida att en i viss mån rörlig pensionsålder införts. Möjlighet ges enligt förslaget att ta ut ålderspension före den allmänna pensionsåldern — 67 år — varvid dock pensionens belopp reduceras med hänsyn till det tidigare uttaget. Tidigast kan ålderspension på detta sätt uttagas från 63 års ålder. Möjlighet ges också att genom att uppskjuta pensionsuttagets början till efter 67-årsåldern i viss utsträckning erhålla förhöjd pension från den senare tidpunkt, då densamma börjar utgå.

Motionärerna anser nu att möjligheter bör tillskapas att medge vissa yrkesgrupper möjlighet att taga ut sin pension vid lägre ålder än 67 år men ändå erhålla oducerad pension. I motionerna I: 430 och II: 525 framhålles därjämte att strävandena bör inriktas på en allmän sänkning av pensionsåldern.

Utskottet har med tillfredsställelse hälsat det förslag till en rörlig pensionsålder som inrymmer i propositionen. Därigenom ges bl. a. möjlighet för dem som drar sig tillbaka från förvärvslivet före 67 års ålder att komma i åtnjutande av förmåner från tilläggs pensioneringen från en tidigare tidpunkt än vad som markeras av den allmänna pensionsålderns inträde. Utskottet har emellertid förståelse för de önskemål som framförts — bl. a. i de föreliggande motionerna — om att möjligheter bör förefinnas för yrkesgrupper som har behov därav att komma i åtnjutande av oducerad ålderspension från en tidigare tidpunkt än 67-årsåldern. Departementschefen har också i propositionen framhållit, att man efter ytterligare utredning bör pröva möjligheterna att vidga rätten till pensioneringens förmåner och att det härvid kan bli fråga om i vilken utsträckning man — utöver den form av tidigare uttag av tilläggs pension som behandlas i lagförslaget — kan bereda personer, som måste dra sig tillbaka från förvärvslivet tidigare än andra, pension före 67 års ålder även i de fall då de inte är invalider i gängse bemärkelse. Utskottet ansluter sig till departementschefens uttalande och tillstyrker motionerna på det sättet, att utskottet förordar en utredning beträffande möjligheterna för yrkesgrupper med tungt och hälsofarligt arbete att erhålla oducerad ålderspension före 67

års ålder. Däremot finner sig utskottet — av bl. a. samhällsekonomiska skäl — icke kunna förorda en utredning rörande en allmän sänkning av pensionsåldern på sätt yrkats i motionerna I: 430 och II: 525.

De i förslaget intagna reglerna om förtidspension bygger i fråga om rätten till pension i väsentliga delar på invalidpensioneringen inom folkpensioneringen. Såsom departementschefen uttalat är avsikten att, sedan pågående utredningar i ämnet slutförts, anpassa reglerna efter vad som kommer att gälla inom folkpensioneringen. Invalidpensioneringen inom folkpensioneringen hör till de frågor som utredes av 1958 års socialförsäkringskommitté. Departementschefen förutsätter också, att sedan föreliggande lagförslag antagits socialförsäkringskommitténs uppdrag skall utvidgas till att avse även tillägspensioneringen.

Utskottet finner det angeläget att här anföra ett par synpunkter beträffande de problem som synes böra undersökas under det fortsatta utredningsarbetet.

Enligt 16 § skall i det fall att pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för minst två av de fyra år som närmast föregått det år, då rätt till förtidspension inträtt, förtidspensionen beräknas med utgångspunkt från vissa antaganden rörande de pensionspoäng den försäkrade skulle ha förvärvat, därest han inte drabbats av nedsättning i sin arbetsförmåga utan fullt ut kvarstått i sin förvärvsverksamhet fram till pensionsåldern. Enligt bestämmelserna i den angivna paragrafen skall den försäkrade för varje år från och med det, då förtidspensionen börjar utgå, till och med det, då han uppnår 65 års ålder, antagas ha tillgodoräknats pensionspoäng motsvarande medeltalet av de två högsta poängtalen under nyssnämnda fyraårsperiod. I det fall då den försäkrade inte har tillgodoräknats pensionspoäng för minst två år under den angivna fyraårsperioden, skall förtidspensionen i stället enligt 17 § beräknas på grundval av de pensionspoäng som faktiskt tillgodoräknats vederbörande. I det senare fallet torde ofta — beträffande dem som blir invalider i unga år regelmässigt — följden bli att en med hänsyn till 30-årsregeln reducerad pension kommer att utgå. Genom de berörda reglernas grundläggande betydelse även för beräkning av familjepension kommer desamma även att i många fall bilda underlag för beräkning av änke- och barnpensioner till efterlevande till den försäkrade.

Av det anförda följer att det vid beräkning av förtidspension som regel är av avgörande betydelse huruvida den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng för minst två av de fyra år som närmast föregått försäkringsfallet. Har den försäkrade inte poäng i nämnd utsträckning kommer hans pension regelmässigt att beräknas efter mindre förmånliga grunder. I de fall avsaknad av poäng under fyraårsperioden beror på att den försäkrade dragit sig tillbaka från förvärvslivet, är väl intet att invända mot en sådan

ordning. Pension skall ju i princip ersätta utebliven förvärvsinkomst. An-norlunda ter det sig emellertid i de fall, då avsaknad av poäng beror på sjukdom — kanske en begynnande invalidiserande sjukdom — eller arbetslöshet. Utskottet finner för sin del att det bör vara angeläget att hit-hörande regler utformas så, att det riskskydd försäkringen skänker den försäkrade och dennes familjemedlemmar inte förringas eller äventyras till följd av den försäkrades sjukdom eller oförvållade arbetslöshet. Under det fortsatta utredningsarbetet synes därför böra undersökas möjligheter-na att ge berörda regler en sådan utformning att nu angivna konsekvenser undviks.

I detta sammanhang vill utskottet även fästa uppmärksamheten på ett spörsmål som bl. a. aktualiserats i den till utskottet inkomna skrivelsen från TCO. Det gäller här frågan om möjlighet att förvärva pensionspoäng — och därmed pensionsrätt — under sjukdom och arbetslöshet. Den om-ständigheten att en försäkrad drabbas av sjukdom eller arbetslöshet bör enligt utskottets mening inte rimligen påverka hans rätt till pension. Vis-serligen kan den i lagförslaget intagna 30-årsregeln — mot bakgrunden av att den försäkrades förvärvsverksamma tid normalt omfattar mer än 30 år — i viss mån sägas innebära en garanti för att sjukdom och arbetslöshet normalt inte skall komma att — i varje fall inte i någon mera väsentlig mån — påverka den enskildes pensionsrätt. Fall kan dock tänkas, där förhållandet blir ett annat. Det må här framhållas, att för de försäkrade som är födda år 1924 eller tidigare avsaknad av pensionspoäng för ett år oundvikligen motsvaras av en sänkning av den pension som eljest skulle utgå.

Utskottet är väl medvetet om att lösningen av här sist berörda problem stöter på många och stora vanskligheter. Detta oaktat vill utskottet dock förordra att spörsmålet göres till föremål för utredning med syfte att ernå en mera tillfredsställande lösning i de hänseenden varom här är fråga.

I detta sammanhang vill utskottet understryka vikten av departements-chefens uttalande i propositionen att en väl utbyggd rehabiliteringsorgani-sation är nödvändig för att man genom lämpliga åtgärder effektivt skall kunna minska behovet av förtidspension. Ur såväl den enskildes som samhällets synpunkt är det angeläget, att envar beredes möjlighet att i mån av förmåga försörja sig genom eget arbete. I den mån rehabiliterings-åtgärderna kan anses leda till minskning av försäkringens utgifter för ut-betalning av pensioner bör försäkringens medel kunna användas till fi-nansiering av rehabiliteringsverksamheten.

Även när det gäller familjepensioneringen förutsätter ett slutligt ställ-ningstagande till vissa frågor att de pågående utredningarna rörande mot-svarande förmåner inom folkpensioneringen först avvaktas. Departements-

chefen har också i propositionen tillkännagivit sin avsikt att även beträffande tilläggspensioneringen hänskjuta dylika frågor till 1958 års socialförsäkringskommitté. Detta skall exempelvis gälla frågan om familjepension åt frånskilda kvinnor, vilkas f. d. make avlider, och kvinnor, som efter omgifte blir änkor för andra gången. De allmänna reglerna för änkepension har i propositionen — med vissa avvikelser från vad princippropositionen innehöll — formulerats efter mönster av vad som gäller inom statlig och kommunal pensionering liksom inom privat pensionering. Lagförslaget innebär, att rätt till änkepension från tilläggspensioneringen föreligger för änka, som ingått äktenskap med den försäkrade senast den dag då denne fyllde 60 år, förutsatt att äktenskapet varat i minst fem år. Har makarna gemensamma barn, utgår dock änkepension även om dessa villkor i fråga om äktenskapet inte är uppfyllda.

Genom de nu föreslagna änkepensionsreglerna har vunnits större enkelhet och överskådlighet. Därigenom att man tillämpar liknande regler som inom andra pensionssystem underlättas också samordningen med annan personalpensionering. Utskottet finner mot bakgrunden av det anförda att den föreslagna ordningen utgör en förbättring jämfört med tidigare förslag.

I motionen II: 518 av fröken Sandell hemställes att den i 23 § intagna bestämmelsen att för rätt till änkepension i allmänhet skall krävas att äktenskapet ingåtts senast den dag då den försäkrade fyllde 60 år måtte utgå.

Den i motionen påtalade bestämmelsen är utformad i analogi med vad som gäller enligt det statliga pensionsreglementet. Utskottet, som anser att överensstämmelse så långt möjligt bör råda mellan reglerna inom närliggande pensionsområden, kan för sin del inte tillstyrka motionsyrkandet.

I 43 § i förslaget återfinnes en bestämmelse av innehåll att om en person samtidigt är berättigad till flera pensioner från tilläggspensioneringen endast den största av dem skall utgivas, i första hand ålders- eller förtidspension. Det har i specialmotiveringen till paragrafen framhållits att den lösning av förevarande problem som valts inte är slutgiltig utan får omprövas i samband med nästa reformstapp. Departementschefen har också uttalat, att spørsmålet huruvida familjepension skall kunna utgå även vid sidan av annan pension från tilläggspensioneringen hör till de frågor som han avser att hänskjuta till 1958 års socialförsäkringskommitté för utredning. Utskottet vill för sin del understryka vikten av att så sker och att utredningen bedrivs så skyndsamt att resultatet kan föreligga innan förmåner skall börja utgå från försäkringen.

I de likalydande motionerna I: 434 av herr Ringaby och II: 526 av herr Gansmoe m. fl. föreslås — för den händelse lagen antages — vissa särregler när det gäller beräkning av ålderspension till dem som är ledamöter av riksdagen, då lagen om försäkring för allmän tilläggspension antages av riksdagen, och som är födda något av åren 1896—1929. Skälet för införande

av sådana särregler anges i motionerna vara att riksdagsledamöterna, som själva är med och beslutar om lagens införande, icke skall göras delaktiga av de särskilt förmånliga villkor som övergångsvis kommer vissa åldersgrupper till del i samband med pensionsystemets start. Enligt motionärerna är de av dem föreslagna bestämmelserna motiverade av att det inte med fog skall kunna sägas att riksdagens ledamöter beviljar sig själva otillbörliga förmåner.

Utan att närmare gå in på en argumentering i detalj kan utskottet konstatera, att det i motionerna framlagda förslaget förefaller föga verklighetsbetonat. Här må blott anmärkas att särregler av det angivna slaget torde te sig tämligen främmande för svensk civillagstiftning. För övrigt är att nämna att frågan om storleken av de samlade pensionsförmåner som tillkommer en riksdagsledamot bl. a. är beroende av hur en samordning mellan tilläggs-pensioneringen och de bestämmelser som reglerar ledamöternas pensionsrätt på grund av riksdagstjänstgöring utformas. Denna samordning avhandlas inte i förevarande sammanhang. Utskottet avstyrker motionerna.

Frågorna om samordning mellan tilläggs-pensioneringen och redan existerande system för personalpensionering har tilldragit sig stor uppmärksamhet i den allmänna diskussionen rörande pensionsfrågans lösning. Hithörande spörsmål har även uppmärksammats i den skrivelse som av TCO ingivits till utskottet.

För majoriteten av de löntagare som nu omfattas av utbyggda system för tjänstepensionering, nämligen de i statlig eller kommunal tjänst anställda, har samordningsfrågorna redan funnit sin lösning genom förhandlingsupp-görelser som träffats mellan berörda parter. Diskussionen om samordningsproblemen har under senare tid i första hand inte heller gällt dessa grupper utan avsett de i privat tjänst anställda. Framför allt har det här rört sig om tjänstemännen i enskild tjänst, som i stor utsträckning nu har sin pensionering ordnad via privata pensionssystem. Av propositionens utformning framgår att departementschefen utgått från att föreliggande samordningsfrågor borde lösas genom förhandlingar mellan berörda arbetsmarknadsparter. Departementschefen har vidare i propositionen upprepat sin i princippropositionen uttryckta mening att de som omfattas av existerande privata pensionssystem bör kunna påräkna att även efter den allmänna tilläggs-pensioneringens införande bli tillerkända minst lika goda pensionsförmåner som hittills. Departementschefen anför vidare, att enligt hans övertygelse även de löntagare, som nu är tillförsäkrade pensionsrätt och vilkas fortsatta pensionsrätt uppbygges inom tilläggs-pensioneringen, i regel kommer att få en förbättring av sitt pensionsskydd genom tilläggs-pensioneringens införande. I synnerhet innebär, framhåller departementschefen, värdebeständigheten en utomordentligt viktig förbättring.

Utskottet delar de åsikter departementschefen sålunda anfört. En lösning

av samordningsproblemen förhandlingsvägen är nödvändig, inte minst med tanke på att samordningen måste få varierande utformning med hänsyn till olikheterna i nu tillämpade pensionssystem. Det framlagda förslaget till en allmän tilläggs pensionering lägger ej heller hinder i vägen för de praktiska möjligheterna att genomföra en dylik samordning. Förhandlingar av det slag som nu berörts bör kunna leda till för berörda parter rimliga och godtagbara resultat.

Även om direkta lagstiftningsåtgärder således enligt utskottets mening inte bör tillgripas för att lösa kvarstående samordningsfrågor, är det givetvis angeläget att tillse att gällande lagstiftning inte onödigtvis lägger hinder i vägen för en lämplig lösning av hithörande spörsmål i enlighet med berörda parter intentioner. Utskottet förutsätter att departementschefen med uppmärksamhet följer utvecklingen härvidlag och vidtager de åtgärder som kan finnas påkallade. Det torde vidare få ankomma på dem som omfattas av anpassningsproblemen att i förekommande fall göra hänvändelse till Kungl. Maj:t om vidtagande av erforderliga åtgärder.

Utskottet vill i detta sammanhang påpeka att i den till utskottet inkomna skrivelsen från Svenska Personal-Pensionskassan (SPP) berörts vissa skatteregler, vars utformning enligt kassans mening skulle lägga vissa hinder i vägen när det gäller att tillskapa kompletteringsförsäkringar av det slag som kan komma att erfordras, om tilläggs pensioneringen genomföres. Kassan erinrar om att ålderspension, som skall utgå under kortare tid än fem år, betraktas som pensionsförsäkring i kommunalskattelagens mening endast om pensionens årsbelopp inte överstiger 3 000 kr. och pensionen skall utgå under minst två år. På grund av nämnda bestämmelser skulle, anför kassan, en kompletteringsförsäkring i kassan avseende ålderspension mellan exempelvis 65 och 67 år inte kunna hänföras till pensionsförsäkring till den del den överstiger ett årligt pensionsbelopp om 3 000 kr. Utskottet förutsätter att av kassan aktualiserade och andra liknande spörsmål vinner nödigt beaktande under det fortsatta arbetet med pensionsreformen.

Det framlagda förslaget till *lag angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964 enligt lagen om försäkring för allmän tilläggs pension* föranleder ingen erinran från utskottets sida. De föreslagna procentsatserna — 3 procent år 1960 och därefter stegring med 1 procent om året under de följande fyra åren — ansluter sig till allmänna pensionsberedningens lägre alternativ och överensstämmer med vad som föreslogs i princippropositionen. Då försäkringens utgifter under inledningsskedet blir mycket ringa, kommer effekten av de angivna avgiftsuttagen att bli en icke obetydlig fondbildning inom ramen för försäkringen. I och för sig kan det ju sägas att någon fondbildning inte erfordras inom ett pensionssystem som bygger på fördelningsprincipen. Såsom läget nu gestaltar sig torde emellertid en viss fondbildning vara motiverad för att motväga det sparande-

bortfall — framför allt inom den enskilda försäkringssektorn — som kan väntas bli en följd av tilläggspensioneringens genomförande. Att närmare bedöma omfattningen av det sparandebortfall som kan antas inträffa stöter på synnerligen stora vanskligheter. Det är följaktligen ytterligt svårt att nu avgöra hur stor fondering inom systemet som skulle erfordras ur nu angivna synpunkter. Inte minst av detta skäl är det motiverat att, såsom skett i propositionen, begränsa den tid, för vilken avgiftsuttaget storlek nu bestämmes, till ett fåtal år. Man vinner därigenom att man, sedan en tid förflutit och erfarenheter vunnits av det nya pensionssystemets verkningar på samhällsekonomin i olika hänseenden, kan förutsättningslöst pröva frågan om avgiftsuttaget för en följande period utan att på något sätt vara bunden av tidigare ställningstaganden.

Till frågan om fonderingen bör ytterligare anföras, att en fondering i inledningsskedet kan vara motiverad också av andra skäl än hänsyn till ett väntat sparandebortfall. Så är även i ett fördelningssystem en viss fondbildning önskvärd för att utjämna skillnader mellan olika år. I föreliggande fall är en fondering även motiverad med hänsyn till den ogynnsamma utvecklingen i fråga om relationerna mellan aktiva förvärvsarbete och åldringar som är att vänta under de närmaste decennierna. Ränteavkastningen på en inte alltför obetydlig fond kan bli av stor betydelse, när det gäller att bestrida kostnaderna för de framtida pensionsutbetalningarna.

Förslaget till *reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning* finner sig utskottet kunna godtaga i väsentligen oförändrat skick. Dock föreslår utskottet vissa ändringar i fråga om fondstyrelsernas sammansättning. Därjämte förordar utskottet ett par närmast formella jämkningar i förslaget.

Enligt propositionens förslag skall allmänna pensionsfondens förvaltning handhas av tre olika fondstyrelser benämnda första, andra och tredje fondstyrelserna. Första fondstyrelsen skall förvalta de arbetsgivaravgifter, som erlägges av det allmänna, andra fondstyrelsen arbetsgivaravgifter från enskilda större arbetsgivare — de som har minst 20 anställda — samt tredje fondstyrelsen övriga arbetsgivaravgifter och egenavgifter.

Varje fondstyrelse skall enligt förslaget bestå av nio ledamöter. Den formella befogenheten att utse ledamöterna skall tillkomma Konungen. Beträffande sex av styrelseledamöterna i varje styrelse skall dock Konungen vid tillsättningen vara bunden av förslag från organisationer, som företräder de försäkrade och de avgiftsbetalare, som med hänsyn till bestämmelserna om fondstyrelsernas förvaltningsområden främst kan sägas vara intressenter i förhållande till de av styrelsen förvaltade tillgångarna.

Fördelningen av de sex styrelseposter i varje fondstyrelse som skall bestämmas efter förslag av organisationer som ovan nämnts skall enligt proposi-

tionen ske sålunda, att i vardera första och andra fondstyrelserna tre samt i tredje fondstyrelsen två representanter skall utses efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare. De tre återstående platserna i första fondstyrelsen skall utses efter förslag av organisationer som företräder kommuner och landstingskommuner. Enligt förslaget skall vidare tre platser i andra och två i tredje fondstyrelsen tillsättas efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare. Resterande två platser i tredje fondstyrelsen skall utses efter förslag av sammanslutningar som företräder egenavgiftsbetalare.

I det framlagda författningsförslaget anges inte vilka organisationer som skall äga föreslå styrelseledamöter eller vilket antal ledamöter som skall utses från varje organisations förslag. Föreskrifter om förslagsrätt avses skola utfärdas av Konungen i särskild ordning. I propositionen anges dock en tänkbar fördelning av styrelseplatserna med utgångspunkt från nu gällande förhållanden. Enligt denna skulle de tre kommunorganisationerna i första fondstyrelsen bli Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund. Som arbetsgivarorganisation i andra fondstyrelsen skulle endast Svenska arbetsgivareföreningens förtroenderåd förekomma. På arbetstagersidan tänkes i såväl första som andra fondstyrelserna Landsorganisationen och TCO bli förslagsgivare med en representation av i båda fallen två för Landsorganisationen och en för TCO. Tredje fondstyrelsens arbetstagarrepresentanter skulle likaledes utses av Landsorganisationen och TCO, en från vardera organisationen. En tänkbar fördelning av övriga poster i denna styrelse skulle enligt propositionen vara att av arbetsgivarrepresentanterna en utses på förslag av Sveriges hantverks- och småindustriorganisation och en på förslag av Svenska arbetsgivareföreningens förtroenderåd, medan av representanterna för egenavgiftsbetalarna en utses på förslag av RLF och en på förslag av Sveriges köpmannaförbund.

Enligt förslaget skall personliga suppleanter för ledamöterna utses i samma ordning som ledamöterna, d. v. s. att exempelvis suppleant för avgiftsbetalarrepresentant skall utses på förslag av organisation, som företräder avgiftsbetalare, dock inte nödvändigtvis samma organisation som föreslagit ledamoten. I propositionen anges att i första fondstyrelsen en suppleant på arbetstagersidan bör kunna utses på förslag av SACO och i andra fondstyrelsen en arbetsgivar-suppleant på förslag av Kooperativa förbundet.

Ändringar i fondstyrelsernas sammansättning påyrkas i ett flertal motioner. Sålunda hemställs i de likalydande motionerna I: 426 av herr Anderson, Carl Albert, och II: 516 av herr Lundqvist i Trollhättan m. fl., att riksdagen måtte besluta att konsumentkooperationen skall betraktas som sådan rikssammanslutning, vilken jämlikt 4 § i reglementet ges rätt föreslå ordinarie

ledamot och suppleant för denne till andra fondstyrelsen jämte suppleant till tredje fondstyrelsen. I de likalydande motionerna I: 411 av herr Söderberg m. fl. och II: 501 av herr Hagnell m. fl. föreslås sådan ändring av andra och tredje fondstyrelsernas sammansättning att i andra fondstyrelsen en ledamot skall tillsättas efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare och sju efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare samt att i tredje fondstyrelsen en representant skall utses efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, fem efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare och två efter förslag av sammanslutningar av egenavgiftsbetalare. Slutligen föreslås i de likalydande motionerna I: 430 av herr Öhman och herr Persson, Helmer, samt II: 525 av herr Senander m. fl. att i första fondstyrelsen två ledamöter skall tillsättas efter förslag av sammanslutningar som företräder kommunerna och landstingskommunerna och fem efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare, i andra fondstyrelsen en efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare och fem efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare samt i tredje fondstyrelsen en efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, fyra efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare och två efter förslag av sammanslutningar av egenavgiftsbetalare.

I ett stort antal till utskottet inkomna skrivelser från olika fackliga sammanslutningar har förordats en ökad arbetstagarrepresentation i fondstyrelserna.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen för propositionens förslag skall enligt detta i vardera av de tre fondstyrelserna tre ledamöter utses av Konungen utan att Konungen därvid är bunden av förslag från någon organisation. Dessa ledamöter kan alltså sägas representera det allmännas eller statens intressen inom fondförvaltningen. En så betydande statlig representation kan enligt utskottets mening anses vara motiverad vad gäller första fondstyrelsen — som har att förvalta de arbetsgivaravgifter som inflyter från statens verksamhet — men knappast i fråga om andra och tredje fondstyrelserna, som enbart förvaltar avgifter från enskilda. Utskottet föreslår därför att sådana ändringar vidtages beträffande reglerna angående dessa båda styrelsernas sammansättning att allenast en representant i vardera styrelsen utses utan att Konungen därvid är bunden av förslag från någon organisation. Av de återstående åtta representanterna i andra fondstyrelsen bör fyra företräda arbetsgivarna och fyra löntagarna. Den ytterligare representant jämfört med propositionen som på så sätt skall företräda arbetsgivarna bör — liksom suppleanten för honom — enligt utskottets mening utses på förslag av sammanslutning som företräder konsumentkooperationen. Att konsumentkooperationen erhåller en representant i styrelsen är motiverat med hänsyn till dess ur många synpunkter särpräglade och centrala ställning i svenskt ekonomiskt liv och med hänsyn till de speciella finansieringsformer, som utmärker densamma. Den organisation som

kommer i fråga för framläggande av förslag till den styrelseledamot, varom här är fråga, blir naturligen Kooperativa förbundet. Inskränkningen av statens representation i tredje fondstyrelsen med två ledamöter bör medföra en motsvarande ökning — till fyra — av det antal ledamöter som tillsättes på förslag av arbetstagarorganisation. Den ökning av löntagarnas representation i andra och tredje fondstyrelsen som utskottet sålunda föreslår bör i sin helhet tillfalla Landsorganisationen. Utskottet ansluter sig till motionsyrkandet att Kooperativa förbundet även bör äga föreslå en suppleant till tredje fondstyrelsen.

Genom det anförda här utskottet besvarat de ovan angivna motionsyrkandena om fondstyrelsernas sammansättning. Utskottet har utarbetat förslag till de ändringar i 4 § i förslaget till fondreglemente som föranledes av ett beaktande av de synpunkter som sålunda anförts. De förordade ändringarna i fondstyrelsernas sammansättning föranleder också vissa formella jämförelser i 6 § i reglementsförslaget.

I motionerna I: 426 och II: 516 har ytterligare yrkats, att riksdagen måtte besluta, att konsument- och bostadskooperativa sparkassor upptages bland de kreditinstitut, vilka direkt anges i 12 § 4. och 14 § i reglementsförslaget såsom låntagare hos fondstyrelsen och som förmedlare av återlån.

Med anledning av det sistnämnda motionsyrkandet vill utskottet framhålla, att enligt de nämnda författningsrummen Konungen äger för däri angivna ändamål godkänna jämväl annan kreditinrättning än de där uppräknade. I motiveringen till stadgandena framhåller departementschefen, att såsom förutsättningar för dylikt godkännande synes böra fordras vissa garantier i fråga om arten och omfattningen av vederbörande kreditinrättnings verksamhet liksom beträffande kontrollen av inrättningen. Konungen bör sålunda, fortsätter departementschefen, föreskriva villkor för rörelsens bedrivande genom att fastställa stadgar, reglemente eller bolagsordning för kreditinrättning som här avses, och företagen bör stå under tillsyn av statlig myndighet eller vara underkastade tillfredsställande kontroll i annan ordning. Det framhålles vidare särskilt att vissa kooperativa sammanslutningar för inlåning kan tänkas komma i fråga för godkännande under förutsättning att de angivna villkoren uppfylles.

Utskottet ansluter sig till vad departementschefen anfört beträffande de krav som bör uppställas för godkännande av särskilda kreditinrättningar i förevarande hänseende. Därest de av motionärerna åsyftade kooperativa inlåningsavdelningarna uppfyller de angivna kraven bör de kunna påräkna att bli godkända för de ändamål, varom här är fråga. Däremot kan utskottet icke dela den av motionärerna uttryckta meningen, att avdelningarna bör direkt upptagas i författningstexten såsom sådana kreditinstitut, som utan särskilt godkännande kan komma i fråga för den berörda låneverksamheten.

I föreliggande sammanhang vill utskottet understryka vikten av de från olika håll framförda synpunkterna angående värdet — inte minst mot bakgrunden av tillkomsten av allmänna pensionsfonden — av att möjligheter skapas och tillvaratages för inrättande av nya kreditinstitut av specialkaraktär för tillgodoseende av behovet av långfristig kredit inom olika näringsgrenar, för bostadsbyggande m. m.

Enligt 5 § i förslaget skall ledamöterna i fondstyrelserna förordnas för tiden intill dess balansräkning fastställs under tredje året efter det, varunder förordnandet meddelats. Den vid försäkringens start utsedda fondstyrelsen avses enligt motiveringen till paragrafen skola fungera till dess balansräkning fastställts år 1963. Enligt uttalande i propositionen är emellertid avsikten att vid försäkringens start styrelseledamöter skall utses redan under år 1959. För att ernå samstämmighet mellan författningstexten och vad sålunda avsetts synes reglementet böra kompletteras med en ikraftträdandebestämmelse av innehåll att om styrelse utses under år 1959 förordnandena skall omfatta tiden intill dess balansräkning fastställts under år 1963. Utskottet har utarbetat förslag till sådan bestämmelse.

Av det ovan anförda framgår att utskottet avstyrker de i motionerna I: 429 av herr Bengtson m. fl. och II: 519 av herr Hedlund m. fl., I: 431 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 520 av herr Hjalmarson m. fl. samt I: 433 av herr Aastrup m. fl. och II: 523 av herr Ohlin m. fl. framställda yrkandena om avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 100.

Utskottet hemställer,

A) att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om försäkring för allmän tilläggspension.

Vid utskottets hemställan under B

2) av herrar *Strand, Geijer, Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson, Mossberger, Kellgren*, fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Almgren, Kristenson* i Göteborg, fru *Ekendahl* och herr *Gustafsson* i Uddevalla, vilka under återopande av vad de anfört i sin reservation vid utskottets hemställan under A) ansett att utskottet bort hemställa,

B) att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående procentsatsen för avgiftsuttaget under åren 1960—1964 enligt lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

Vid utskottets hemställan under C

3) av herrar *Strand, Geijer, Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson, Mossberger, Kellgren*, fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Almgren, Kristenson* i Göteborg, fru *Ekendahl* och herr *Gustafsson* i Uddevalla, vilka under åberopande av vad de anfört i sin reservation vid utskottets hemställan under A) ansett att utskottet bort hemställa,

C) att riksdagen med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning måtte för sin del antaga förslaget med de ändringar i 4 och 6 §§ samt ikraftträdandebestämmelserna som framgår av följande, såsom utskottets förslag be-tecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

4 §.

Varje fondstyrelse skall bestå av nio ledamöter, som förordnas av Konungen. Av ledamöterna utses

i första fondstyrelsen tre efter förslag av sammanslutningar, som företräda kommunerna och landstingskommunerna, och tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare;

i andra fondstyrelsen tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare och tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare; samt

i tredje fondstyrelsen två efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, två efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare och två efter förslag av sammanslutningar, som företräda personer vilka erlägga avgifter enligt 34 § lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

Varje fondstyrelse skall bestå av nio ledamöter, som förordnas av Konungen. Av ledamöterna utses

i första fondstyrelsen tre efter förslag av sammanslutningar, som företräda kommunerna och landstingskommunerna, och tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare;

i andra fondstyrelsen tre efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, en efter förslag av sammanslutning, som företräder konsumentkooperationen, och fyra efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare; samt

i tredje fondstyrelsen två efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare, fyra efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare och två efter förslag av sammanslutningar, som företräda personer vilka erlägga avgifter enligt 34 § lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

*(Kungl. Maj:ts förslag)**(Utskottets förslag)*

Avgives icke — — — — — sådant förslag.

För varje — — — — — en suppleant.

Ledamöter och — — — — — svenska medborgare.

6 §.

Av de utan förslag utsedda ledamöterna i *fondstyrelse* förordnar Konungen en till ordförande. Fondstyrelse väljer — — — vice ordförande.

Av de utan förslag utsedda ledamöterna i *första fondstyrelsen* förordnar Konungen en till ordförande. *I andra och tredje fondstyrelserna skall den utan förslag utsedde ledamoten vara ordförande.* Fondstyrelse väljer — — — vice ordförande.

Detta reglemente — — — — — 1 januari 1960.

För åren — — — — — som erfordras.

Utses ledamöter och suppleanter i fondstyrelse under år 1959, skola förordnandena avse tiden intill dess balansräkning fastställts under år 1963.

Vid utskottets hemställan under D

4) av herrar *Aastrup, Nils Hansson, Söderquist, Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att det stycke i utskottets yttrande å s. 96 som börjar med »I de» och slutar med »detta motionsyrkande» ävensom utskottets hemställan under D) bort ersättas med yttrande och hemställan av följande lydelse:

Olika meningsriktningar samlades kring det beslut riksdagen fattade förra året beträffande en reformering av folkpensioneringen, innebärande en framtida, väsentlig utbyggnad av folkpensionsförmånerna. Varje medborgare avsågs därmed kunna erhålla en grundtrygghet, inte bara för ålderdomen utan även vid invaliditet och för efterlevande familjemedlemmar i händelse av frånfälle. Utskottet anser att det program, som därvid fastlades fram till år 1968, måste fullföljas. Även efter detta år bör folkpensionernas betydelsefulla ställning i det sociala reformverket bibehållas och folkpensionärerna följaktligen erhålla en skälig andel av inträdande standardstegringar. De utredningar, som med anledning av riksdagsbeslutet påbörjades på familje- och invalidpensioneringens område, måste enligt utskottets mening så snart som möjligt leda till positiva resultat i all den utsträckning så ännu icke skett.

Utskottet utgår alltså från att folkpensioneringen också i framtiden skall utgöra grundvalen för en god ålderstrygghet. Det hot mot den framtida förstärkningen av folkpensionerna, som en obligatorisk tilläggs pensionering enligt regeringens förslag både genom sina samhällsekonomiska effekter och sin organisatoriska uppbyggnad medför, anser utskottet det vara angeläget att avvärja.

Utöver grundtryggheten genom folkpensioneringen har redan nu stora grupper av medborgare skaffat sig tilläggs pensionsförmåner eller förstärkt sin trygghet på ålderdomen på annat sätt t. ex. i eget hem, egen rörelse e. d. Men det finns andra ännu större grupper, som endast i mindre grad eller inte alls har någon tilläggs pension ordnad och som icke heller i övrigt har någonting annat än folkpensionen att falla tillbaka på när ålderns dagar kommer. Sådana brister i ålders-, invalid- och familjetryggheten för stora medborgarskikt kan enligt utskottets mening i ett framåtgående samhälle icke få bli bestående. Utskottet ställer sig sålunda helt positivt till en verklig lösning av detta trygghetsproblem för samtliga samhällsmedborgare och anser att detta förutsätter en betydande utvidgning av en tilläggs pensionering och förbättrade villkor för andra former av sparande för trygghet. Lösningen på dessa frågor bör enligt utskottets mening vad tilläggs pensioneringen beträffar uppfylla följande huvudvillkor:

Den bör möjliggöra att en god värdesäker tilläggs pension successivt bygges upp och säkra rätten härtill för alla medborgare, som önskar en sådan och vill påtaga sig de därmed förknippade ekonomiska konsekvenserna i form av en långsammare takt i den kontanta arbetsersättningens fortsatta ökning.

Den bör följaktligen också säkra medborgarnas rätt att enskilt eller gruppvis utöva sitt eget inflytande, när det gäller storleken av den uppoffring de vill göra för en tilläggs pensionering. Den bör medge i princip likvärdiga villkor för anslutning för alla förvärvsarbetande, såväl löntagare som företagare, och även bereda utrymme för en frivillig tilläggs pension åt de hemarbetande kvinnorna. Den bör öppna ökade möjligheter för en förstärkning av ålderstryggheten även genom sparande i en egen rörelse, en egen gård eller eget hem.

En dylik lösning bör självfallet *icke* innebära, att de grupper, som nu genom uppoffringar beträffande den kontanta arbetsersättningen skaffat sig tilläggs pensionsförmåner, försätts i ett sämre läge. Tvärtom måste naturligtvis en god lösning möjliggöra en smidig samordning med redan existerande pensionssystem.

Den bör slutligen främja sparande och kapitalbildning, så att en framgångsrik utveckling av näringslivet underlättas och sunda ekonomiska förutsättningar för bättre levnadsförhållanden och en bättre ålderstrygghet för alla folkgrupper därigenom skapas. Den bör därför medge att de successivt hopsparade pensionsfonderna under för de anställda betryggande former i

väsentlig utsträckning automatiskt återlånas till företagen, så att de direkt kan sättas in i produktionen. Den bör följaktligen leda till en decentraliserad kapitalförvaltning och avvärja riskerna för en omfattande statlig dirigerings av kapitalmarknaden.

Dessa huvudvillkor överensstämmer med de förslag, som framförts i de likalydande motionerna I: 433 av herr Aastrup m. fl. och II: 523 av herr Ohlin m. fl. Utskottet tillstyrker därför att Kungl. Maj:t skall erhålla riksdagens uppdrag att för 1960 års riksdag framlägga förslag till tilläggs pensioneringens ordnande i enlighet med i dessa motioner utarbetade och framlagda riktlinjer. Utskottet finner däremot, att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget på väsentliga punkter står i strid med de huvudvillkor, som utskottet finner nödvändiga att tillgodose, om en sund lösning av pensionsfrågan skall bli möjlig. Av denna anledning har utskottet redan i det föregående avstyrkt Kungl. Maj:ts proposition. Till stöd för sitt ställningstagande vill utskottet nu ytterligare framför följande synpunkter.

Såväl vid folkomröstningen på hösten 1957 som vid valen till andra kammaren den 1 juni 1958, vilka i eminent grad gällde pensionsfrågan, uttalade sig en knapp majoritet av väljarna *mot* en obligatorisk tilläggs pensionering i huvudsaklig överensstämmelse med regeringens nu framlagda förslag. En måhända med slumpens hjälp tillkommen minimal majoritet i riksdagen bör enligt utskottets bestämda uppfattning då icke söka genomdriva en sådan pensionsordning. Vid andrakammarvalet förra året visade det sig samtidigt att endast omkring en tredjedel av väljarna gav sin röst åt de politiska meningsriktningar, som tagit ställning emot ett positivt beslut i riksdagen beträffande tilläggs pensioneringen. Naturligtvis kan icke en så utpräglad minoritet göra anspråk på att få diktera statsmakternas slutliga ställningstagande.

Som framhålles i de ovannämnda motionerna resulterade alltså förra årets riksdagsval i ett politiskt läge, där, så länge de ytterlighetsbetonade ståndpunkterna vidhålles, varje avgörande i frågan om tilläggs pensioneringen kommer att ske med en minimal marginal och följaktligen vila på en bräcklig grund. Utskottet delar motionärernas uppfattning, att angelägenheten att finna en stabil och god lösning av en fråga, som påverkar vårt folks levnadsförhållanden under mycket lång tid framåt, är så stor, att en kort tids uppskov blir en mycket mindre nackdel än möjligheten att skapa ökade förutsättningar för en tillfredsställande lösning. Utskottet vill i detta sammanhang vidare framhålla, att just året 1960 är olämpligt som begynnelseår för en tilläggs pensionsreform. Den ytterligare förkortning av arbetstiden som äger rum kommer nämligen att påverka arbetsersättningen, varför en vid samma tidpunkt införd generell avgiftsbelastning för pensionsändamål kan te sig betänkelig. Härtill kommer det osäkra konjunkturläget liksom den besvärliga statsfinansiella situationen, för vars bemästrande regeringen hotat med en omsättningsskatt.

Det finns således, enligt utskottets mening, starka både politiskt-psykologiska och praktiska ekonomiska skäl för antagandet, att om riksdagen nu avslår regeringens proposition så kan god vilja till samförstånd och ett sansat bedömande av den ekonomiska verkligheten få tid och möjligheter att åter göra sig gällande.

Utskottet ansluter sig därför till den i de ovannämnda motionerna framförda uppfattningen, att en reform av tilläggs pensioneringen enligt däri framlagda riktlinjer under sådana förhållanden bör vara ägnad att överbrygga de nuvarande motsättningarna och så småningom — om den genomföres — skulle omfattas med allmänt förtroende.

Den dispositiva lag om tilläggs pensionering, som en sådan reform förutsätter, inverkar i och för sig ej på de överenskommelser om pensionering som redan slutits mellan parterna på arbetsmarknaden. Ej heller lägger den, som i motionerna framhålles, några hinder i vägen för att avtal träffas mellan parterna om en annan ordning för tilläggs pensioneringen än lagen innebär. För de grupper av anställda, som sålunda avtalat eller kommer att avtala om pensionsförmåner, och därmed ställer sig vid sidan av den dispositiva lagen, är det emellertid en stor fördel att erhålla en värdesäkring av pensionsförmånerna enligt de metoder som anges i motionerna. I de fall däremot, där en löntagargrupp eller enskild löntagare önskar bestämmelser om tilläggs pension i arbetsavtalet, men överenskommelse härom inte kan träffas med arbetsgivaren, kommer lagen att gälla. Den dispositiva lagen garanterar därmed att en god och hållbar tilläggs pensionering verkligen genomförs för de löntagare, som i denna form önskar trygga sin ålderdom och som vill göra de härför erforderliga uppoffringarna. Den dispositiva lagstiftningen är emellertid inte föreslagen för att trygga enbart löntagarnas intressen av att pensionsfrågan verkligen blir löst. Företagare, hantverkare, fria yrkesutövare m. fl. skall beredas rätt att på i princip samma villkor som anställda ansluta sig till en pensionering utöver folkpensioneringen. Den dispositiva lagens uppgift är sålunda att trygga att det blir en rätt till tilläggs pension för alla, som önskar använda denna rätt och taga de därmed förenade ekonomiska konsekvenserna, men inte att fastläsa en viss norm för hur pensioneringen måste vara ordnad inom alla olika områden av förvärvslivet. Den valfrihet och frivillighet, som behövs för att tillgodose de skiftande behov och önskemål beträffande pensionsålder, pensionsförmåner och avgifter som finns i vårt samhälle, inryms i ett sådant verkligt dispositivt system.

Utskottet anser sig därför böra med skärpa tillbakavisa de försök, som i det politiska meningsutbytet gjorts, att oberoende av sakliga hänsynstaganden och bedömanden likna en lagstiftning av denna karaktär med den obligatoriska och likriktade pensionsordning regeringen föreslår.

Den i motionerna av herr Aastrup m. fl. och herr Ohlin m. fl. förordade lagstiftningen ger fulla och reella möjligheter för löntagargrupperna att
9 — *Bihang till riksdagens protokoll 1959. 12 saml. Nr 1*

träffa avtal om från lagen avvikande pensionsvillkor. Några sådana reella möjligheter finns icke i regeringsförslaget. Motionärernas förslag har vidare som en huvudpunkt den individuella utträdesrätten. Denna ger den enskilde samma möjligheter, som nu föreligger, att individuellt bestämma sig för eller genom sin organisation genom avtal göra upp om ordningen för tilläggspensioneringen eller avgöra om han över huvud taget önskar någon tilläggspension. Någon sådan individuell bestämmanderätt förekommer icke alls för löntagare i regeringsförslaget. Motionärernas förslag öppnar möjligheter för företagare, fria yrkesutövare och hemarbetande kvinnor att på med löntagare i princip likvärdiga villkor tilläggspensionera sig. Regeringsförslaget är helt stängt för de hemarbetande kvinnorna. Avgifternas höjning kan enligt motionärernas förslag under övergångstiden på ett helt annat sätt än enligt regeringsförslaget anpassas efter den faktiska ekonomiska utvecklingen och följaktligen, för att undvika kostnadsstegringar och reallönesänkningar, dämpas under en stagnationsperiod. Motionärernas förslag innebär en ökning av det enskilda sparandet förvaltad under decentraliserade former och i övervägande utsträckning ställt till produktionens förfogande. Regeringsförslaget innebär ett i förhållande till de utlovade pensionsutfästelserna helt otillräckligt sparande. Det medför nämligen nedbrytande verkningar på nu existerande kapitalbildning inom en rad pensionsanstalter och kommer därför att negativt påverka näringslivets kapitalförsörjning.

Utskottet har, för att söka skingra den dimbildning, som i ovan berörda hänseenden förekommer, funnit det angeläget att framhålla dessa fakta.

Utskottet vill vidare fästa uppmärksamheten på den alltmera realistiska uppfattningen särskilt hos företrädarna för de stora löntagargrupper, som nu har otillfredsställande pensionsförhållanden, om hur kostnaderna för en utvidgad tilläggspensionering i verkligheten kommer att falla. Detta har bl. a. kommit till uttryck i samband med diskussionerna om sammansättningen av de styrelser, som skall förvalta den under statens uppsikt stående fondbildningen enligt regeringsförslaget. Utskottet, som avstyrkt regeringsförslaget, saknar anledning att taga ställning till ifrågakvarande angelägenheter men konstaterar, att den insikten blir alltmer allmän att en förbättrad tilläggspensionering måste betalas med en i motsvarande grad långsammare förbättring av de kontanta arbetsersättningarnas verkliga värde. Det framstår därför såsom kortsynt att söka uppamma ett företagarmotstånd även mot motionärernas på ett sunt och ekonomiskt riktigt sätt baserade förslag till lösning av pensionsfrågan. I den mån sådana ansträngningar har framgång kan de endast tjäna till att stärka de politiska meningsriktningar, som från en socialistisk idégrund strävar att minska omfattningen av enskild företagsamhet och dess arbetsmöjligheter.

Vad regeringsförslaget angår kan utskottet ansluta sig till den kritik därav, som framföres i motionerna I: 433 och II: 523. Utskottet vill särskilt

framhålla, att det försäkringsmässiga sparandet för pensionsändamål sedan avsevärd tid tillbaka befunnit sig i stark tillväxt trots det negativa inflytande, som inflationen och planerna på en obligatorisk pensionsordning enligt regeringsförslaget otvivelaktigt utövat. Detta försäkringsmässiga sparande har haft och har alltjämt en stor betydelse för vårt näringslivs kapitalförsörjning. Man torde kunna räkna med att den allra största delen därav kommer att bortfalla, om regeringsförslaget genomföres.

Motionärernas förslag däremot skulle medföra en betydande ökning av kapitalbildningen, eftersom det i detta förslag råder ett försäkringsmässigt bestämt och ekonomiskt sunt förhållande mellan pensionsutfästelser och sparandet för dessa.

Som utskottet ovan framhållit motsvaras icke i regeringsförslaget de utlovade pensionsutfästelserna av ett tillräckligt sparande — ett förhållande, som är särskilt framträdande under övergångstiden på grund av de i förslaget inkluderade enorma överkompensationerna, som blir större ju högre inkomsten varit under den aktiva tiden.

Hållfastheten i regeringsförslagets pensionsutfästelser grundas icke på faktiska, genom sparande skapade tillgångar utan på en förhoppning om att de under kommande år yrkesverksamma skall vara villiga åtaga sig motsvarande förpliktelser.

Regeringsförslaget kommer alltså att få en negativ inverkan på kapitalbildningen och medföra risker att den stora, centralt administrerade fonden användes för ur ekonomisk synpunkt icke rationella syften. Förslaget innebär dessutom att det icke lämnas några säkra, på ett fast samband mellan avgifter och förmåner grundade rättsliga garantier åt de pensionsförsäkrade. I ett läge, då det svenska näringslivets känslighet för en skärpt internationell konkurrens tydligt framträder samtidigt som utvecklingen av det på kontinenten skapade ekonomiska blocket ställer ökade krav på vårt lands ekonomiska styrka för att en tillfredsställande förbättring av folkförsörjningen i Sverige även framdeles skall bli möjlig, är det enligt utskottets mening synnerligen anmärkningsvärt att regeringen framhärdar med att söka genomdriva ett sådant förslag.

Utskottet anser det alltså mycket välbetänkt att förslaget enligt motionerna I: 433 och II: 523 avstår från att söka upptaga någon tävlan med regeringens proposition i fråga om långtgående löften i pensionshänseende utan i stället baserat tilläggs pensioneringen på en betryggande ekonomisk grundval. Likväl vill utskottet framhålla att enligt motionernas förslag ingenting står i vägen för att de grupper av medborgare, som har behov av en lägre pensionsålder än 67 år eller en kortare intjänandetid än den i motionerna förutsatta också kan förverkliga pensionsordningar under sådana villkor. Förutsättningarna är då givetvis att de är beredda bära de ökade kostnaderna härför. Dessa kommer ändå att ställa sig fördelaktiga i jämförelse med de villkor, som nu är vanliga. Påståenden att motionernas förslag ej

skulle medge en full pension förrän efter 40 års intjänandetid eller längre saknar därför relevans.

De huvudpunkter rörande innehållet i en dispositiv lag om tilläggs-pensionsförsäkring som förts fram i motionerna I: 433 och II: 523 bör enligt utskottets mening snabbt kunna överföras i lagtext. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t låter verkställa den juridiska bearbetningen av huvudpunkterna så snart som möjligt så att ett lagförslag kan underställas 1960 års riksdags prövning.

Den dispositiva lagstiftningen om tilläggs-pensioneringen skulle därmed efter riksdagsbeslut nästa år kunna träda i kraft från och med ingången av år 1961. Därigenom skulle de löntagargrupper, som inte genom avtal tillförsäkras sig andra pensionsvillkor, liksom de icke-löntagare som individuellt eller gruppvis vill ansluta sig till den dispositiva lagens pensionssystem, garanteras ett pensions-skydd, vars innehåll kan sammanfattas i följande sju punkter:

Där ej annat avtalats skall pensionsavgiften successivt stiga från 1 procent av den totala lönesumman det första året för att fr. o. m. år 1969 stanna på en nivå som — enligt nuvarande inkomstfördelning — motsvarar ca 6 ³/₄ procent av den totala lönesumman. För att förhindra kostnadsstegring inom näringslivet och reallönesänkning bör avgiftens höjning kunna dämpas eller helt upphöra under perioder av ekonomisk stagnation. Detta skall därefter tagas igen under tider av snabbt framåtskridande, så att pensionsnivån på längre sikt icke reduceras.

Pensionsavgifterna enligt förslaget till dispositiv lag är så avvägda att de sedan systemet kommit i full gång skall räcka till följande pensionsförmåner (inklusive folkpension 3 600 kronor för ensamstående):

- ålderspension ca 60 procent av lönen enligt nedan angivna grunder,
- invalidpension ca 60 procent av lönen strax före invaliditeten,
- änkepension ca 30 procent av lönen strax före dödsfallet, jämte barn-pensioner.

Den 60-procentiga ålderspensionsnivån mätt i förhållande till de 15 bästa årens inkomst uppnås vid en normal intjänandetid av 40 år och en årlig standardstegring av 1,5 procent. Grupper av arbetstagare med kortare normal intjänandetid än 40 år kan avtala om något högre avgifter och därigenom uppnå 60 procent pensionsnivå. Likaså kan en full, värdesäker pension från tidigare pensionsålder än 67 år avtalas.

Det betydelsefulla riskskyddet under aktivtiden i form av invalidpension och familjepension bringas snabbt upp till full nivå.

För dem som pensioneras under de närmaste åren efter systemets ikraft-trädande skall pensionen kompletteras med s. k. pensionstillskott av måttlig storlek.

Särskilda regler skall gälla för att trygga arbetstagarens rätt till pension

även i det fall arbetsgivaren skulle försumma att ombesörja premieinbetalningen liksom under invaliditet och arbetslöshet.

De försäkrade bör ha möjlighet till lån för partiell finansiering av eget hem, varigenom denna viktiga sparform ges stöd.

Förslaget innebär vidare att företagen skall ha generell rätt att under för de försäkrade betryggande former återlåna upp till 80 procent av den mot inbetalade pensionsavgifter svarande fondökningen. Belopp som inlevereras från landets näringsliv kan därmed omgående återgå till samma näringsliv för underlättande av kapitalförsörjningen, något som jämväl står i god överensstämmelse med de anställdas intresse av företagets utveckling.

I motionen II: 527 av herr Christenson i Malmö har arbetstagarbegreppet tagits upp till behandling. Såsom motionären framhållit har regeringen försummat att påskynda en av riksdagen tidigare begärd utredning om en mera tillfredsställande utformning av arbetstagarbegreppet i gällande sociallagstiftning. Det av regeringen föreslagna obligatoriska tilläggs pensionssystemet bygger därför i detta hänseende på det civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Regeringens försummelse att skapa en tillfredsställande utformning av arbetstagarbegreppet inom skilda grenar av socialförsäkringslagstiftningen är olycklig ur den synpunkten att anställda i beroende uppdragstagares ställning blir klart ogynnsammare behandlad än övriga anställda. Regeringens försummelse är så mycket mera anmärkningsvärd som fjolårets särskilda utskott i anledning av en i ämnet väckt motion uttryckligen uttalade att berörda spörsmål borde behandlas i det fortsatta utredningsarbetet.

Det dispositiva tilläggs pensionssystem, som utskottet förordar i stället för det av regeringen föreslagna, har i princip fått baseras på samma arbetstagarbegrepp som i propositionen, eftersom någon utredning i frågan inte kommit till stånd. Utskottet vill dock framhålla att vad gäller premieberäkningen innebär det principförslag utskottet tillstyrker att till lön i pengar även torde få hänföras t. ex. provision som utbetalas till handelsresande.

I motionen II: 527 har framhållits att de beroende uppdragstagarna har i lagen den 11 september 1936 — liksom i andra lagar hörande till arbetsfredslagstiftningen — jämställts med arbetstagare i civilrättslig mening på följande sätt: »Såsom arbetstagare skall vid tillämpningen av denna lag även anses den som, utan att anställningsförhållande föreligger, utför arbete för annans räkning och därvid till denne intager en beroende ställning av väsentligen samma art som en arbetstagares till arbetsgivaren; och skall den för vars räkning arbetet utföres anses som arbetsgivare enligt lagen.» Metoden att sålunda jämställa de beroende uppdragstagarna med arbetstagarna i civilrättslig mening har slagit väl ut. De beroende uppdragstagarnas jämställande med arbetstagare i civilrättslig mening kan alltså genomföras utan att en samordning mellan de olika socialförsäkringsgrenarna hindras. Utskottet anser att den definitiva utformningen av den dispositiva lag utskottet föreslår sker i enlighet med här angivna riktlinjer.

Utskottet hemställer,

D) att riksdagen med bifall i motsvarande del till motionerna I: 433 och II: 523 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t efter utredning i de hänseenden ovan i utlåtandet angivits måtte för 1960 års riksdag förlägga förslag till tilläggs pensioneringens ordnande i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer.

Vid utskottets hemställan under E

5) av herrar *Bengtson, Nils Hansson, fru Hamrin-Thorell, herrar Georg Carlsson, Per-Olof Hanson, Wedén, Gustafsson* i Skellefteå, *Wahlund* och *Carlsson* i Bakeröd, vilka ansett, att det avsnitt i utskottets yttrande som å s. 96 börjar med »I de likalydande motionerna I: 429» och å s. 98 slutar med »därför motionsyrkandet» ävensom utskottets hemställan under E) bort ersättas med yttrande och hemställan av följande lydelse:

Utskottet erinrar om att 1958 års A-riksdag enades om att en väsentlig höjning av folkpensionerna skall genomföras successivt under perioden fram till år 1968. I motioner till samma riksdag av herrar *Eliasson* och *Hedlund* m. fl. samt herrar *Ohlon* och *Ohlin* m. fl. uttalades uppfattningen att folkpensionärerna även efter 1968 borde erhålla en skälig andel i en inträffad standardstegring. I de till utskottet hänvisade motionerna I: 429 av herr *Bengtson* m. fl. och II: 519 av herr *Hedlund* m. fl. har nu ett yrkande av samma art upprepats.

Utskottet anser, att målsättningen om en förbättrad folkpensionering måste gälla även för tiden efter 1968. Vid ökade realinkomster för den aktiva befolkningen bör således även folkpensionärerna få en skälig andel av den fortsatta standardstegringen.

Utskottet hemställer därför,

E) att riksdagen, med bifall till motionerna I: 429 och II: 519, såvitt avser uttalande rörande folkpensionsförmånerna efter år 1968, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening uttala att förmånerna inom folkpensioneringen även efter förverkligande av den av 1958 års A-riksdag godtagna målsättningen fram till år 1968 må förbättras så att folkpensionärerna erhåller skälig andel av framtida standardstegring.

Vid utskottets hemställan under F

6) av herrar *Strand, Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson, Hjalmar Nilsson, Stähle*, fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Almgren, Kristenson* i Göteborg, *Adamsson, Gustafsson* i Uddevalla och *Andersson* i Ronneby, vilka ansett att det avsnitt av utskottets utlåtande som å s. 99 börjar med »Till utskottet» och å s. 103 slutar med »ovannämnda motionsyrkandena» ävensom utskottets hemställan under F) bort ersättas med yttrande och hemställan av följande lydelse:

I flera till utskottet hänvisade motioner har yrkanden gjorts om utredning av olika åtgärder till främjande av frivilligt sparande och värdesäkring av sådant sparande. I de likalydande motionerna I: 429 av herr Bengtson m. fl. och II: 519 av herr Hedlund m. fl. hemställes, att riksdagen för främjande av frivillig tilläggs pensionering och annat sparande för ökad trygghet vid ålderdom, vid invaliditet och för familjer i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt prövning dels av möjligheterna att genom skattelindring stimulera långsiktigt sparande i egen fastighet, i egen rörelse och på särskilt pensionskonto i bank eller annan kreditinrättning, dels av frågan om värdesäkring av sparande i form av frivillig tilläggs pensionsförsäkring och annat frivilligt sparande samt av möjligheterna för enskilda försäkringsinrättningar att erhålla värdefasta placeringar av premiemedel. I de likalydande motionerna I: 432 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 521 av herr Hjalmarson m. fl. hemställes, att riksdagen måtte uttala, att enligt dess mening framför allt den ekonomiska politiken och skattepolitiken bör så utformas, att de många medborgarnas möjligheter att i former som de själva äger bestämma lägga upp personliga resurser och reserver främjas. Samma motioner upptar vidare yrkande om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla, att förslag förelägges innevarande års riksdag vid dess höstsession om konkreta sparfrämjande åtgärder i synnerhet gällande egna hemssparande, andra former av bostadssparande, olika former av försäkringssparande, banksparande, aktiesparande samt jordbrukares och andra företagares rätt att skattefritt avsätta medel för äldre dagar utan att dessa behöver undandragas den egna rörelsen. Därjämte föreslås i sistnämnda motioner riksdagsskrivelse med anhållan om förslag till innevarande års riksdag vid dess höstsession om sådana ändringar i och förtydliganden av lagstiftningen, att möjligheterna avsevärt vidgas att teckna värdefasta försäkringar samt att också i övrigt värdesäkra sparmedel, även pensionsmedel. Slutligen hemställes i de likalydande motionerna I: 433 av herr Aastrup m. fl. och II: 523 av herr Ohlin m. fl., att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag om åtgärder för att främja olika former av långsiktigt sparande och försäkringar som kan vara av betydelse för åldersdoms-

invalid- och efterlevandeförsörjningen, varvid särskilt intresse ägnas åt att bereda ökade möjligheter för jordbrukare och företagare att ordna pensionering inom den egna rörelsen.

De av motionärerna ifrågasatta åtgärderna för att främja frivilligt sparande har i huvudsak redan tidigare i olika sammanhang varit underställda riksdagens prövning. När det nu gäller att ta ställning till motionsyrkandena i denna del fäster utskottet avgörande vikt vid den omständigheten, att en offentlig utredning numera arbetar med hithörande spörsmål, nämligen den i slutet av förra året tillsatta utredningen om sparstimulerande åtgärder. Enligt direktiven skall utredningen vara allsidig och förutsättningslös. Det kan därför förväntas att samtliga de frågor som berörs i de föreliggande motionsyrkandena kommer upp till bedömande under utredningsarbetet. Mot bakgrunden härav synes någon framställning från riksdagen i ämnet icke motiverad.

Vad härefter gäller frågan om olika värdesäkringsåtgärder, så vill utskottet till en början framhålla, att spörsmålet om behovet av sådana åtgärder inte kan anses förlora i aktualitet, därest den i propositionen föreslagna tilläggs pensioneringen genomföres. Visserligen läser effektiviteten hos den i det föreslagna pensionssystemet valda metoden att värdesäkra pensionsförmånerna inte i och för sig kunna påverkas genom de åtgärder det här kan bli fråga om. Spörsmålet rörande möjligheterna till värdefast medelsplacering torde emellertid kunna bli av betydelse, när det gäller placering av allmänna pensionsfondens tillgångar. Därtill kommer att värdeförsäkringsfrågan kan bli av betydelse när det gäller de kompletteringsförsäkringar, som kan komma att aktualiseras i anslutning till den allmänna tilläggs pensioneringen.

Mot bakgrunden av det anförda finner utskottet angeläget att värdesäkringsfrågorna göres till föremål för allsidig prövning. Emellertid är hithörande spörsmål redan föremål för bedömande i olika utredningssammanhang. Från mera långsiktiga synpunkter och i sammanhang med spörsmålet om möjligheten att upprätthålla ett stabilt penningvärde i ett samhälle med full sysselsättning faller frågan inom stabiliseringsutredningens prövningsområde. I fråga om förhållandet till tilläggs pensioneringen utredes värdesäkringsproblemen av 1957 års pensionskommitté. Slutligen avser enligt vad utskottet inhämtat den ovannämnda utredningen om sparstimulerande åtgärder att behandla detsamma vid fullgörandet av sitt uppdrag. Mot bakgrunden av vad nu angivits kan utskottet icke heller finna skäl föreligga för en framställning till Kungl. Maj:t rörande värdesäkringsfrågorna.

Under hänvisning till vad sålunda anförts avstyrker utskottet samtliga berörda motionsyrkanden rörande särskilda sparfrämjande- och värdesäkringsåtgärder.

Utskottet hemställer,

F) att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

- 1) I: 429 och II: 519,
- 2) I: 432 och II: 521 samt
- 3) I: 433 och II: 523,

i vad motionerna avser sparfrämjande åtgärder.

Vid utskottets hemställan under G

7) av herrar *Strand, Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson, Hjalmar Nilsson, Ståhle*, fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Almgren, Kristenson* i Göteborg, *Adamsson, Gustafsson* i Uddevalla och *Andersson* i Ronneby, vilka under åberopande av vad de anfört i sin reservation vid utskottets hemställan under F) ansett att utskottet bort hemställa,

G) att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

- 1) I: 429 och II: 519,
- 2) I: 432 och II: 521 samt
- 3) I: 433 och II: 523,

i vad motionerna avser åtgärder för viss värdesäkring.

Vid utskottets hemställan under H

8) av herrar *Strand, Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson, Hjalmar Nilsson, Ståhle*, fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Almgren, Kristenson* i Göteborg, *Adamsson, Gustafsson* i Uddevalla och *Andersson* i Ronneby, vilka ansett, att det avsnitt av utskottets yttrande å s. 104 som börjar med »Utskottet vill» och slutar med »berörda skattespörsmålen» ävensom utskottets hemställan under H) bort ersättas med yttrande och hemställan av följande lydelse:

Utskottet vill för sin del understryka värdet ur både individens och samhällets synpunkt av att vårdbehövande åldringar så långt är möjligt och lämpligt kan vårdas i sina hem. Den socialpolitiska målsättningen i dessa avseenden är också för närvarande inriktad på att på olika sätt underlätta och främja vård av åldringarna i deras hem. Det i motionerna lämnade uppslaget till främjande av sådan vård inger dock vissa betänkligheter. Vid sidan om de rent principiella invändningar, som kan resas mot att göra visst slag av inkomst av förvärvsarbete skattefri, inställer sig tvivel vid tanken på möjligheterna att praktiskt realisera uppslaget. Det torde ställa sig ytterst vanskligt — för att inte säga omöjligt — att på ett tillfredsställande sätt avgränsa den inkomst och de inkomsttagare, som på ifrågavarande sätt skall privilegieras i skattehänseende. De bestämmelser som bleve erforder-

liga skulle helt visst bli invecklade och leda till svårigheter vid tillämpningen med påföljd att värdet av den avsedda reformen skulle förringas.

Vid övervägande av vad sålunda anförts finner sig utskottet böra avstyrka det föreliggande motionsyrkandet.

Utskottet hemställer,

H) att riksdagen måtte avslå motionerna I: 432 och II: 521, i vad de avser skattefrihet för inkomst av visst deltidarbete.

Vid utskottets hemställan under I

9) av herrar *Strand, Geijer, Knut Johansson*, fröken *Ranmark*, herrar *Einar Persson, Mossberger, Kellgren*, fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Almgren, Kristenson* i Göteborg, fru *Ekendahl* och herr *Gustafsson* i Uddevalla, vilka under åberopande av vad de anført i sin reservation vid utskottets hemställan under A) ansett att utskottet bort hemställa,

I) att utskottet i anledning av propositionen samt följande motioner, nämligen

- 1) I: 428 och II: 524,
- 2) I: 430 och II: 525,
- 3) II: 522 samt
- 4) II: 527,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning rörande vissa frågor avseende tilläggs pensioneringen i enlighet med vad utskottet ovan anført.

Särskilda yttranden

vid utskottets hemställan under D) av herrar *Bengtson, Georg Carlsson, Hedlund* och *Wahlund*:

I de likalydande motionerna I: 433 av herr *Aastrup* m. fl. och II: 523 av herr *Ohlin* m. fl. föreslås lagstiftning om tilläggs pensioner, graderade efter inkomst. Vi avstyrker dessa motioner och önskar redovisa våra skäl härtill.

I överensstämmelse med vad som framhållits i motionerna I: 429 och II: 519 vill vi understryka, att den enskilde medborgaren själv i första hand måste ha ansvaret för sin och familjens försörjning och trygghet. Med den höjning av inkomster och levnadsstandard, som skett i vårt land, har praktiskt taget alla numera möjligheter att under sina aktiva arbetsår klara sig på egen hand. Under barnaåren och på ålderdomen, vid sjukdomsfall och

andra tillfällen, då den enskilde själv inte har möjligheter att försörja sig, måste han dock tillförsäkras ett ekonomiskt grundskydd. Medborgaren skall genom socialpolitiken garanteras en bottenrygghet. Syftet måste vara att förena frihet och trygghet, som båda enligt vår mening representerar omistliga värden för den enskilda människan. På grundval härav anser vi det som en huvuduppgift inom socialpolitiken, att genom folkpensionerna grundtryggheten förbättras för åldringarna och för dem, som till följd av familjeförsörjarens frånfälle eller förlust av arbetsförmåga inte har möjligheter till skälig försörjning.

En lagfäst pensionering måste enligt vår mening förverkliga principen om lika förmåner åt alla och utformas som en folkpension. Vid tilläggs-pensionering aktualiseras principen om inkomststopp, varvid pensionen enligt vår uppfattning måste bli varje medborgares personliga ensak. Vi biträder alltså den princip, som företrädades av linje 2 vid 1957 års folkomröstning. Samhället bör sålunda utöver grundskyddet inte föreskriva, hur den enskilde skall disponera sina inkomster mellan olika ändamål och mellan de aktiva och passiva åren.

Det är naturligt, att löntagarna vid en lagfäst tilläggs-pensionering, som tar en stor del av den möjliga arbetsersättningen i anspråk, kan söka kompensera sig för pensionsavgifterna genom högre löneökningar. Ett direkt samband mellan lönen och pensionens storlek kan för övrigt föranleda ökade lönekrav, eftersom en lönehöjning samtidigt medför motsvarande förbättring av pensionsförmånerna. Sådana löneökningar medför inflationsistiska impulser.

Det finns enligt vår mening anledning till farhågor för att näringsliv och enskilda inte orkar med att bära de ökade kostnader, som är förenade med ett lagfäst pensioneringssystem enligt motionerna I: 433 och II: 523, liksom enligt propositionen. De resurser, som kan disponeras för pensionsändamål, bör i första hand användas till en väsentlig förstärkning av folkpensioneringen. Våra ekonomiska resurser är hårt ansträngda, men skäl finns för antagandet, att produktionen skall utvecklas på ett tillfredsställande sätt och att de ekonomiska resurserna därför skall medge en väsentlig förbättring av folkpensionärernas standard, utan att andra vitala intressen skall behöva eftersättas. Med den osäkerhet, som råder i fråga om den framtida konjunktur- och inkomstutvecklingen, är det emellertid enligt vår mening inte rimligt att utöver folkpensionskostnaderna binda sig för så stora kostnader som de föreslagna systemen till tilläggs-pensionering innebär.

Vi finner det alltså inte möjligt att godta en tilläggs-pensionering enligt den i motionerna I: 433 och II: 523 förordade lagstiftningen. De skäl, som kan anföras mot Kungl. Maj:ts förslag, gäller i viktiga avseenden även det förslag som framlagts i de nämnda motionerna rörande tilläggs-pensionering. Det obligatoriska inträde i systemet och den obligatoriska gradering av pensionerna efter inkomsterna, som motionärerna förordar för löntagarnas vid-

kommande, liksom även den obligatoriska skyldighet, som arbetsgivarna enligt motionerna skulle ha att inbetala viss del av de anställdas löner till försäkringsinrättningen, kan — trots den utträdesrätt, som under vissa förutsättningar skulle tillkomma den anställde — enligt vår uppfattning inte förenas med principen om personlig frivillighet inom tilläggs pensioneringen. Det måste vidare — liksom vid det i propositionen förordade systemet — förutsättas, att stora befolkningsgrupper, främst småföretagare, i verkligheten skulle stanna utanför systemets förmåner. Vad vi här anfört angående motionerna I: 433 och II: 523 väger särskilt tungt i nuvarande ekonomiska läge.

För många människor representerar tilläggs pensionsförsäkring en lämplig form av sparande för ökad trygghet. Men det är helt naturligt, att olika människor har skilda önskemål i detta avseende. Tilläggs pensioneringen måste därför enligt vår uppfattning vara så utformad, att den medger personlig frihet i fråga om anslutningen samt verklig valfrihet i fråga om pensionsbelopp, pensionsålder och fördelning på ålders-, invalid- och familjepension. Många människor föredrar vidare andra former av sparande än pensionsförsäkringar, exempelvis sparande i eget hem, i egen rörelse eller i bank eller annan kreditinrättning. För oss är det angeläget att som vår mening understryka, att den enskilde medborgaren icke skall åläggas skyldighet till någon viss form av sparande. I motionerna I: 429 och II: 519 uttalas i överensstämmelse med vad som framhölls vid folkomröstningen av linje 2, den personliga frivilliglinjen, att varje medborgare bör ha frihet att själv avgöra hur han utöver folkpensionen skall ytterligare förbättra sin trygghet. Vi delar denna mening.

Den personliga frivillighet, som vi förordar, innebär tillämpad på arbetsmarknadsuppgörelser, att parterna bör utforma sina avtal så att varje anställd får frihet att avgöra, om hela arbetsersättningen skall gå till honom i form av kontant lön eller en del av den skall inbetalas till ett pensionsystem. Den avtalsfrihet, som råder på arbetsmarknaden, bör enligt vår mening inte begränsas. För organisationerna på arbetsmarknaden borde det emellertid vara ett angeläget intresse att söka utforma avtalen på sådant sätt, att medborgaren själv får frihet att avgöra hur han skall disponera sina arbetsinkomster.

av herrar *Mannerskantz*, *Eliasson* i Moholm och *Magnusson* i Borås:

Solidariteten människor emellan kräver, att ingen — hur hans ekonomiska förhållanden under de arbetsföra åren än har gestaltat sig — på äldre dagar lämnas utan existensmöjligheter, och existensmöjligheter, som icke är alltför knappa. Denna grundläggande trygghet för alla måste åstadkommas genom en omvandling av nuvarande folkpension till en allmän medborgerlig grundpension, lika för alla. Samtidigt måste solidariteten ta sig uttryck i

pensionsanordningar till tryggande av efterlevande och av dem som på grund av skada eller sjukdom helt eller till väsentlig del förlorat sin arbetsförmåga.

Uppbygget av den grundläggande pensionen är en ytterligt omfattande och krävande uppgift, som medför högst betydande ekonomiska påfrestningar. Om dessa skall kunna mötas, utan att alltför stora anspråk måste ställas på människornas arbetsförtjänster, måste näringslivets produktionsförmåga snabbt förstärkas. Utan en väsentligt ökad produktion finns det ej tillräckliga möjligheter att skaffa ett ständigt stigande antal folkpensionärer en kraftig förbättring av deras levnadsvillkor. Denna stigande produktion förutsätter i sin tur ett väsentligt ökat personligt sparande, som direkt — i små och stora företag — kommer till användning för att skaffa de maskiner och anläggningar, som skall till för ständigt ökande produktion. Utan ett sådant sparande är uppgiften olöslig. Ett hopsamlade av sparmedlen till stora statliga eller halvstatliga fonder leder med all säkerhet sparmedlen bort från den enskilda till den offentliga sektorn och därmed bort från industri, jordbruk, handel, hantverk och sjöfart.

All pension utöver grundpensionen måste vara ett resultat av den enskildes egen arbetsprestation. Han avstår alltså från att konsumera en viss del av sin inkomst under sina arbetsföra år för att i stället använda denna på äldre dagar. I vilken utsträckning detta skall ske, under vilka år sparandet skall äga rum, när de hopsparade medlen skall börja användas, vilken form sparandet skall ha och hur de sparade medlen skall placeras, måste helt vara den enskildes sak att själv avgöra.

Att med skattemedel subventionera tilläggspensioner kan enligt vår mening icke få förekomma, vare sig subventioneringen sker direkt som tillskott till utgående pension för att t. ex. garantera dennas värdebeständighet eller såsom en hjälp att betala pensionspremier.

All lagstiftning om tilläggspension innebär enligt vår mening ett opåkallat och obehövt ingrepp mot människors rätt att bestämma över sig och sitt. Därför motsätter vi oss bestämt varje sådan lagstiftning, oavsett hur den utformas.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
<i>Kungl. Maj:ts proposition</i>	1
<i>Motioner</i>	1
<i>Propositionens huvudsakliga innehåll</i>	2
<i>Författningsförslagen</i>	4
<i>Inledning</i>	27
Departementschefen	27
<i>Folkpensioneringen</i>	28
Riksdagens ställningstagande 1958	28
<i>Allmänna synpunkter</i>	30
Departementschefen	30
<i>Översikt av pensionsförslaget</i>	42
Inledning	42
Departementschefen	42
Lagstiftningsförslaget jämfört med principförslaget	43
Departementschefen	43
Personkrets och pensionsgrundande inkomst	45
Departementschefen	45
Motioner	47
Inkomstens fördelning på anställning och annat förvärvsarbete	47
Departementschefen	47
Motioner	49
Ålderspension	50
Departementschefen	50
Motioner	53
Förtidspension	54
Departementschefen	54
Famijepension	56
Departementschefen	56
Motion	58
Kostnader och finansiering	59
Departementschefen	59
Undantagande	61
Departementschefen	61
Administration	63
Departementschefen	63
Fondförvaltningen	64
1957 års pensionskommitté	64
Departementschefen	68
Motioner	70

Särskilda utskottets utlåtande nr 1 år 1959

143

<i>Specialmotivering</i>	71
<i>Lagrådet</i>	71
<i>Departementschefens anförande i anledning av lagrådets yttrande</i>	76
<i>Förut icke behandlade motioner</i>	77
<i>Motionerna I: 429 och II: 519</i>	77
<i>Motionerna I: 431 och II: 520</i>	81
<i>Motionerna I: 432 och II: 521</i>	84
<i>Motionerna I: 433 och II: 523</i>	87
<i>Utskottet</i>	95
<i>Utskottets hemställan</i>	104
<i>Reservationer</i>	106
<i>Särskilda yttranden</i>	138